

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra geografie

Dagmar Findová

**TRADICE VERSUS KOMERCIALIZACE
VENKOVSKÉHO PROSTORU MIKROREGIONU
JEMNICKA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Marián HALÁS, Ph.D.

Olomouc 2008

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně, a že jsem uvedla veškeré použité zdroje informací.

Jemnice 21.4.2008

.....

Podpis

Děkuji panu Doc. RNDr. Mariánu Halásovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a cenné rady. Také děkuji celé rodině a svému příteli, Miroslavu Píšťkovi, za psychickou podporu a pomoc se stylizací práce.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2006/07

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Dagmar **FINDOVÁ**

obor

Bi-Z-Ge

Název práce:

Tradice versus komercializace venkovského prostoru Jemnicka

Traditions versus commercialization of Jemnice's rural area

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je komplexní hodnocení vývoje venkovského prostoru Jemnicka (změny způsobu života, organizované akce, architektura), zachycení nástupu komerčních vplyvů ve vztahu k tradičním zvyklostem – prostorová diferenciací těchto jevů.

Struktura práce:

1. Úvod
2. Teoretický vstup, metodika a zhodnocení literatury
3. Venkov, jeho pozice a funkce v uspořádání geografického prostoru
4. Změny způsobu života venkovského prostoru Jemnicka
5. Společenské, kulturní a sportovní akce venkovského prostoru Jemnicka
6. Architektura venkovského prostoru Jemnicka
7. Vliv komercializace ve vztahu k tradicím venkovského prostoru Jemnicka
8. Shrnutí (v angličtině)

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

- studium literatury k dané tématice
- rešerše relevantních zdrojů literatury
- sběr a analýza statistických dat, dotazníkový výzkum se zástupci obcí
- konstrukce tabulkových, grafických a mapových příloh
- analýza získaných výsledků (způsob života, akce, architektura)
- syntetické shrnutí vlivu komercializace ve vztahu k tradicím

Rozsah grafických prací: cca 5-8 tabulek, 5-8 grafů, 5-8 map

Rozsah průvodní zprávy: cca 25 tisíc slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- BAŇSKI, J. 2006. Geografia polskiej wsi. Warszawa : Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2006, 220 p. ISBN 8320815967
- GLÜCK, A., MAGEL, H. 1992. *Venkov má budoucnost*. Praha : Nakladatelství Brázda, 1992, 230 p. ISBN 802090235
- HALÁS, M. 2005. Aktuální otázky a komercializace cestovního ruchu, nové předpoklady jeho rozvoje a rozmístění. In: *Geografie, cestovní ruch a rekreace*. Olomouc : Univerzita Palackého; ČGS, 2005, pp. 37-44. ISBN 8024412217.
- KUBEŠ, J. (ed.) 2000. Problémy stabilizace venkovského osídlení ČR. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2000, 164 p. ISBN 8070403853
- MAJEROVÁ, V. 2003. *Sociologie venkova a zemědělství*. Praha : ČZU; CREDIT, 2003, 254 p. ISBN 8021306513
- SPIŠIAK, P. a kol. 2005. *Agrorurální struktury Slovenska po roku 1989*. Bratislava : Geo-grafika, 2005, 186 p. ISBN 8096933841
- Venkovská krajina 2004 – sborník příspěvků konference*. Brno : ZO ČSOP Veronica, 2004, 249 p. ISBN 8023928228
- Venkovská krajina 2005 – sborník příspěvků konference*. Brno : ZO ČSOP Veronica, 2005, 174 p. ISBN 8023949632
- Venkovská krajina 2006 – sborník příspěvků konference*. Brno : ZO ČSOP Veronica, 2006, 225 p. ISBN 8023971662
- pozn. sborníky "Venkovská krajina" jsou přístupné v elektronické verzi na www.veronica.cz (publikace)
- ZUBRICZKÝ, G. 2005. Geografia vidieka 1. Bratislava : Geo-grafika, 2005, 68 p. ISBN 8096933833

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Marián Halás, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce: 15. 11. 2006

Termín odevzdání diplomové práce: ne dříve než 17 měsíců od zadání

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

Obsah

Úvod	7
Zhodnocení literatury a zdrojů	8
1. Vymezení mikroregionu Jemnicka	9
2. Venkov	12
2.1. Definice pojmu venkov	12
2.2. Funkce venkova	14
2.3. Město a venkov.....	16
2.4. Rozvoj venkova	19
2.4.1. Rozvoj z iniciativy ČR	20
2.4.2. Rozvoj z iniciativy EU	21
3. Změny ve způsobu života venkovského prostoru	22
3.1. Změny ve způsobu života venkovského prostoru v ČR	22
3.2. Změny způsobu života v mikroregionu Jemnicka	27
3.2.1. V obcích Jihomoravského kraje	27
3.2.2. V obcích kraje Vysočina mikroregionu Jemnicka.....	33
3.2.3. V obcích Jihočeského kraje mikroregionu Jemnicka.....	37
4. Kulturní, společenské, sportovní akce a spolky v mikroregionu Jemnicka.....	40
4.1. Kulturní a společenské akce	40
4.2. Sportovní akce a spolky	43
5. Tradice dodržované v obcích mikroregionu Jemnicka	45
5.1. Tradice spojené s kalendářním rokem.....	46
5.2. Tradice a zvyklosti spojené s cyklem života	60
5.3. Novodobé tradice	63
5.4. Vliv komercializace ve venkovském prostoru Jemnicka.....	65
6. Architektonické prvky v uspořádání venkovského prostoru mikroregionu Jemnicka	68
6.1. Sídlní uspořádání obcí mikroregionu Jemnicka	68
6.2. Historické památky	71
6.3. Novostavby v obcích mikroregionu Jemnicka	80
6.4. Renovované a zrekonstruované stavby v obcích mikroregionu Jemnicka	82
6.5. Stavby se změnou využití v obcích mikroregionu Jemnicka	83
Závěr	84
Summary.....	86
Použitá literatura a zdroje.....	88
PŘÍLOHY	

Úvod

Tradice versus komercializace venkovského prostoru Jemnicka je téma, které je mi vzhledem k místu mého bydliště, Jemnici, velmi blízké. Jemnice je malé město, ve kterém žije téměř 4500 obyvatel. Bydlím ve čtvrti zvané Podolí. Je to část města, která byla až do roku 1869 samostatnou vesnicí. I po více než 100 letech si Podolí zachovává ráz vesnice. Z tohoto důvodu je můj zájem zaměřen právě na venkovský prostor, a to konkrétně venkovský prostor Jemnicka. Zjištění, do jaké míry na venkov Jemnického mikroregionu proniká komercializace a jakou měrou se zde zachovávají tradice, je do budoucna zvláště pro obyvatele tohoto regionu jistě zajímavé. Dodržování tradic je významným prvkem zachovávání identity každého regionu. Jedná se o odkaz pro další generace, o zachování kultury, kterou nám předali naši předkové mnoho pokolení zpět.

Při zpracovávání této diplomové práce jsem čerpala ze dvou odlišných zdrojů. Prvním z nich byla odborná literatura a odborný tisk, zatímco jako druhý zdroj jsem využila dotazníkový výzkum a osobní rozhovory s obyvateli jednotlivých vesnic. Bylo zajímavé zjišťovat, jak se v jednotlivých vesnicích, které jsou od sebe vzdáleny pouhých pár kilometrů, některé zvyklosti liší a jiné jsou absolutně totožné. Informace, které jsem získala v terénu, jsem pak postupně doplňovala teorií z odborných publikací.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo komplexní hodnocení vývoje venkovského prostoru Jemnicka, zachycení nástupu komerčních vlivů ve vztahu k tradičním zvykostem a taktéž prostorová diferenciaci těchto jevů. Dále bylo snahou zachytit změny způsobu života v tomto mikroregionu, srovnat je s ČR a zjistit, zda se životní styl vyvíjel odlišně v jednotlivých obcích, které do tohoto mikroregionu spadají.

Nejprve byl na základě dojížděky do centra vymezen spojitý mikroregion Jemnicka. Do tohoto mikroregionu spadají převážně obce s nízkým počtem obyvatel, tedy obce typické pro venkov. K tomu, aby bylo možno zabývat se venkovským prostorem bylo potřeba tento pojem také definovat. Následující kapitola je proto věnována venkovu obecně.

V dalších kapitolách jsou rozebírány jednotlivé obce, jak z hlediska změn způsobu života, společenských, kulturních a sportovních akcí, tak i z hlediska architektury. Nejobsáhlejší kapitolou je kapitola zabývající se tradicemi, které se ve venkovském prostoru Jemnicka dodržovaly a dnes ještě dodržují. Jejich porovnání s nástupem tradic novodobých a zjištění míry vlivu komercializace v jednotlivých obcích bylo stanoveno za hlavní cíl této diplomové práce.

Zhodnocení literatury a zdrojů

V úvodu bylo již řečeno, že kromě dotazníkového výzkumu a vlastních zkušeností obyvatel vesnic budou k napsání této diplomové práci sloužit studie odborných publikací.

Hlavním zdrojem, který mi byl inspirací téměř ve všech kapitolách, je publikace *Moravskobudějovicko Jemnicko* (V. Nekuda 1997). Z této publikace jsem čerpala informace především do kapitol číslo 3, 5 a 6.

Pro obecné vysvětlení pojmů v kapitole číslo 2 bylo čerpáno z publikace *Venkovský prostor a jeho oživení* (J. Binek 2007) a dále pak z publikace *Venkov, typologie venkovského prostoru* (R. Perlín).

Statistické údaje byly čerpány z internetových zdrojů, zvláště pak z Českého statistického úřadu.

K sestavení tabulek a vyhotovení grafů bylo opět použito především internetových odkazů, zvláště pak českého statistického úřadu a dále publikace *Retrospektivní lexikon obcí ČSSR* (L. Fialová a kol. 1978).

Při sběru dat bylo využíváno internetových stránek obcí mikroregionu Jemnicka. Ne všechny obce daného regionu však mají oficiální stránky obce, proto bylo mnohdy využito pouze informací získaných na základě sběru dat dotazníkovým výzkumem.

V této diplomové práci bylo použito několika sborníků. Použila jsem mimo jiné sborník *Agroenvironmentální programy EU – šance pro krajinu i pro zemědělce* (M. Filipová 2004), *Venkov – jeho proměny a územní plánování* (M. Tůma 2005), *Venkov očima geografa* (J. Miller 2005) a *Venkov očima sociologa* (M. Majerová 2005).

Ostatní zdroje, ze kterých jsem čerpala, budou uvedeny v části Použitá literatura a zdroje. Studie odborných literatur byla jen podpůrnou částí, za mnohem důležitější považuji ve své diplomové práci dotazníkový výzkum a vlastní úsudky založené na konzultaci s pamětníky a vlastními znalosti charakteru obcí mikroregionu Jemnicka.

Pro sestavení základního textu, stejně jako pro závěrečnou kompozici byl použit textový editor Microsoft Word. Pro vyhotovení tabulek a grafů byl použit tabulkový editor Microsoft Excel a pro vytvoření map bylo využito programu ArcWiev.

1. Vymezení mikroregionu Jemnicka

Tento mikroregion jsem vymezila na základě dojížděky do centra, v tomto případě je centrem dojížděky město Jemnice. Takto jsem vymezila region, který čítal 20 obcí. Jednalo se o obec Bačkovice, Kostníky, Lhotice, Lomy, Menhartice, Mladoňovice, Oponešice, Pálovice, Police, Rácovice, Radotice, Slavíkovice a Třebelovice v rámci okresu Třebíč a kraje Vysočina. V rámci okresu Jindřichův Hradec a Jihočeského kraje jsou to obce Budíškovice, Dešná, Písečné a Třebětice. Dalším okresem s dojížděkou do Jemnice je okres Znojmo, Jihomoravský kraj. Z tohoto okresu jsou to obce Korolupy, Uherčice a Vratěšín.

Mou snahou bylo vytvořit region spojitý, proto k těmto obcím přibylo následujících 7 vesnic, a to obec Budkov, Kdousov, Jiratice, Lovčovice a Chotěbudice z okresu Třebíč a kraje Vysočina, Lubnice z okresu Znojmo a Jihomoravského kraje a obec Županovice z okresu Jindřichův Hradec a Jihočeského kraje.

Mnou vymezený mikroregion Jemnicka tedy čítá celkem 27 obcí. Tyto obce leží na styku 3 okresů a 3 krajů. Jsou to okresy Znojmo, Třebíč a Jindřichův Hradec a kraje Jihočeský, Jihomoravský a Vysočina. Jižní hranici tohoto mikroregionu tvoří státní hranice Česká republika – Rakousko. Za zmínku také stojí, že dle historické hranice Čech a Moravy spadají všechny obce mikroregionu Jemnicka na území Moravy.

Dle základní typologie venkovského prostoru můžeme obce tohoto mikroregionu rozdělit podle velikosti a polohové diferenciaci obcí.

Pro zařazení obce do určité kategorie slouží počet obyvatel v obci ke konci daného roku. Dle tabulky velikostní typologie nalezneme v tomto mikroregionu obce spadající do první, druhé a třetí kategorie. Převážná většina obcí spadá do první kategorie, třetí kategorie je pak zastoupena pouze třemi obcemi.

Polohová diferenciaci těchto obcí je založena na dopravní poloze obcí, tedy na dopravní dostupnosti. Dle polohové typologie spadají všechny obce mikroregionu Jemnicka do kategorie obcí se špatnou dopravní polohou (viz. Příloha 1: Tab. 1). Dopravní poloha byla hodnocena prostřednictvím metody bodování, která vždy na základě přítomnosti příslušných předem definovaných dopravních prvků přisoudila dané obci jistý počet bodů.

Tab. 2: Velikostní a polohová typologie

Velikostní kategorie		Polohová kategorie	
1	0 – 199	A	Zázemí měst
2	200 – 499	B	Obce s velmi dobrou dopravní polohou
3	500 – 999	C	Obce s průměrnou dopravní polohou
4	1000 – 1999	D	Obce se špatnou dopravní polohou
5	2000 – 2999		

Pramen: BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Georgtown, 2007. str.24.

Tab. 3: Stručný přehled kritérií bodování

Typ infrastruktury	Dopravní kritérium	Body
Silnice	Vzdálenost intravilánu obce od sjezdu z D/R do 5,0 km	5
	Vzdálenost intravilánu obce od sjezdu z D/R v rozmezí 5,5-10,0 km	3
	Vzdálenost intravilánu obce od sjezdu z D/R v rozmezí 10,5-15,0	1
	Průjezd silnice první třídy intravilánem obce	4
	Vzdálenost intravilánu obce od silnice I. třídy do 5,0 km	2
	Vzdálenost intravilánu obce od silnice I.třídy v rozmezí 5,5-10,0 km	1
	Průjezd silnice druhé třídy intravilánem obce	1
Železnice	Průjezd národního koridoru	1
	Průjezd celostátní dráhy	2
	Průjezd regionální dráhy	1
	Průjezd dráhy s více dopravními kolejiemi (dvou a více kolejné dráhy)	1
	Průjezd elektrizované dráhy	1

Pramen: BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Georgtown, 2007. str.106.

Tab. 4: Zařazení obcí do polohových kategorií

	Polohové kategorie	Počet bodů
A	Zázemí měst	-
B	Obce s velmi dobrou dopravní polohou	6 a více
C	Obce s průměrnou dopravní polohou	3-5
D	Obce se špatnou dopravní polohou	méně než 3

Pramen: BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Georgtown, 2007. str.107.

Tab. 5: Zařazení obcí mikroregionu Jemnicka do velikostních kategorií

Velikostní kategorie	Obce mikroregionu Jemnicka
0-199	Bačkovice, Chotěbudice, Jiratice, Kdousov, Lhotice, Lomy, Lovčovice, Menhartice, Oponešice, Pálovice, Rácovice, Radotice, Županovice Lubnice
200 – 499	Budkov, Kostníky, Mladoňovice, Police, Slavíkovice, Třebelovice, Korolupy, Uherčice, Vratěšín, Třebětice
500 – 999	Dešná, Budíškovice, Písečné

Pramen: Český statistický úřad

2. Venkov

2.1. Definice pojmu venkov

Pojem venkov je pojem velice široký. Můžeme se na něj dívat z mnoha pohledů a kritéria pro jeho definování a vymezení mohou být různá. Zde záleží na tom, k jakým účelům hodláme vymezení venkova použít. Může se jednat o účely geografické, urbanistické, demografické či například ekologické.

Protipólem venkova se v historickém kontextu stalo město. V dnešní době je již obtížné přesně určit co je a co není venkovem či městem, a to z důvodu rozvoje venkovských sídel i v zázemí měst. Přesná hranice není stanovena. Proto se dá říci, že „je možné v nejširším pojetí za venkov považovat vše, co není městem“¹.

Obecná definice, která vymezuje venkov, zní tak, že venkov je „prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla“². V dalších částech této práce proto bude důležité definovat jak krajinu, tak i venkovské sídlo. Pojem venkov je synonymní s pojmem venkovský prostor. Venkovský prostor je možno vymezit na základě několika přístupů. Odborníci se shodují na těchto třech hlavních přístupech:

- vymezení na základě velikosti sídla
- vymezení na základě hustoty zalidnění – hlavní uplatnění má v mezinárodním srovnávání
- popisné definice bez limitních hodnot

Česká republika využívá zejména prvně jmenovaný přístup. Podle tohoto přístupu je venkovský prostor tvořen venkovskými sídly, což jsou obce s méně jak 2000 tisíci obyvateli, která jsou umístěna mimo městská sídla a mají přírodní charakter. V takovém prostoru žilo podle ČSÚ k 1.1.2005 26,3% obyvatelstva České republiky na území, které odpovídá 73,6% území naší republiky. Ve druhém přístupu nám k poznání co je venkov a co již město slouží stanovení určitých kritérií. Evropská unie má dva hlavní způsoby, které využívá. Prvním kritériem je pouze hustota obyvatel, kdy každé území, které má hustotu zalidnění pod 100 obyvatel/km² je považováno za venkovské.

¹ BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Geogtwn, 2007. str.20.

² PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, str.2.

Druhý způsob se nezaměřuje pouze na hustotu zalidnění, ale počítá i s absolutním počtem obyvatel. Z tohoto způsobu vyplývají následně tři kategorie:

- hustě obydlené zóny (500 obyvatel/km² a počet obyvatel alespoň 50 000)
- přechodné zóny (100 obyvatel/km² a počet obyvatel alespoň 50 000, kromě těch zón, které spadají do první skupiny)
- řídké obydlené zóny – venkovské prostory (nesplňují předpoklady výše uvedených)³

Jednotlivé státy si však tyto definice přizpůsobují svým vlastním podmínkám, a to platí i pro Českou republiku. Je zde podstatné, aby základní limitní hodnoty zůstávaly stejné, protože jinak by měření podílu venkova na daném území nebylo korektní. OECD dříve užívala pro měření hodnotu 150 obyvatel/km², ale po převzetí této hodnoty EUROSTATEM byla hranice posunuta na 100 obyvatel/km². Nyní již je pro mezinárodní srovnávání hranice sladěna na 100 obyvatel/km². Jen pro zajímavost, kdybychom měřili venkovský prostor podle tohoto druhého přístupu, vyšly by nám rozdílné hodnoty. Tedy pokud bychom vycházeli z hustoty zalidnění, podle ČSÚ by k 1.1.2005 žilo na venkovském prostoru 22,7% obyvatel České republiky na území o velikosti 74,9% naší republiky. Třetí přístup dává možnost se při definování venkovského prostoru oprostít od měřitelných hodnot a ponořit se do slovních definic. Venkov můžeme definovat jako historicky rozvinutou a hodnotnou krajinu, jejíž přítomnost společnost vyžaduje. Jedná se o místo, ve kterém se střetává zemědělské a nezemědělské obyvatelstvo bez větších překážek. Z jiného pohledu je venkovem prostor, který se nachází vedle městského prostoru, a který je typický malou hustotou zalidnění, zemědělstvím a silnými sociálními vazbami.

Od doby, kdy se lidé snaží odlišit pojem město a venkov existuje takových definic celá řada. Hlavními aspekty venkova jsou hlavně menší hustota zalidnění, větší přítomnost přírody v běžném životě lidí, využívání zemědělství jako zdroje obživy a pevnější sociální vazby z hlediska celku.

³ BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Geogtown, 2007. str.20.

2.2. Funkce venkova

V současné době se čím dál tím více objevují prvky městských sídel i na venkovských sídlech a prostoru a dostávají se i do nejbližších koutů venkova. Přesto si venkov neustále nechává svou určitou specifičnost, která se odráží v jeho funkcích, které plní pro své obyvatele a pro ostatní společnost. Mezi nejvýraznější patří funkce zemědělská, rekreační, církevní, ekonomická a funkce udržování tradic.

Jednou ze základních funkcí, která je pro venkov charakteristická je funkce zemědělská. Z historického hlediska zemědělství vzniklo na venkově, v celé historii lidstva se zde udržovalo a je zde dominantní i dnes. Již v první polovině 20. století byl venkov obsazen převážně rolníky a sedláky. Jejich hlavní funkcí bylo zajišťovat potraviny nejen sobě, ale také je dodávat do měst, kde nebyly podmínky pro pěstování. Tím se odrážela skutečnost, že ve městě bylo více peněz, za které si jejich obyvatelé mohli koupit produkty práce obyvatel venkova. Po roce 1989 se situace změnila směrem ke snížení počtu zemědělců. Původním předpokladem bylo, že lidé na venkově se většinou stanou soukromými rolníky. Situace se však vyvinula úplně jinak a lidé začali provozovat ekonomické a podnikatelské aktivity, které se pro ně staly lukrativnějšími. Navíc nebylo jednoduché po otevření trhu konkurovat velkým společnostem, a to jak českým, tak i zahraničním. Dnes se situace ustálila a počet obyvatel venkova, kteří využívají možnosti zemědělství, již neklesá. Hlavní příčinou je zejména vstup České republiky do Evropské unie a dotace, které plynou českým soukromým zemědělcům. Tato funkce venkova je i nadále velmi důležitá, protože dává možnost jeho obyvatelům užít se, bez vazby na velké potravinové řetězce, jejichž produkty ne vždy odpovídají garantované kvalitě.

Rekreační funkce je pro mnohé obce důležitým zdrojem příjmů. Zde záleží hlavně na lokalitě, ve které je daná obec umístěna. Dá se však říci, že v dnešní době je pro obyvatele měst moderním trendem mít na venkově chalupu či chatu, ve které mohou strávit pár dnů v měsíci. Tento trend se v České republice rozrůstá až v posledních dvou až třech desetiletích. Hlavní příčinou byla hlavně skutečnost, že většina lidí si nemohla druhé obydlí, určené pouze pro rekreaci, z finančních důvodů dovolit. Rekreační přitažlivost se lineárně zvyšuje s množstvím služeb a zážitků, které může daný venkovský prostor nabídnout. Nejvýraznějšími aktivitami, které přitahují rekreanty, jsou v poslední době turistika, a to jak pěší tak cyklistická, dále možnost rekreace u vody (koupaliště, přírodní nádrže, přehrady), nejrůznější historické památky,

přírodní rezervace a v neposlední řadě možnost odpočinout si od městského shonu a v klidu relaxovat.

Udržení tradic a zvyklostí je typickou funkcí venkova. Vzhledem k užším sociálním vazbám mezi obyvateli venkova a jejich uzavřenosti a vzdálenosti od městských moderních vlivů, se na venkově i dnes setkáváme se spoustou zvyklostí a tradic, které jsou odkazem minulých generací. Této problematice budu obsáhleji věnovat v kapitole Tradice dodržované v mikroregionu Jemnicka.

Funkce ekonomická se dá uplatňovat pouze z jednoho úhlu pohledu. Pokud bychom se na ekonomickou situaci podíváme z pohledu pracujícího obyvatelstva, zjistíme, že jejich pracovní a ekonomická situace je na nižší úrovni než ve městech. Tyto rozdíly se však postupně stírají čím dál razantnějším pronikáním městských prvků na venkov. Ekonomická funkce je mnohem více důležitější pro podnikatele, výrobní společnosti a hlavně české i zahraniční investory. Venkovský prostor je pro ně ideálním místem pro investování finančních prostředků do výrobní sféry. Mezi hlavní dva faktory, které ovlivňují tuto skutečnost, patří využití levnější pracovní síly oproti městu a také existence krajiny, tj. meziprostoru mezi venkovem a městem. Tento prostor je ideální pro svou nízkou kupní cenu. Některé větší společnosti jsou dokonce ochotny za možnost vystavení své výrobní složky na venkově pomoci obcím s jejich finanční situací a infrastrukturou.

Poslední významnější funkcí je udržování církevního, resp. římsko-katolického povědomí. V posledních dvou desetiletích se počet lidí hlásících se k církvi v České republice rapidně snížil. V této situaci se stává venkov určitou základnou, kde se náboženství neustále udržuje a je důležitou součástí života. Taková situace je zapříčiněna hlavně skutečností, že mladí lidé s moderními názory na svět většinou z venkova odcházejí a zůstávají pouze starší lidé, kteří své celoživotní názory a tudíž ani víru nemění.

2.3. Město a venkov

Ve středověku byly tyto dva pojmy od sebe absolutně rozlišeny. Město bylo ohraničeno hradbami, za hradbami pak poddaní obdělávali zemědělskou venkovskou půdu a tam kde končila obdělávaná půda a venkov začínaly neprobádané lesy pustiny, které bychom mohli nazvat divočina. V dnešní době v České republice již území, které bychom mohli nazvat divočina neexistuje. A to z toho důvodu, že prakticky kdekoli se setkáváme s lidským osídlením, což dělá z divočiny venkov.

Dnes však už ani venkov není přesně vymezený tak jako v minulosti. Prvky, kterými bylo specifické jen město, čím dál tím více pronikají i na venkov. Není možné objektivně rozlišit, co je a co už není venkov. Čím blíže je venkovský prostor městskému, tím více je ovlivňován městskými specifiky. Hlavním negativním projevem zvětšující se vzdálenosti venkova od města je snižování hustoty zalidnění a úbytek pracovních míst. Pozitivním aspektem je větší počet pozemků pro výstavbu a jejich menší cena, problémem je ovšem složitější dostupnost.

K tomu, abychom mohli posoudit vztah města a venkova a průnik městských prvků na venkov, si musíme nejdříve definovat řádně pojmy venkov a město a s tím související pojmy městské a venkovské prostory, venkovská sídla a v neposlední řadě i pojem krajina. Venkovským sídlem je obec s méně jak 2000 obyvateli, přičemž existují sídla, která mají více jak 2000 obyvatel a jsou pořád považována za venkovská a stejně tak existují malá města, která mají pod 2000 obyvatel a za venkovská považována nejsou. Důvodem těchto výjimek je hlavně historický vývoj, ekonomické subjekty podnikající v dané oblasti a architektonické prvky jednotlivých budov. Krajina je popisována jako nezastavěný prostor mezi městem a vesnicí. Dá se říci, že krajina je jediným místem, které se v dnešní době dá ještě kultivovat. Z pohledu měst a obcí je pouze okrajovým územím, které má určitou hodnotu až po kultivaci a vložených investicích. Když víme, co je venkovské sídlo a krajina, je pak již jednoduché definovat venkov, protože venkovem se rozumí „prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla“⁴.

⁴ PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PpF UK, str.2.

Městem je tedy všechno ostatní, co není venkovem. Vztah města a venkova lze definovat na základě několika přístupů:

- **koncept kontinuum město-venkov** – tento přístup tvrdí, že venkov je opožděný za městem, zároveň taktéž předpokládá, že venkov je schopný svoji zaostalost vyrovnat, je k tomu však zapotřebí přebudování ekonomiky a technické a občanské infrastruktury
- **dichotomický přístup** – znamená uvažování o dvojici město a venkov jako o protikladné dvojici, kdy se město staví proti městu a navzájem se vylučují
- **koncept konvergence a divergence města s venkovem** – tvrdí, že se rozdíly na jedné straně stírají (struktura rodiny, vybavení domácností) a na druhé straně se rozdíly zachovávají (zejména v prvcích životního stylu)

Venkov je neustále vystavován městským vlivům, které jej ovlivňují a mění. V některých situacích může venkov převzít tolik městských prvků, že se přivtělí k městu a stane se jeho součástí. Městské prvky se na venkově začaly prosazovat v druhé polovině 20.století. Tento proces byl zapříčiněn rozvojem médií, především televize a rádií, dále pak zvýšením počtu přistěhovalců z měst a tzv. měšťáků, kteří využívali venkov k rekreaci a později pak i celkovou urbanizací společnosti. Po r. 1989 o to více otevřením veškerého trhu a poskytnutím nejrozličnějších možností, které dříve nebyly možné.

Mezi jednotlivé prvky, které proudí z měst do venkovského prostoru a tím jej výrazně ovlivňují a způsobují jeho trvalé formování, patří:

- napodobování městského životního stylu, protože vzhledem k vesnickému životnímu stylu je městský poměrně méně náročný, je pohodlnější a lidé ve městech mají více volného času
- vliv nových vědeckých objevů a nových postupů v různých oblastech, zvláště pak v oblasti zemědělství
- vznik tržního hospodářství, který v důsledku znamenal vznik mnoha menších hospodářských subjektů
- vznik venkovské rekreace – velký počet obcí přizpůsobuje svůj denní chod tak, aby vyhovoval potřebám lidí z města, kteří se chtějí rekreovat

- způsob života mladých rodin, kdy pracující dojíždějí do města za prací a vesnice se stává pouze místem na přespaní, to má za následek následné odcizení se od ostatních obyvatel venkova
- architektonické prvky, které jsou moderní ve městech se v posledních desetiletích uplatňují i na venkově, pro svou nepotřebnost vymizely budovy jako stodoly, šopy, kolny, chlívky, atd.

V mikroregionu Jemnicka jsou sídla, která jsou bezesporu venkovská. Dokazuje to především jejich počet obyvatel, který pouze ve třech případech přesáhl 500. Dalším důkazem jsou typicky venkovské rysy, kterými se budu zabývat v dalších kapitolách.

2.4. Rozvoj venkova

K tomu, aby český venkov nezůstal na stejné úrovni a nezakrněl, je zapotřebí využít co nejvíce prostředků. V důsledku globalizace se venkovský prostor stává více pestřejším zejména z profesního, sociálního a demografického pohledu. To je třeba si uvědomovat a začít stabilně využívat k cílenému rozvoji našeho venkova. Obecně existuje několik možností, jak docílit požadovaného rozvoje. Prvně musí venkov využít své vlastnosti, kterými se odlišuje od města. Hlavními nástroji, které můžeme při rozvoji použít jsou tyto:

Vnitřní nástroje

- rozvojové a plánovací dokumenty – jedná se o jasné stanovení cílů v určitém období, stanovení cest k dosažení cílů a vymezení finančních prostředků
- spolupráce – rozvojové možnosti malých obcí jsou limitované jejich velikostí, proto je zde možnost spolupráce v jednotlivých mikroregionech. Tato spolupráce nemusí být pouze na obecní úrovni, měla by zasahovat i do oblasti nejrůznějších spolků (např. hasiči). Při strategii spolupráce mikroregionů je však důležité, aby si jednotlivé obce zachovaly svou vlastní identitu a nepřebíraly ji od ostatních obcí či popř. měst.
- komplexní pozemkové úpravy – jedná se zejména o činnosti, které spočívají ve vyjasnění vlastnických vztahů k pozemkům a vytvoření systému společných zařízení. Jejich neprovedení může zpomalovat nastartovaný rozvoj.
- podpora podnikání

Vnější nástroje

- finanční výpomoc
- podpora řízení rozvoje – je důležité optimálně stanovit rozložení pravomocí v systému rozvoje, aby zbytečně nedocházelo ke zpomalování či zastavení činností z kompetenčních důvodů
- koncepční rámec – je třeba pomoci obcím přesně vymezit, jak mají rozvoj řídit⁵

⁵ BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Geogtown, 2007. str. 90-94.

2.4.1. Rozvoj z iniciativy ČR

Česká republika si plně uvědomuje výše uvedené skutečnosti. Proto byl vypracován „Národní strategický plán rozvoje venkova ČR“. Vznikl na základě intervencí Evropské unie, jejíž snahou je udržet stabilní rozvoj venkova v každé zemi EU. Rozvoj se zaměřuje na čtyři základní strategické oblasti.

Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

Je zde stanoveno několik prostředků, jak rozvoje dosáhnout. Mezi základní patří inovace a rozvoj nových zemědělských technologií na výrobu a zpracování potravin, což zvýší výkonnost a kvalitu zemědělských produktů. V této oblasti se počítá i s cíleným odborným vzděláváním a poradenstvím. Hlavním cílem je snížení průměrného věku zemědělců a zajištění vstupu mladých podnikatelů do zemědělství.

Zlepšování životního prostředí a krajiny

Je zaměřeno zejména na zavedení zemědělských procesů šetrných k životnímu prostředí, zastavení úbytku přirozené krajiny a k zalesnění a zvyšování podílu hospodaření v lesích s ohledem na životní prostředí.

Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

Přispívá zejména ke zvýšení pracovních příležitostí na venkově, zlepšování životních podmínek a zvýšení ekonomických aktivit. Hlavním cílem je přilákání mladých lidí na venkov a zabránění odlivu obyvatelstva do měst.

Leader

Zde se počítá s tím, že každý jednotlivý region si své potřeby bude zjišťovat a plnit sám, přičemž jeho činnost bude sledována, ale ne řízena vyššími orgány. Do této kategorie spadá i turistika a rekreace, která se poslední dobou pro venkov stává zajímavým zdrojem financí.

K realizaci tohoto strategického plánu je určen Program rozvoje venkova. Do rozvoje venkova je od roku 2007 vkládáno každý rok 10,5 mld Kč.⁶

⁶ JETMAR, Marek. Politika rozvoje venkova a rybářství v programovém období 2007-2013 v České republice. *Urbanismus a územní rozvoj*, roč.10, č. 4/2007, str. 20-24.

2.4.2. Rozvoj z iniciativy EU

Iniciativy Evropské unie směřující k rozvoji venkova jsou obrovské. Existuje celá řada organizací a plánů, které mají pomoci venkovským oblastem jednotlivých států EU. Od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, můžeme plně využívat těchto iniciativ. Pro rozvoj venkova jsou přímo určeny fondy (např. Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, atd.). Podle metodiky Evropské unie má většina území České republiky venkovský charakter, a tudíž má nárok čerpat finanční prostředky z těchto fondů. Důležitou částí podpory je také poskytnutí rámcových plánů na obnovu a rozvoj venkova, které slouží jako vzory pro vypracování našich vlastních plánů zabudovaných do českých podmínek.

Důležitou součástí této podpory z EU jsou agroenvironmentální programy EU. Jsou postaveny na novém přístupu k přírodě, kdy zemědělec není placen od produkce, ale za udržování přírody a krajiny, ke kterému se uváže. Těmito programy chce Evropská unie docílit ochrany životního prostředí a zároveň zvýšit zájem o zemědělství.

3. Změny ve způsobu života venkovského prostoru

3.1. Změny ve způsobu života venkovského prostoru v ČR

Venkov byl formován ve staletí trvajícím vývoji. Postupně se začal měnit z původně zemědělské funkce k současně mnohem větší pestrosti a variabilitě funkcí. V průběhu let politická a hospodářská situace zapříčinila spoustu změn ve způsobu života obyvatel na českém venkově. Venkov si i přes to zachovává svoji jedinečnost a regionální identitu, přítomnou v urbanistických, architektonických a krajinných prvcích.

„Pro český venkov jsou typická malá sídla s 30-100 obytnými domy a relativně hustá síť menších měst s 3000-10 000 obyvateli.“⁷

„V současné době v ČR existuje více než 6200 obcí, často velmi malých. Celkem 3739 obcí, tedy téměř 60% všech obcí, má méně než 500 obyvatel. 1741 obcí, tedy téměř 28%, má dokonce méně než 200 obyvatel.“⁸

Český venkov od 19. století

V 19. století pronikla na český venkov průmyslová revoluce. Venkov ztratil svoji dominantní zemědělskou funkci, ale postupná industrializace také přinesla zvýšení produktivity v zemědělské výrobě. Docházelo ke zvyšování životní úrovně a také k nárůstu počtu obyvatel na venkově. To mělo za následek nedostatek pracovních míst pro všechny obyvatele venkova a následnou migraci venkovského obyvatelstva do měst. V Česku tato první velká migrace z vesnice do města spadá od poslední čtvrtiny 19. století do 2. světové války. V tomto období se na českém venkově stabilizovalo zemědělství na modernějším základě a současně docházelo k rozvoji dalších nezemědělských činností. Rozvíjela se především jednoduchá průmyslová výroba a stavebnictví. V této době se také rozvíjí spolková činnost a vzrůstá společenská aktivita jednotlivých sídel. Na vesnici vznikali spolky, které měly osvětové, národnostní nebo sportovní zaměření. Ve stejné době docházelo také ke vzniku prvních spolků dobrovolných hasičů. „První polovinu tohoto století je možné charakterizovat jako

⁷ PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PpF UK, str.5.

⁸ PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PpF UK, str.6.

období aktivní spolkové činnosti, velkého množství společenských událostí při stabilizované ekonomické základně.“⁹

Český venkov od II. Světové války

Odsun Čechů ze Sudet 1938

Odsun Čechů ze Sudet byl samozřejmě velký zásah do českého venkova. Tento odsun se sice týkal pouze malého počtu obyvatelstva, ale poznamenal další etapy vývoje českého venkova. „Poprvé totiž došlo k tomu, že na základě politického rozhodnutí byl venkovským obyvatelům jednotlivých vesnic české národnosti zabaven jejich historický majetek a především zemědělská půda, která tvořila historický a děděný majetek a na kterém se zakládala společenská prestiž jednotlivých rodů.“¹⁰

Odsun Němců z pohraničí po II. Světové válce

Odsun Němců z pohraničí znamenal mnohem větší zásah do stability venkovského prostoru. Podle různých odhadů se odsun týkal zhruba 2,5 – 3,5 mil. obyvatel německé národnosti. Odsun znamenal úplné vysídlení venkova v Sudetech, totální propad zemědělství a výrazný propad průmyslové výroby a dlouhodobý pokles počtu obyvatel ve srovnání let 1930-1950.

Kolektivizace 1948-1953

Cílem této proměny venkova byl přechod od zemědělské malovýroby k velkovýrobě. Kolektivizace a společné družstevní hospodářství vneslo do života venkovského obyvatelstva zásadní změnu. Idea kolektivizace vycházela z předpokladu, že na větších zemědělských pozemcích lze dosáhnout větší produktivity práce a vyšších výdělků. Změnou sociální struktury došlo k porušení dlouhodobé kontinuity sociálního vývoje a stability vesnice, k narušení majetkových, sociálních a společenských vztahů obyvatel, zániku různorodosti a výskytu místních řemesel, produktů a tradic. Kolektivizace byla provedena ve velmi krátkém období a téměř na většině území. Čistě ekonomicky byla samozřejmě velice úspěšná, podařilo se zvýšit

⁹ PERLÍN, Radim. Venkov, *typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PpF UK, str. 5.

¹⁰ PERLÍN, Radim. Venkov, *typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PpF UK, str. 7.

produktivitu práce na venkově a to ve velmi krátkém období. Ovšem obraz venkova byl změněn velkými podniky zemědělské velkovýroby, monokulturními lesy a obrovskými lány scelených polí.

Socializace venkova 1952-1970

Po kolektivizaci venkova se vývoj venkova jevil jako stabilní. Docházelo k postupné stabilizaci sociálních a ekonomických vztahů na vesnici. To se týkalo také družstev, která postupně stabilizovala svoji zemědělskou činnost a pomocí moderní techniky zvyšovala produktivitu práce. Zemědělská výroba se rychle dostala mimo kontrolu členů družstev a velmi rychle se dostala pod kontrolu státu a jeho příslušných úřadů.

Došlo k velké migraci venkovského obyvatelstva do měst. Na venkově proběhla industrializace. Venkov se snažil přiblížit městu, ovšem tato politika přinesla pro venkov celou řadu nevhodných stavebních, architektonických i urbanistických postupů. Důsledky této snahy můžeme vidět v odklonu od tradičního venkovského domu k preferovaným městským vilám a kulturním domům.

Kolektivizace a rekreace 1970-1990

V této době se intenzivně prosazovalo i v malých venkovských sídlech využití rekreačních objektů.

Vedle stabilní koncentrace zemědělské výroby se zde začínaly objevovat i další obchody a služby. Ke kulturním domům postupně přibývala nákupní střediska. Ani ta nerespektovala původní architektonický ráz a zpravidla vznikala na místech bývalých zemědělských statků. Z vesnic zmizely drobné provozovny obchodů a restaurace, čímž docházelo ke ztrátám ekonomického a sociálního významu obce.

Dalším pojmem, který byl na vesnicích zaveden, je Středisková soustava. Ta byla uplatněna jako regresivní nástroj, který měl potlačit rozvoj nejmenších sídel na místo stimulačního nástroje pro podporu větších a významnějších sídel. Právě tyto důvody vedly po roce 1990 k prudkému odmítnutí Střediskové soustavy jak představiteli obcí, tak částečně i odbornou sférou.

Docházelo k formalizaci spolků. Spolková činnost je velmi úzce zaměřena na odbornou nebo zájmovou bázi, avšak její společenské a sociální vazby byly zcela potlačeny. Na českém venkově v této době nalezneme dobrovolné hasičské sbory, zahrádkářské a myslivecké spolky a ve většině obcí také Svaz žen.

Novým fenoménem se také stává chalupaření a chataření. Zde mohli občané jako málo kde uskutečňovat individuálně své plány a zájmy.

Český venkov po roce 1990

Stejně jako v celé české společnosti docházelo i na českém venkově po roce 1990 k velkým změnám. Postupná liberalizace ekonomického a společenského života a návrat k tradičním vlastnickým vztahům zasáhl i venkovská sídla.

Samospráva

Zákonem č. 367/1990 Sb. byla po 40. letech obnovena samospráva obcí. Reakcí na tento zákon byla masivní dezintegrace obcí. Během roku 1990 až 1991 vzniklo téměř 2000 obcí. Dezintegrace se týkala především nejmenších venkovských obcí. Zvýšil se počet obcí do 500 i do 200 obyvatel a poklesl počet obcí větších, tedy kategorie nad 500 obyvatel.¹¹

Samosprávy obcí se zaměřily na obnovu zanedbané či výstavbu chybějící technické infrastruktury a výstavbu nebo rekonstrukci objektů veřejné a sociální vybavenosti.

Nové obce předpokládaly pokračování dosavadního dotačního systému, avšak čáru přes rozpočet jim udělal daňový systém z roku 1992, který začal budovat příjmy obcí na základě výnosu daně z příjmu. Technická infrastruktura malých obcí tedy nemohla doznat změn, protože příjmy obcí byly závislé především na počtu obyvatel a počtu podnikatelů v obci. Proto příjmy těch nejmenších obcí byly po daňové reformě absolutně i relativně malé.

Transformace

Podle transformačního zákona v roce 1991 došlo k transformaci původních zemědělských družstev, kdy jednotlivá družstva musela dát do souladu svoje vnitřní stanovy s obchodním zákoníkem. V praxi to znamenalo především vypořádání zákonných nároků původních členů družstev nebo jejich dědiců a jasné vymezení vlastnických podílů jednotlivých současných členů družstev. Postup transformace vedl

¹¹ PERLÍN, Radim. Venkov, *typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, str. 11.

k tomu, že většina zemědělských podniků byla zachována a v současné době jsou pokračovatelé velkých JZD.¹²

Zemědělské pozemky patřící družstvu nebyly původním majitelům nikdy formálně zabaveny, proto po návrhu k původní evidenci pozemků na katastru nemovitostí bylo možné pozemky vrátit původním majitelům. Transformace zemědělské výroby způsobila snížení intenzity využívání zemědělských pozemků. Docházelo k postupnému opouštění pozemků např. z důvodu sklonitosti terénu a následnému zaplevelení pozemků.

Veřejná doprava v obcích po roce 1990

Autobusová veřejná doprava zajišťovala do roku 1990 každodenní spojení s okresním městem tím, že do každého sídla zajíždělo 5-10 spojů denně. Její postupná redukce byla významným procesem s jednak ekonomickým, tak i sociálním dopadem. Po změně ekonomických podmínek po roce 1990 docházelo ke změnám podmínek pro provoz veřejné autobusové dopravy. V jednotlivých sídlech došlo k poklesu spojů na maximálně 2 spoje v pracovních dnech a nemožnost spojení s okresním městem o víkendech. Omezení veřejné dopravy zapříčinilo dojíždění venkovského obyvatelstva za prací pomocí individuální dopravy. Tím ale samozřejmě docházelo ke snižování počtu uživatelů veřejné dopravy a následnému dalšímu omezování počtu spojů.

Občanské vybavení obcí po roce 1990

Změny ve struktuře a síti maloobchodu a služeb byly velmi významné. Byly hodnoceny jako pozitivní. Do roku 1990 většinu potřebného sortimentu nabízel systém nákupních center, do menších sídel zajížděla pravidelně pojízdná prodejna.

¹² PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, str.11.

3.2. Změny způsobu života v mikroregionu Jemnicka

Vzhledem k větší přehlednosti a možnosti porovnávat jsem rozdělila mnou vymezený mikroregion 27 obcí na tři části. Jako kritérium rozdělení jsem si stanovila geografickou polohu jednotlivých obcí v závislosti na kraji, ve kterém se nachází (Jihomoravský kraj, Jihočeský kraj a kraj Vysočina). První skupinu tvoří obce nacházející se v Jihomoravském kraji. Jsou to obce Korolupy, Lubnice, Uherčice a Vratěnín. Ve druhé skupině jsou zastoupeny obce Jihočeského kraje Budíškovice, Dešná, Písečné, Třebětice a Županovice. A do třetí nejobsáhlejší skupiny jsem zahrnula obec Bačkovice, Budkov, Chotěbudice, Jiratice, Kdousov, Kostníky, Lhotice, Lomy, Lovčovice, Menhartice, Mladoňovice, Oponešice, Pálovice, Police, Rácovice, Radotice, Savíkovice a Třebelovice, které spadají do kraje Vysočina.

V jednotlivých vymezených skupinách obcí se zaměřuji na veškerý vývoj, který ovlivňoval běžný život obyvatel v závislosti na celkové situaci v České republice. Vzhledem k tomu, že některé události a změny byly prakticky stejné, zaměřuji se hlavně na rozdílnosti v jednotlivých obcích, přičemž skutečnosti pro všechny obce stejné uvádím na začátku jednotlivých podkapitol. V této kapitole se věnuji vývoji pouze do roku 1990, protože v dalších kapitolách jsou události po tomto roce popsány podrobněji.

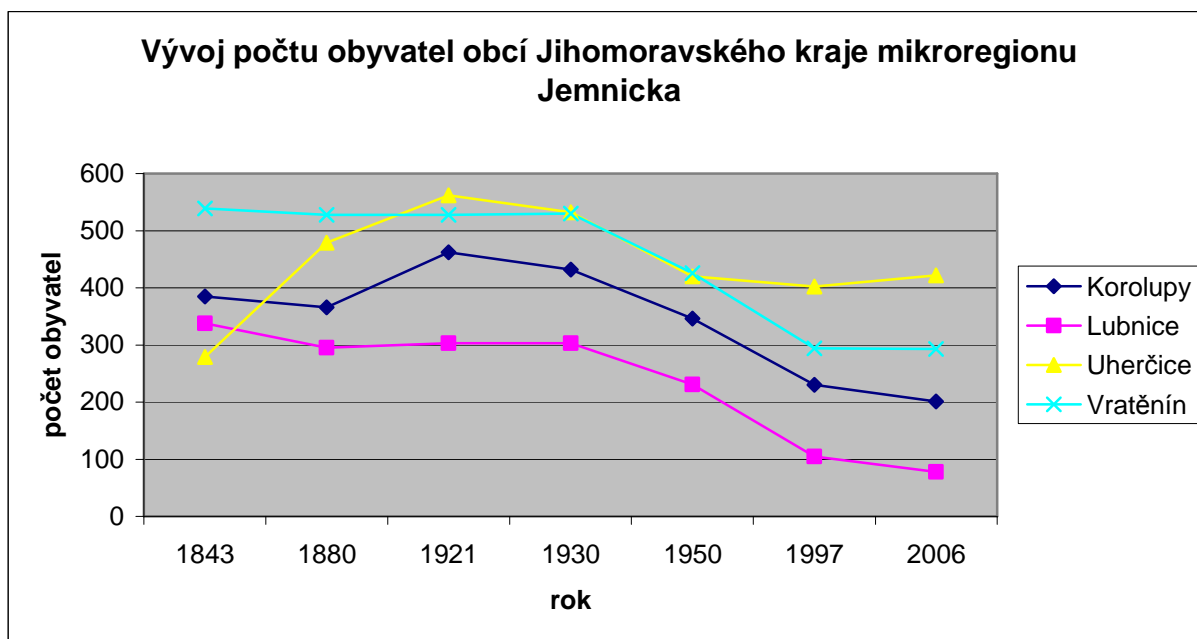
3.2.1. V obcích Jihomoravského kraje

Tab. 6: Vývoj počtu obyvatel obcí Jihomoravského kraje mikroregionu Jemnicka

	1843	1880	1921	1930	1950	1997	2006
Korolupy	385	366	462	432	346	230	201
Lubnice	338	295	303	303	231	105	78
Uherčice	279	479	562	532	420	402	422
Vratěnín	539	528	528	530	426	294	293

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str.742 – 815., vlastní zpracování

Obr. 1: Vývoj počtu obyvatel obcí Jihomoravského kraje mikroregionu Jemnicka v letech 1843–2006

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str.742 – 815., vlastní zpracování

Vývoj a změny způsobu života obyvatelstva obcí regionu Jemnicka ležících v Jihomoravském kraji jsou podobné. Jak jsem již zmínila, jedná se o obce Lubnice, Uherčice, Korolupy a Vratěnín. Jejich vývoj byl silně ovlivněn blízkostí rakouské hranice. Německý jazyk a německé prvky se zde odráží po celou dobu jejich existence a přetrvávají dodnes (viz. Tab.8 a Obr. 2-5).

Převažující obživou těchto obcí bylo dlouhodobě zemědělství. V polovině 19.století bylo v těchto obcích pro každou selskou usedlost typické vlastnit větší množství dobytka. Průměrný stav dobytka u selské usedlosti v Lubnici byl dva koně nebo dva voli, dvě krávy, jeden až dva kusy mladého dobytka, šest ovcí a jeden až dva vepři. Podobně tomu bylo i v obcích Korolupy a Vratěnín. Pouze Uherčice se zde vymykaly, protože zdejší hospodářství bylo v polovině 19. století zaměřeno především na chov ovcí, v roce 1843 se zde chovalo 1369 zušlechtěných ovcí, pocházejících z předních moravských ovčínů.

Na přelomu 19. a 20.století se zde začaly projevovat důsledky průmyslové revoluce. V roce 1900 se většina obyvatel Lubnice, Vratěnína a Korolup stále živila především zemědělstvím, ale část si již zajišťovala obživu v místním průmyslu, který zahrnoval živnostníky a tradiční řemeslníky jako například krejčí a švadleny, řezníky,

tkalce, atd. V důsledku již zmíněné průmyslové revoluce se modernizovalo zemědělství, což mělo za následek úbytek pracovních míst v okolních malých vesnicích, které měly do 200 obyvatel. Tito obyvatelé pak byli nuceni hledat uplatnění v jiných oblastech. To se odrazilo zejména na počtu obyvatel Uherčic a Korolup, jejichž populace na přelomu století stoupala. Hlavní příčinou byla existence velkostatku v Uherčicích a také existence mlýnu s pilou a cihelny velkostatku v Korolupech. Ve dvacátých letech však tyto zaměstnavatelské subjekty přestaly dostačovat a i zde vidíme mírný pokles populace a migraci obyvatel do měst za pracovními příležitostmi. Národnostní složení v obcích Lubnice, Vratěnín i Korolupy bylo jednoznačné. Až do konce 2.světové války zde převažovala německá národnost. Pouze v obci Uherčice zhruba od roku 1900 převažovala česká většina.

Německá většina se podepsala i na struktuře a charakteru nejrůznějších spolků a organizací, které od začátku 20. století zažily nebývalý rozmach. Většina spolků byla německá, měla německé členy a názvy. Nejčastějšími spolky, které začaly vznikat prakticky v každé obci, byly hasičské spolky.

Od roku 1890 v Lubnici působil Bund der Deutschen a hasičský spolek. Od roku 1924 zde existoval Deutscher Kulturverband. V obci Vratěnín byla taktéž čilá spolková činnost. Všechny spolky až do roku 1945 byly pouze německé. Již v roce 1881 zde existoval Veteránský spolek a v roce 1886 vznikl hasičský spolek. Dalšími spolky, které postupně vznikaly, byla v roce 1899 pobočka Ústředního spolku pro pěstování včel v Rakousku, v roce 1908 místní skupina spolku pro německou jižní Moravu, v roce 1918 místní skupina německého školského spolku, v roce 1913 Deutschmährischer Bauernselbsthilfeverein a od roku 1920 Turnverein.

V obci Korolupy se nacházely jak německé tak i české spolky. Nejvýznamnějším českým spolkem byl Okresní učitelský spolek a přátel školy, který vznikl v roce 1911. Německými spolky byl hasičský spolek vzniklý roku 1900 a dále německý spolek Turnverein a německý spořitelní a záloženský spolek.

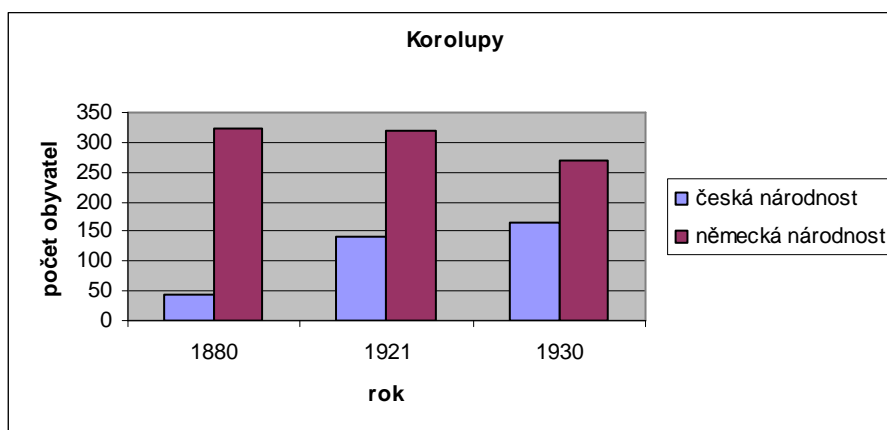
Velmi zajímavá situace se odehrávala v Uherčicích. Zde vznikaly zejména německé spolky, a to i přesto, že zde byla od přelomu století česká většina. Od roku 1908 fungoval Bundesgruppe des Bundes der deutschen Südmährens a od roku 1910 místní skupina Německého školského spolku. Po roce 1918 se zde objevil český spolek Místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu a od roku 1922 Klub českých turistů s noclehárnou.

Tab.7: Počet obyvatel Německé a České národnosti v obcích Jihomoravského kraje mikroregionu Jemnicka za rok 1880, 1921 a 1930

		1880	1921	1930
Korolupy	češi	43	143	164
	němci	323	319	268
Lubnice	češi	9	68	91
	němci	286	235	212
Uherčice	češi	224	453	459
	němci	255	93	65
Vratěšín	češi	0	103	127
	němci	528	425	403

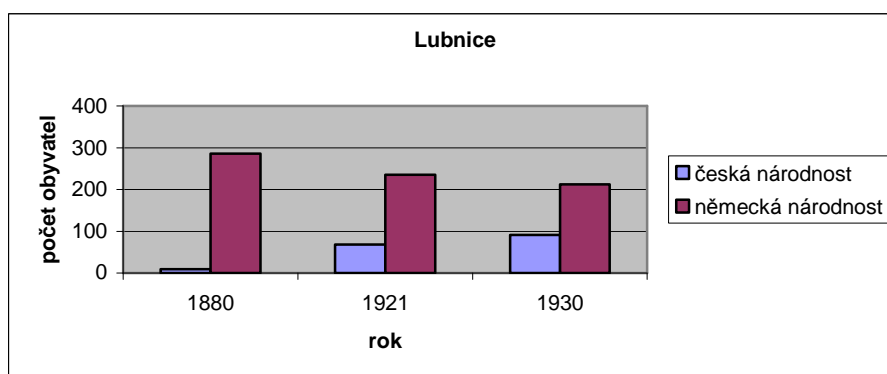
Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 742 - 815

Obr 2: Počet obyvatel Německé a České národnosti v Korolupích v letech 1880, 1921 a 1930

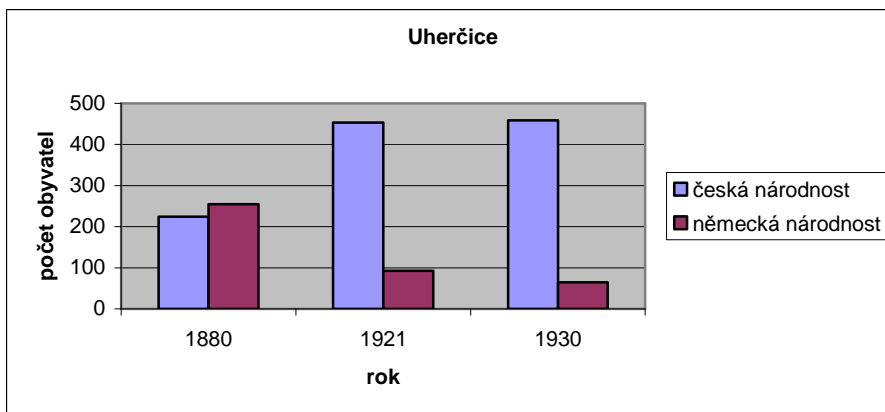
Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 742., vlastní zpracování

Obr. 3: Počet obyvatel Německé a České národnosti v Lubnici v letech 1880, 1921 a 1930

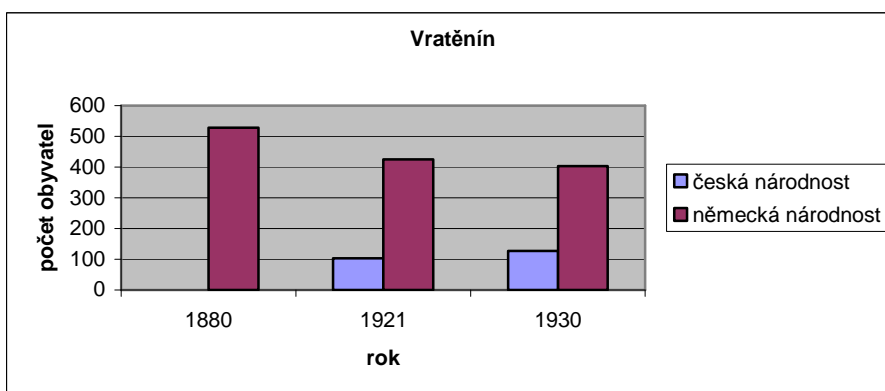
Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 761., vlastní zpracování

Obr. 4: Počet obyvatel Německé a České národnosti v Uherčicích v letech 1880, 1921 a 1930

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 808., vlastní zpracování

Obr. 5: Počet obyvatel Německé a České národnosti ve Vratěnině v letech 1880, 1921 a 1930

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 815., vlastní zpracování

V obci Uherčice, Vratěnin a Lubnice proběhla v roce 1936 elektrifikace, v Korulupech to bylo o rok později.

Po rozpadu Rakouska-Uherska na podzim 1918 a při iredentistické vzpouře v pohraničí byl Vratěnin obsazen rakouskou domobranou, až 11. prosince přišel do městečka československý vojenský oddíl od Mešovic. Dne 8. října 1938 vstoupila do města okupační německá armáda, když odtud den předtím necenně odešly české rodiny.¹³

Po skončení 2. světové války všechny obce mikroregionu Jemnicka spadající do Jihomoravského kraje postihlo vystěhování německého obyvatelstva a následné

¹³ NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 815.

osídlování obyvatelstvem českým. Tento nucený odsun měl za následek výrazný pokles populace a celkové problémy v zemědělství a hospodářství.

I po skončení 2. světové války poskytuje hlavní způsob obživy zemědělství. V rámci zvyšování produktivity práce bylo v obcích Korolupy a Lubnice založeno JZD. V Korolupech to bylo v roce 1950. JZD Korolupy se později sloučilo postupně s JZD Oslnovice a JZD Starý Petřín. Tyto kroky byly učiněny za účelem zvětšování zemědělské půdy. Cíl se podařilo splnit a zemědělství začalo produkovat velké zisky, ale na úkor krajiny a životního prostředí. V roce 1982 tento komplex převzal Státní statek Lesná. Po roce 1990 došlo k převzetí místní zemědělské půdy ZD Korolupy.

V Lubnici vzniklo JZD v roce 1952 a v roce 1964 byly tyto pozemky převzaty Státním statkem Lesná. Od roku 1991 na těchto pozemcích hospodaří Zemědělské družstvo Korolupy.

Důvodem absence JZD v Uherčicích a Vratěnině byla v období kolektivizace skutečnost, že veškerá půda byla obdělávána státními statky. Po roce 1990 došlo k transformaci zdejšího hospodářství státního statku v hospodářskou společnost AGRO Uherčice, spol, s.r.o.

Rozvoj obcí byl do roku 1989 brzděn především blízkostí hraničního pásma. Ve Vratěnině došlo 1.září 1990 ke znovuotevření hraničního přechodu do Rakouska Vratěnin-Drosendorf-Oberthurnau.

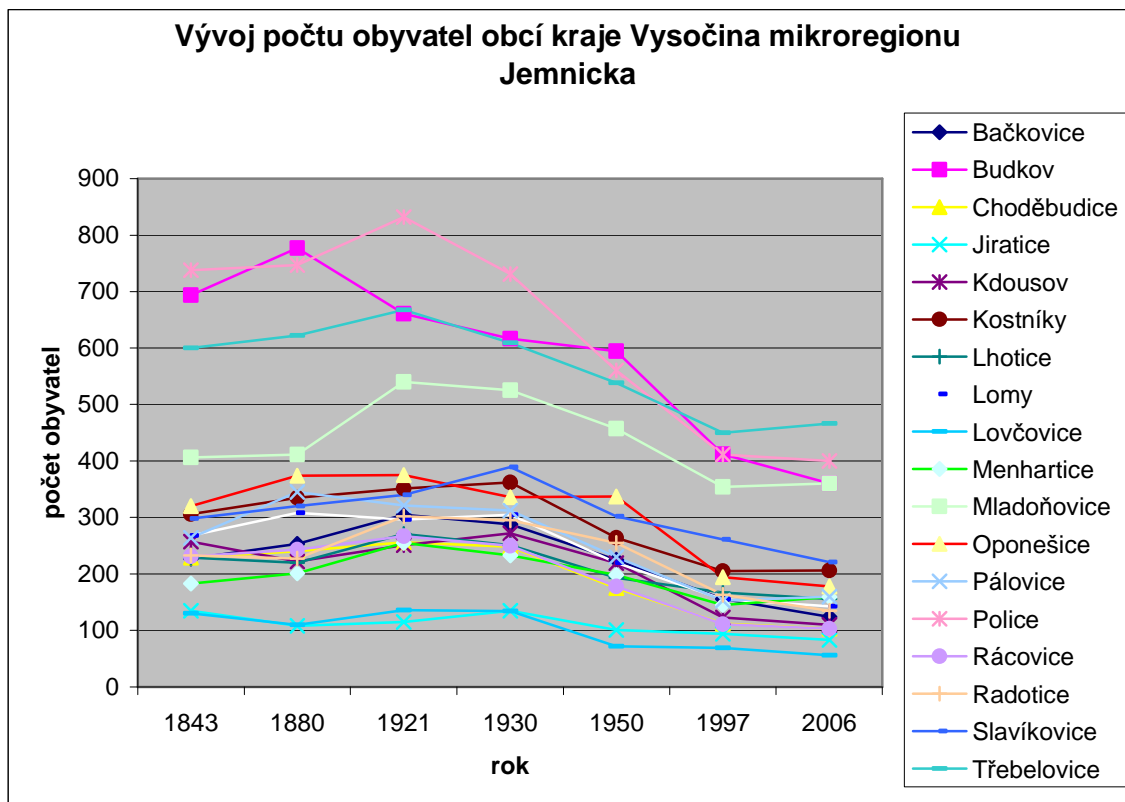
3.2.2. V obcích kraje Vysočina mikroregionu Jemnicka

Tab.8: Vývoj počtu obyvatel obcí kraje Vysočina mikroregionu Jemnicka

	1843	1880	1921	1930	1950	1997	2006
Bačkovice	227	253	305	288	225	156	124
Budkov	694	777	661	616	594	412	360
Choděbudice	229	240	256	248	175	112	103
Jiratice	135	108	115	135	101	94	83
Kdousov	257	222	251	272	219	123	110
Kostníky	306	335	351	362	264	205	206
Lhotice	229	220	271	251	193	167	156
Lomy	268	308	296	305	220	155	143
Lovčovice	130	110	136	134	72	69	56
Menhartice	183	201	255	233	198	145	159
Mladoňovice	406	411	540	525	457	354	360
Oponešice	320	374	375	336	337	194	178
Pálovice	264	345	321	312	230	153	160
Police	738	747	832	731	560	411	400
Rákovice	231	243	267	250	178	111	103
Radotice	233	227	302	295	255	163	135
Slavíkovice	298	320	340	389	302	261	221
Třebelovice	600	622	668	609	538	450	466

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str.714–802.

Obr. 6: Vývoj počtu obyvatel obcí kraje Vysočina mikroregionu Jemnicka v letech 1843-2006

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str.714–802., vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že obce kraje Vysočina jsou nejpočetnější skupinou ze tří mnou stanovených částí, je nutné předpokládat, že rozdíly mezi jednotlivými obcemi s ohledem na vzdálenost a rozdíly ve velikosti, budou výraznější, než rozdíly mezi obcemi Jihomoravského kraje. Zabývám se zde těmito 18 obcemi - Bačkovice, Budkov, Chotěbudice, Jiratice, Kdousov, Kostníky, Lhotice, Lomy, Lovčovice, Menhartice, Mladoňovice, Oponěšice, Pálovice, Police, Rákovice, Radotice, Slavíkovice a Třebelovice.

Hlavním a prakticky jediným zdrojem obživy bylo stejně jako v obcích Jihomoravského kraje v polovině 19. století zemědělství. Řemesla zde zatím ještě nebyla nijak více rozvinuta vzhledem k tomu, že důsledky průmyslové revoluce a modernizace měly dojít až na přelomu 19. a 20. století. V této době v zemědělství mezi jednotlivými obcemi nebyly žádné rozdíly. Zajímavé rozdíly však vznikaly v hospodaření se zvířaty. Zde se dané obce zaměřovaly na chov hospodářských zvířat. Počet hospodářských zvířat je počítán průměrem na jednu hospodářskou usedlost. V každé obci hospodáři chovali 1-2 prasata, 1-2 krávy, 1-2 kusy mladého dobytka. Chovaly se také ovce, jejich počet se lišil výrazněji. Průměrně se chovaly 2-3 ovce u hospodářské usedlosti, ale v obcích na jihozápadní hranici kraje se chovalo v průměru 8 ovcí a například v Pálovicích dokonce 10. Další zvláštností je chov zušlechtěných ovcí na vlnu španělského původu, které se chovaly v Budkově, Kdousově, Lomech, Oponěšicích, Polici, Rákovicích a Slavíkovicích. Nejmenší počet těchto zušlechtěných ovcí měli v Kdousově, zatímco největší počet ve Slavíkovicích, a to 1368. Tyto ovce se chovaly v obecních ovčíněch a zisky za získanou vlnu byly důležitým příjmem jednotlivých obcí. Rozdíly mezi obcemi vznikaly také v chovech volů a koní. Ve většině obcí se u usedlosti chovali 4 volí, pouze v Bačkovicích a Kostnicích nechovali žádného a v Chotěbudicích, Jiraticích a Slavíkovicích chovali průměrně 2 kusy. Koně se chovali v obci Chotěbudice, Jiratice, Kostníky, Mladoňovice a Oponěšice.

Na přelomu století bylo stále hlavní zdrojem obživy zemědělství. Řemesla a živnosti se uplatňovaly většinou minimálně. Ale i tak se již objevovaly obce, ve kterých se řemesla začaly výrazněji uplatňovat. Mezi obce, kde se řemesla začaly částečně využívat, patřily Kostníky, Kdousov, Pálovice a Třebelovice. Jednalo se zejména o kováře, krejčí, mlynáře, obuvníky, soustružníky, tkalce a hospodské. V oblastech průmyslu byly ostatní obce převyšovány Budkovem, Mladoňovicemi, Policí a Slavíkovicemi. Budkovu, Mladoňovicím a Polici přinesl vzrůst průmyslu zároveň i vzrůst počtu obyvatel, což bylo zapříčiněno hlavně počtem pracovních míst, která tyto obce

nabízely. V Budkově byla umístěna správa velkostatku, lesní úřad, parní pila a cihelna. V Mladoňovicích byla provozována záložna, dva hostince, krejčí, kolář, dva obuvníci, stolař, podkovář, obchodník se smíšeným zbožím a dva krupaři. V dalších letech zde pak rozvoj pokračoval a vzniklo 30 zemědělských závodů a přibyli další obchodníci a řemeslníci. Mladoňovice v této době zaznamenaly největší nárůst obyvatel ze všech zmiňovaných obcí. Ve Slavíkovcích byla umístěna vrchnostenská cihelna, mlýn a nespočet řemeslníků stejně tak jako v Mladoňovicích. Police je zvláštní tím, že řemesla zde vykonávali většinou Židé. Za zmínku stojí palírna, cihelna, dva mlýny, lékař a řada řemeslníků a obchodníků.

Velký přelom ve vývoji obcí znamenal elektrifikace, která se začala provádět na přelomu dvacátých a třicátých let. Nejdříve byla provedena v roce 1929 v Budkově, v roce 1930 následovaly obce Lhotice, Mladoňovice, Oponěšice a Třebelovice. Další obce byly elektrifikovány postupně až do roku 1938, kdy byla jako poslední elektrifikována obec Menhartice.

Období od přelomu 19. a 20. století až do poloviny dvacátých let 20.století se ve většině obcí nese v duchu zakládání nejrůznějších spolků a organizací. Narozdíl od pohraničních obcí, které byly uvedeny v kapitole Obce Jihomoravského kraje, je zde zakládáno minimum německých nebo rakouských spolků.

S rostoucím počtem obyvatel a rostoucí plochou jednotlivých obcí, bylo zapotřebí zajišťovat bezpečnost před případnými ohni. Z toho důvodu jsou hojně rozšířeným spolkem právě dobrovolné hasičské spolky. Existovaly v celkem osmi z osmnácti vymezených obcí. Jejich vznik je datován k přelomu století, což je činí jedněmi z prvních vzniklých spolků vůbec.

Povaha většiny nově vzniklých spolků je zaměřena především na povzbuzení národního povědomí a odpoutání se od rakouské monarchie. Jednalo se zejména o místní odbory Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, které měly za úkol povzbuzovat v obyvatelstvu národní povědomí, pomáhaly finančně českým rodinám a sdružovaly všechny Čechy bez ohledu na to, ke které politické straně přísluší. První zmiňované místní odbory vznikly v roce 1987 v obcích Kdousov a Lomy. V následujících letech vznikly ještě před 1.světovou válkou taktéž v Budkově, Třebelovicích, Polici, Rácovicích, Mladoňovicích, Bačkovcích a až po vzniku Československa byl zřízen tento odbor i v Kostnících.

Další velkou skupinou nových spolků se staly tělovýchovné organizace, které se rozšiřovaly po celém českém území. Ještě za existence Rakouska-Uherska v letech

1908 – 1911 vznikaly místní sdružení venkovské Omladiny, které byly organizovány většinou místní farou. Jednalo se o tělovýchovné spolky, které vedly mládež ke sportu a zároveň ke katolické víře. Působily většinou v obcích, ve kterých již existovala Národní jednota. Jednalo se o obce Budkov, Kdousov, Mladoňovice, Pálovice, Rácovice a Třebelovice. Po vzniku Československa nastal další rozvoj tělovýchovných organizací. V obci Jiratice vznikla r.1924 organizace Orel a v obci Budkov organizace Sokol. Vzhledem k velikosti obcí Mladoňovice a Police zde vznikl jak tělovýchovný spolek Orel, tak i Sokol.

Se vznikem Československa je spjat vznik nejrůznějších politických útvarů a stran. Nejrozšířenější organizací byla agrární Domovina. Následně zde vznikaly další politické strany, zejména Republikánská strana československého venkova a Česká strana lidová.

Dále v tomto mikroregionu existovaly nejrůznější spolky, které však měly minimální zastoupení. Nejpestřejším zastoupením spolků se mohly pyšnit obce Police a Třebelovice. V Polici, kromě výše jmenovaných, vznikla v roce 1887, jako jedna z mála, rakouská organizace Losverein Austria, dále v roce 1889 Spolek Dobročín k podpoře chudých žáků, v roce 1905 Čtenářská beseda, v roce 1906 pobočný spolek Zemského ústředního spolku včelařského a v roce 1912 Hospodářský spolek. Třebelovice se mohly pyšnit v mikroregionu jedinečnými spolky, jako byla v roce 1907 vzniklá Hospodářská besídka a dále například učitelská jednota a výherní spolek Slavia.

Pro venkov padesátých let 20.století se stala typickým znakem socializace a kolektivizace zemědělství. V rámci zvyšování produktivity a stability zemědělství byla zakládána Jednotná zemědělská družstva (JZD). Tomuto procesu se nevyhnula ani jediná obec mikroregionu Jemnicka spadající do kraje Vsočina. První JZD byla založena v roce 1949 v obci Budkov a Kdousov. Postupně v časovém rozmezí od roku 1949 do roku 1957 bylo JZD založeno v každé obci. S cílem zvyšování efektivnosti se různá JZD spolu slučovala, například v roce 1966 se JZD Lovčovice sloučilo s JZD Menhartice a v roce 1973 se JZD Oponešice sloučilo s JZD Budkov. Proces slučování se nevyhnul žádné obci. Jednak se slučovaly dvě menší JZD dohromady nebo se menší JZD přidružovaly k velkým JZD, jak tomu bylo například v případě Lhotic, které se v roce 1973 sloučilo s JZD Jemnice se sídlem v Jemnici.

3.2.3. V obcích Jihočeského kraje mikroregionu Jemnicka

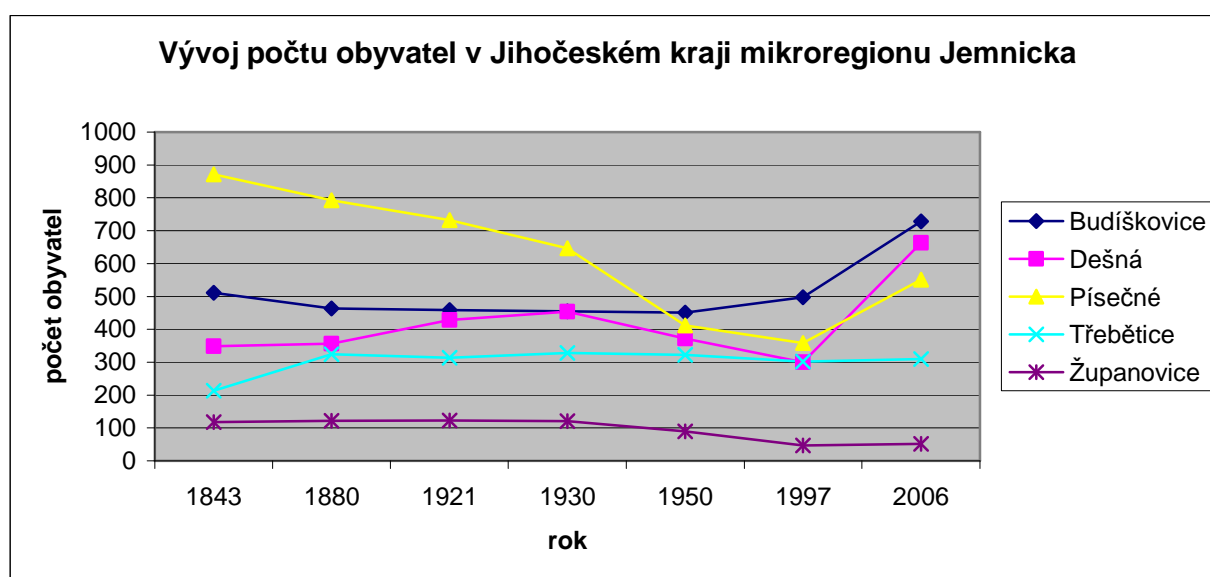
Tab. 9: obyvatel obcí Jihočeského kraje mikroregionu Jemnicka

	1843	1880	1921	1930	1950	1997	2006
Budíškovice	511	463	459	455	451	498	728
Dešná	349	356	428	454	372	300	663
Písečné	871	793	732	647	412	358	551
Třebětice	213	324	314	328	322	302	310
Županovice	118	122	123	121	90	47	52

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 728–819.

FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970*. Praha 1978.

Obr. 7: Vývoj počtu obyvatel v Jihočeském kraji mikroregionu Jemnicka

Pramen: NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. str. 728–819.

FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970*. Praha 1978., vlastní zpracování

Mezi obce mikroregionu Jemnicka spadající do Jihočeského kraje patří obce Budíškovice, Dešná, Písečné, Třebětice a Županovice. V předchozích dvou podkapitolách byly vždy všechny obce buď jednoznačně zaměřeny na německou stranu, v případě obcí Jihomoravského kraje, nebo na stranu českou, případě kraje Vysočina. Zde je situace odlišná z důvodu jednotlivých vzdáleností obcí od rakouských hranic. Písečné, Županovice i Dešná jsou situovány přímo u rakouských hranic, což se projevuje zejména v historickém kontextu a v charakteru vzniklých spolků a organizací. Obec Budíškovice a Třebětice leží od hranic dále, a proto je zde mnohem více českých prvků.

Zemědělství zde bylo stejně jako všude jinde v polovině 19.století hlavní činností většiny obyvatel. Se zemědělstvím byl úzce spjat i chov hospodářských zvířat. Pro celý kraj mikroregionu Jemnicka byl typický chov ovcí. V každé selské usedlosti se chovalo v průměru okolo 6 ovcí, přičemž nejvíce v obci Dešná, a to průměrně 12 kusů. Dále se v těchto obcích průměrně chovali u selské usedlosti 4 voli, 2 krávy, 2 telata a 1-2 vepří. Zajímavostí je, že narozdíl od vymezených obcí kraje Vysočina, se zde prakticky nechovali žádní koně. V této době se v obci Dešná již rozvíjela řemesla. Fungovala zde palírna, potašárna a cihelna. Potašárna fungovala taktéž v Budíškovcích.

Na přelomu 19. a 20. století neustále převažuje zemědělství, i když se i zde postupně rozvíjejí nejrůznější řemesla. Nejvíce řemesel se provozovalo v Dešné a Budíškovcích. V Dešné se jednalo o záložnu, lékařskou službu, konzum, dva hostince, velké množství obchodníků, bednáře, koláře a další řadu řemeslníků a živnostníků. V Budíškovcích provozovali svou živnost dva hostinští, kolář, kovář, obchodník, obuvník, stolař a pekař. V ostatních třech obcích byla řemesla hodně nevýrazná.

Ve třicátých letech průmyslový vývoj donutil jednotlivé obce k elektrifikaci. Ta proběhla vzhledem k většímu počtu obyvatel a větší průmyslové vyspělosti nejdříve v obcích Dešná a Budíškovice, a to v roce 1930. Ostatní obce následovaly jejich vzor v době následujících pěti let.

Zvláštní situace ohledně vývoje obyvatelstva nastala v obci Písečné. Zde se nacházela rozsáhlá židovská obec, která v roce 1857 měla 334 členů. Jejich počet se měnil úměrně politické a hospodářské situaci. Od roku 1867, kdy nová ústava zajišťovala všeobecnou rovnost, se židé začínali asimilovat do katolického obyvatelstva. Rozdíly mezi jednotlivými obcemi (židovskou a katolickou) se postupně smazávaly. Jakmile se však židé již nemuseli sjednocovat ve svých centrech (obcích), začali expandovat do měst a jejich počet v obci Písečné se začal lineárně snižovat. V roce 1869 zde žilo 122 židů a v roce 1929 pouhých 15. Takový razantní úbytek byl zapříčiněn zejména politickou situací, která v pohraničních oblastech vzhledem k agresivnímu nacistickému Německu nebyla pro židy bezpečná. Poslední žid z Písečné odešel v roce 1938, po postoupení českého pohraničí Německu na základě Mnichovské dohody. Po skončení 2.světové války se židé do obce Písečné nikdy nevrátili. Bylo to zapříčiněno zejména holocaustem a skutečností, že skoro žádný z původních židovských obyvatel Písečné nezůstal naživu. Druhá světová válka se taktéž podepsala na složení obyvatelstva ostatních obcí. Z těchto obcí bylo v roce 1938

vystěhováno české obyvatelstvo, které bylo nahrazeno Němci. Naopak po skončení 2. světové války a odsunu Němců bylo území jednotlivých obcí opět osídleno Čechy.

Co se týče zakládání spolků a organizací byla situace v jednotlivých obcích výrazně rozdílná. V pohraničních obcích vznikaly německé a rakouské spolky, zatímco v obcích, které jsou situovány dále od hranic, vznikaly spolky zaměřené na povzbuzení českého povědomí a národní hrdosti. V obcích Županovice, Písečné a Dešná, se jednalo v drtivé většině o spolky, které zakládala německá většina. V obci Dešná byla spolková činnost výrazná. V roce 1889 vznikl německý pěvecký spolek Frohsinn a v roce 1895 německá hasičská jednota. V roce 1902 se začínají projevovat nacionální ambice německé části obyvatelstva a vzniká Bundesgruppe des Bundes der Deutschen Südmährens. Dále v roce 1905 zde byla zprovozněna pobočka německého ústředního spolku pro chov včel a v roce 1924 vznikl Turnverein.

Obec Třebětice byla pravým opakem obce Dešná. Zde vznikaly české spolky a organizace, které měly za cíl nepodrobit se německému vlivu. V roce 1887 vznikl místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, v roce 1897 vznikl český sbor dobrovolných hasičů, v roce 1908 zde byla ustanovena místní skupina sdružení venkovské Omladiny a po vzniku samostatné republiky vznikl spolek agrární Domovina. V ostatních obcích nebyl spolkový život tak pestrý.

V padesátých letech 20. století začala z iniciativy české socialistické vlády vznikat Jednotná zemědělská družstva (JZD). JZD vznikalo v Budíškovicích, Dešné Písečném a Třebeticích v rozmezí let 1950 – 1957. V obci Županovice JZD nevzniklo. Důvodem bylo přidělení a správa Státním statkem Dačice. Postupem času se jednotlivá menší družstva začala slučovat s jinými malými družstvy nebo se přičleňovat k větším zemědělským celkům. Stalo se tak například v Dešné, kdy bylo JZD Dešná v roce 1960 připojeno pod Státní statek Dačice.

4. Kulturní, společenské, sportovní akce a spolky v mikroregionu Jemnicka

4.1. Kulturní a společenské akce

Kulturní a společenské akce mají dlouholetou tradici. Na vesnici se jednalo především o muziky, které byly pořádány vždy z určitého důvodu. Jednak byly spjaty s křesťanskými svátky jako např. „Štěpánská“ zábava či pouťová zábava nebo s oslavami ukončení prací na poli.

V mikroregionu Jemnicka je v současnosti kulturních a společenských akcí po málu. Jak již bylo řečeno, jedná se o obce s nízkým počtem obyvatel, tudíž kulturní život obcí není tolik rozvinut.

V mikroregionu Jemnicka se v rámci kulturních a společenských akcí jedná především o plesy, koncerty, zábavy a divadelní představení.

Jedinou společenskou akcí, která se až na jednu výjimku koná ve všech obcích mikroregionu Jemnicka, je zábava. Zábavy, nebo jak se dříve říkalo a dodnes se v určitých obcích říká muziky, jsou nejčastější formou společenské akce na vesnici. V obcích jsou většinou spojeny s určitou tradicí, převážně pak s poutí nebo posvícením. Nejvíce zábav se koná v obci Budíškovice, a to zhruba 15 do roka. Následuje obec Police a Kostníky, kde se průměrně koná 10 zábav ročně. Zábavy jsou většinou konány v místních kulturních domech a v letních měsících i na venkovním prostranství. Tak je tomu např. v obci Police, kde jsou v červenci a srpnu zábavy konány na nádvoří místního zámku. K poslechu zde hrají místní hudební skupiny buď z okolních vesnic nebo nejbližších menších měst. Konkrétně v Polici se jedná o hudební skupinu Hrom do police a v mikroregionu Jemnicka jsou velmi oblíbené kapely Bagr, Secret a znojemská skupina Spektrum. O pouťových či posvícenských zábavách je v jednotlivých obcích preferovaná spíše dechová hudba. Z obcí s nejnižším počtem ročně konaných zábav jsou to obce Slavíkovice, kde se zábavy vůbec nekonají, dále pak obec Bačkovice a Chotěbudice. Průměrný počet konaných zábav v ostatních obcích mikroregionu Jemnicka je 2-3 zábavy ročně. Všechny tyto zábavy mají komerční účel a jsou nejčastěji pořádány obcí, spolkem dobrovolných hasičů či jiným místním spolkem. V některých obcích jsou zábavy pořádány soukromými osobami, povětšinou místními podnikateli. Jedná se o obec Budíškovice, Třebelovice, Police a Korolupy.

Dříve bylo zvykem, že se na zábavě či muzice sešla téměř celá obec. Dnes jsou tyto akce pořádány především pro mládež. Výjimku většinou tvoří již zmíněné posvícenské a pouťové zábavy.

Společenskou akcí, která nemá na vesnici dlouhou tradici, jsou plesy. Plesy byly v minulosti výsadou větších měst, dnes se s nimi setkáme i na vesnici. Nejsou však tak často konanou akcí jako jsou např. zábavy. Každoročně se plesy pořádají v obci Budkov, Dešná, Kdousov, Korolupy, Kostníky, Mladoňovice, Pálovice, Písečné, Police, Rácovice, Radotice, Třebelovice, Třebětice, Uherčice a Vratěšín. Nejvíce plesů je pořádáno v obci Třebelovice, a to 4 plesy ročně. Mezi pořadatele zde patří obec Třebelovice, SDH, Myslivecké sdružení a TJ. V ostatních obcích se konají 1-2 plesy ročně a mezi nejčastější pořadatele patří obec či místní spolek. V obci Police je ples každoročně pořádán Zemědělským družstvem Police. Součástí plesů bývá tombola, na kterou přispívají místní podnikatelé. Plesy jsou opět konány v místních kulturních domech nebo sokolovnách či tělocvičnách a jejich účel je ve všech obcích komerční. K poslechu hraje povětšinou dechová hudba.

Mezi méně časté akce patří na vesnicích mikroregionu Jemnicka koncerty a divadelní představení.

S koncerty se setkáme pouze v obci Budkov, Jiratice, Kdousov, Mladoňovice, Písečné, Police, Radotice, Třebelovice, Uherčice a Vratěšín. V obcích Jiratice, Radotice, Kdousov a Korolupy se jedná o církevní koncerty, které jsou pořádány jednak v místním kostele či kapli, popřípadě v kulturních domech. Jejich účel je ryze charitativní. Nejvíce koncertů je pořádáno v obci Kdousov, a to 5 ročně. V Kdousově působí místní sbor nazvaný Kdousovská schola. Tento sbor koncertuje i v sousedních vesnicích, konkrétně v obci Jiratice a Radotice.

Průměrný počet koncertů u výše uvedených vesnic je 1-2 ročně. Kromě 4 obcí, ve kterých jsou církevní koncerty a pořadatelem je tedy církev, je zbytek koncertů organizován obcí nebo opět soukromou osobou, jako je tomu v obci Třebelovice.

Divadelní představení je na vesnici pořádáno obcí, místní základní či mateřskou školou a také místními divadelními spolky. Obec je pořadatelem v případě Menhartic, Kdousova, Třebetic, Písečného a Jiratic. V Jiraticích navíc působí divadelní spolek Jiratice, který pořádá 1-2 představení do roka v obci Radotice, Police a Kostníky.

V obci Mladoňovice, Lubnice a Třebelovice je pojem divadelní představení spjato s přestavením konaným žáky tamější základní či mateřské školy.

Divadelní představení pořádaná obcemi mají charitativní účel. Ostatní divadelní představení jsou komerční.

4.2. Sportovní akce a spolky

Do této kapitoly budou zahrnuta sportovní družstva a spolky, která v jednotlivých obcích působí.

Sportovní družstva nejsou v obcích mikroregionu Jemnicka častou záležitostí. Jak již bylo několikrát zmíněno, tyto obce mají nízký počet obyvatel a odtud se odvíjí nedostatek hráčů. Tento problém bývá na vesnici řešen sloučením určitého družstva s družstvem větším, převážně s družstvy ve městech. Je tedy časté, že jedno družstvo spadá pod družstvo jiné.

V těchto obcích mají největší zastoupení fotbalová družstva. Tato družstva najdeme v obci Budíškovice, Dešná, Lhotice, Oponešice, Police, Radotice, Třebelovice, Třebětice a Vratěním.

V obci Budíškovice se v rámci sportovních akcí koná dvakrát do roka přátelské utkání mezi vesnicemi, stejně je tomu i v obci Písečné a Lhotice. V obci Třebelovice a Radotice se hraje okresní přebor, III. třída. Okresní přebor se hraje i v obci Dešná a to v kategorii starší žáci a muži. Okresní soutěž 4.B třída se hraje v obci Police. Ve Vratěnímě došlo v poslední době ke spojení dvou fotbalových oddílů -Vratěním a Jemnice. Tento celek vystupuje pod názvem 1. FC Jemnicko a má 7 mužstev. Muži A mladší a starší žáci hrají krajský přebor, dorost krajskou soutěž, B mužstvo okresní soutěž a dvě mužstva přípravy hrají rovněž okresní soutěž.

Všechny obce, ve kterých se nachází fotbalová družstva vlastní fotbalové hřiště.

Za zmínku stojí také družstva volejbalová. Volejbalové družstvo se nachází pouze v obci Dešná, Menhartice a Písečné. Vyšší liga se zde však v tomto sportu nehraje, volejbalová utkání jsou omezena pouze na příležitostné turnaje.

Posledními družstvy, jejichž existenci jsem v obcích mikroregionu Jemnicka zaznamenala, jsou nohejbalová družstva. Ta jsou zastoupena pouze v obci Lhotice a Menhartice a jsou pouze na amatérské úrovni. Většinou se v těchto obcích konají pouze místní turnaje.

V obci Radotice mají nově vystavěno venkovní volejbalové a nohejbalové hřiště, ovšem nemají zde volejbalové ani nohejbalové družstvo.

V obci Bačkovice, Oponešice, Police a Třebětice se každoročně o pouti pořádá fotbalové utkání svobodní proti ženatým. V případě Třebetic je při tomto utkání tradicí, aby na sobě hráči měli dámské sukně.

V rozvoji kulturního a společenského života hrály spolky zejména v 19. století důležitou roli. Významným způsobem přispívaly k formování národního uvědomění, uplatnění českého jazyka v kulturním, vědeckém a společenském životě.

Za nacistické okupace musela velká část spolků přerušit svoji činnost, především byla rozpuštěna většina tělovýchovných spolků. Zůstaly jen dobrovolné hasičské spolky, které byly pro každé město a vesnici nezbytností.

Do současnosti tedy ve většině obcí mikroregionu Jemnicka přetrval spolek dobrovolných hasičů. Tento spolek nenajdeme pouze v obci Lovčovice, Menhartice, Rácovice a Županovice. V některých vesnicích bývají každoročně pořádány hasičské závody nebo hasičská cvičení. V obci Budíškovice jsou hasičské závody pořádány pouze v rámci vesnice, ale v obci Jiratice a Lomy se dobrovolní hasiči účastní okrskové soutěže. V obci Budkov se tento spolek účastní pohárové soutěže v požárním útoku v rámci kraje. Většinou se jedná o 15 soutěží v rámci sezóny.

Druhým nejrozšířenějším spolkem v mikroregionu Jemnicka je myslivecký spolek. Tento spolek je udržován v obci Budíškovice, Kdousov, Korolupy, Menhartice, Písečné, Police, Třebelovice a Třebětice.

V obci Budíškovice, Dešná, Oponešice a Rácovice má tradici zahrádkářský spolek a v Kdousově, Mladoňovicích a Polici se udržuje spolek rybářský.

Do současnosti přetrval v obci Radotice, Rácovice, Pálovice, Mladoňovice a Chotěbudice spolek ČČK, tedy Český červený kříž.

V obci Budíškovice je dominantou Jezdecký klub. Každoročně se zde pořádají jezdecké závody, které mají vysokou účast obvykle z okolí do 100 km.

V obci Dešná najdeme Sbor pro občanské záležitosti.

5. Tradice dodržované v obcích mikroregionu Jemnicka

Udržování tradic a zvyků je jedním z hlavních specifíků venkova, kterým se odlišuje od města a městské kultury. V době před sto lety byl venkov typicky tradiční. Pověry a pranostiky provázely každý den venkovského života. Lidé byly z pohledu dnešního člověka až neuvěřitelně pověřiví. Razance s jakou byly tradice dodržovány je také jistě spojena se silným zastoupením katolické víry, což se odráží i ve dnech, kdy se mají určité zvyky dodržovat. Skoro ve všech případech připadá nějaký zvyk či tradice na den, který odpovídá katolickému svátku či vzpomínce na světce. S postupem času začaly však na venkov prostupovat městské prvky a rozdíl mezi venkovskou a městskou kulturou se začal smazávat. Zvyky ustupovaly hektickému způsobu života, pranostiky začaly být nahrazovány každodenními předpověďmi počasí a tradice se začaly stávat výsadou starších obyvatel.

V této rozsáhlé kapitole se zabývám několika základními otázkami a skutečnostmi, které se týkají tradic a zvyklostí ve vymezeném mikroregionu Jemnicka. Prvně je důležité stanovit si, jak tradice a zvyklosti vypadaly v dřívějších dobách, když byly ještě součástí životního stylu. Druhým krokem je zjištění a definování tradic a zvyků, které se přes všechny překážky, které kladl čas a společnost, dodržují i v dnešní době. A třetím krokem je porovnání toho, nakolik se tyto zvyky a tradice v průběhu uplynulých let změnila a co nejvíce působilo na jejich jednotlivé změny.

5.1. Tradice spojené s kalendářním rokem

Nový rok (1.1.)

Nový rok je v naší kultuře považován za mezník mezi rokem, který končí a rokem, který začíná. Jeho symboličnost je dána jeho samotnou existencí a umístěním v kalendářním roku. V minulosti byl den, který připadal na Nový rok, opředen řadou pověr. Nesmělo se venku sušit prádlo, protože by někdo blízký následně zemřel. Další důležitou pověrou bylo, že k novoročnímu obědu nemohlo být nikdy drůbeží maso, protože by uletělo štěstí na celý rok. A poslední pověrou, která se uplatňovala i mezi většinou obyvatel města je: „Jak na Nový rok, tak po celý rok“, z čehož vyplývalo, že lidé měli dělat pouze to co je baví a co by si přáli provádět celý rok.

Dnes se v jednotlivých obcích až na výjimky slaví pouze v kruhu přátel nebo rodiny. Probíhají návštěvy mezi známými, kteří si navzájem přejí vše nejlepší do nového roku. Všechny tři novoroční pověry se s menším důrazem dodržují prakticky v každém domě v obcích mikroregionu Jemnicka. Ohledně tradic, které by byly typické pro celou obec, můžeme říct, že se prakticky nevyskytují. Výjimkou je každoročně v kostele konaný novoroční koncert v Kdousově a také novoroční pochod, který pořádají obyvatelé Dešné z jejich obce do Graselovy jeskyně.

Tři králové (6.1.)

Jedná se o katolický svátek, který má připomínat návštěvu narozeného Ježíše Krista třemi mocnými králi, kteří mu přinesli tři dary – kadidlo, myrhu a zlato. Ve vesnicích byl tento svátek spjat s občůzkou, která měla symbolizovat onu výše zmíněnou návštěvu. Při této příležitosti se nad dveře či vrata domů psal nápis K+M+B a rok, ve kterém byl nápis napsán. Tento nápis představuje první písmena tří králů – Kašpar, Melichar a Baltazar. Nápis měl obyvatelům domu zaručit štěstí v celém následujícím roce a také byl znakem toho, že v domě žijí křesťané. V tento den se také ve většině usedlostí odstrojovaly vánoční stromky, protože se má za to, že Tři králové ukončují vánoční dobu.

Zvyk občůzek po vesnici v obcích mikroregionu Jemnicka vymizel v padesátých letech 20.století. V této době se i tak dodržel zvyk psát nápis K+M+B, který si nade dveře psali sami obyvatelé jednotlivých domů.

V dnešní době je ve většině obcí tento den spojen s charitativní sbírkou. Občůzka je není již pouze symbolická. Sbírka je organizována oblastními pobočkami

Charity ČR. Podle velikosti obcí se sestaví dostatečný počet dětí, které vytvoří skupinky po třech. Tyto pak v doprovodu dospělého obcházejí jednotlivé domy v obci, žádají příspěvek na charitativní účely, píší nade dveře nápis K+M+B a jako poděkování dávají lidem, kteří přispěly cukříky s logem „Tříkrálová sbírka“. Zpočátku obyvatelé ještě přímo nevěděli, o jakou sbírku se jedná a co je jejím účelem, což mělo za následek, že spousta lidí „třem králům“ ani neotevřela. Dnes však již je všeobecně známá a rozmáhá se zvyk, že lidé děti, které vesnici obcházejí obdarovávají nejrůznějšími sladkostmi. Je ovšem pravidlem, že děti si nesmí vzít od darujících lidí peníze, ty musí lidé dávat přímo do zapečetěné kasičky, aby bylo zabezpečeno, že se peníze dostanou k lidem, kteří je opravdu potřebují.

Tříkrálová sbírka (viz. Příloha 2 Obr. 8) začala probíhat ve většině obcí mikroregionu Jemnicka. Avšak celkem sedm obcí z vymezených 27 Tříkrálovou sbírku neuskutečňuje. Jedná se o obce Dešná, Kostníky, Lhotice, Lovčovice, Mladoňovice, Menhartice a Police. Důvodem neorganizování této sbírky je většinou nedostačující schopnost a chuť zorganizovat takovou akci ze strany obyvatel daných obcí.

Je zvykem v tento den se odstrojovat vánoční stromky, protože Tři králové ukončují vánoční dobu.

Hromnice (2.2)

Opět se jedná o katolický svátek, který je spojen se svěcením svíček, tzv. hromniček. V dřívějších dobách, kdy se lidé báli přírodních úkazů jako je například bouře, se hromničky zapalovali právě při bouřích. Měly je chránit od úderu blesku. Také bylo zvykem dávat hromničku do rukou umírajícímu člověku, aby mu svítila na cestě do nebe. S Hromnicemi se spojena i další pověra, která zakazovala v tento den jakékoliv šití, protože jehla přitahovala k domu blesky.

V dnešní době se žádné zvláštní tradice ani zvyklosti ke svátku Hromnic nevztahují. V žádné obci mikroregionu Jemnicka se Hromnice významněji neslaví. Jedinou přetrvávající tradicí je zvláštní mše, na které si lidé mohou nechat posvětit svíce, ale až na nejstarší obyvatele obcí tuto příležitost nikdo nevyužívá.

Velikonoce

Velikonoce nemají v kalendářním roce přesné umístění. Následují vždy po prvním jarním úplňku. Jsou katolickým svátkem, jehož kořeny jsou však mnohem dále v historii. Ještě před vznikem křesťanství se v těchto dnech slavil příchod jara, jarní rovnodennost, znovuzrození přírody a konec vlády zimy. S touto dobou je spojeno nespočet nejrůznějších zvyků, přičemž některé z nich se dodržovaly celá staletí. Mezi nejstarší patří Vynášení smrtky a její házení do vody jako symbol ukončení zimy. Tento zvyk se v různých obdobích dodržoval v rozmezí od 10.století do 50.let 20.století, kdy se od jeho udržování upustilo.

Katolická církev si v těchto dnech připomíná ukřižování Ježíše Krista a oslavuje jeho zmrtvýchvstání. Kristus v momentu, kdy vstal z mrtvých přemohl smrt. Je zde vidět velká podobnost mezi pohanským a křesťanským pojetím těchto dnů. Ve starých dobách se oslavovalo vítězství jara nad zimou a křesťané slaví vítězství Krista nad smrtí. Vzhledem k tomu, že pojmy zima a smrt si byly v dřívějších dobách velmi blízké (viz. Vynášení smrtky jako symbolu zimy), můžeme jasně usuzovat, že obě skupiny slaví ze stejného důvodu, který je pouze reprezentován jinými symboly.

Před velikonoce se dodržoval 40denní půst, který začínal Popeleční středou. V tento den křesťané při mši dostávali na čelo popelec (posvěcený popel), který symbolizoval určitou nicotnost a nestálost těla a trvalost duše. Popelec všem připomínal: „Prach jsi a v prach se obrátíš.“ Ve 40denním půstu nesměly být konané žádné zábavy ani muziky, protože hrozilo nebezpečí, že se při takové zábavě zjeví sám ďábel. Jeho cílem bylo očištění těla i duše před oslavami Velikonoc.

Poslední neděle 40denního půstu je tzv. Květná neděle, jinak nazývaná také Květnice, Květnica, Beránková neděle či Palmová neděle¹⁴. S tímto dnem jsou spojeny zejména dva zvyky. Prvním je již zmiňované vynášení smrtky a druhou tradicí je svěcení jívové ratolesti (tzv. kočičky). Jejich moc se projevovala tak, že pokud byly v domě zastrčeny za kříž nebo svatý obrázek, přinášely obyvatelům domu zdraví a štěstí po celý rok. Dnes můžeme tyto ratolesti v domech jednotlivých obcí mikroregionu Jemnicka také najít, ale již jen v katolických rodinách.

Květnou nedělí se zahajoval tzv. pašijový týden. Tento název je odvozen od tzv. pašijí, což jsou novozákonní příběhy o Ježíši Kristu a o jeho činech předtím, než byl ukřižován. Pašije se v kostele buď předčítaly nebo zpívaly v průběhu celého týdne.

¹⁴ ŠULKOVÁ, Dana. Velikonoce – Velikonoce v české kultuře. *Jemnické listy*, č.3/2008, str. 11-15

Jeho dalšími důležitými dny je Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Hod boží velikonoční a Velikonoční pondělí. Jednotlivé dny mají svůj vlastní význam a taktéž své vlastní zvyklosti.

Zelený čtvrtek

Na Zelený čtvrtek zvony odlétají do Říma. Tři dny v obcích nezvoní žádné kostelní zvony. S tím je úzce spjat zvyk tzv. vrkání, hrkání, klepání¹⁵. Chlapci školního věku chodily po vesnici, s nejrůznějšími řehtadly a klepadly, říkaly nejrůznější říkanky a vyhrkávaly si vajíčka nebo cukroví. Povinnou součástí vrkání byly zastávky u kapliček a následné modlení. Vrkání probíhalo od Zeleného čtvrtku až do Bílé soboty několikrát denně.

Zelený čtvrtek je spojen s tzv. honěním Jidáše. Jednalo se o to, že se jeden chlapec převlékl za Jidáše a ostatní děti jej honili z kostela do polí a prozpěvovaly k němu nejrůznější popěvky. Jedná se o připomínku toho, že Jidáš jako jeden z Kristových učedníků Krista zradil a vydal jej do rukou Římanů, což vedlo k jeho ukřižování.

Také se v tento den držel půst od masa. Bylo tradicí jíst na oběd zelené jídlo, většinou se jednalo o špenát. Od tohoto zvyku zřejmě vznikl i název Zelený čtvrtek.

Vrkání (viz. Příloha 2 Obr. 9) se dnes kromě obcí Slavíkovice a Budíškovice, provádí ve všech obcích mikroregionu Jemnicka. V šest hodin ráno vyjdou chlapci na vesnici s nejrůznějšími vrkačkami a hrkačkami, obcházejí vesnici a nahrazují zvony, které odletěly do Říma. Věk chlapců je zhruba od 6 let do 13 let. Průvod vrkačů je přísně organizován a hierarchizován podle věku. Průvod dostává hojné množství nejrůznějšího cukroví, které se po skončení vrkání rozdělí mezi všechny účastníky. Dnešní vrkání má však některé rozdílnosti oproti dřívějším dobám. Chlapci se již nemodlí u jednotlivých kapliček. Také nechodí několikrát denně, ale pouze jednou ráno.

Jednotlivé obce se liší tím, zda vrkání probíhá jen na Zelený čtvrtek nebo i na Velký pátek a na Bílou sobotu. Z 25 obcí, ve kterých vrkání probíhá, pokračuje i v následujících dvou dnech v obcích Budkov, Jiratice, Korolupy, Lovčovice, Menhartice, Pálovice, Písečné, Police, Třebelovice, Třebětice a Vratěnin.

¹⁵ ŠULKOVÁ, Dana. Velikonoce – Velikonoce v české kultuře. *Jemnické listy*, č.3/2008, str. 11-15

Tradice tzv. honění Jidáše se dnes v obcích mikroregionu Jemnicka vůbec neprovádí. Na druhou stranu se půst a vaření špenátu na oběd neustále ve většině rodin dodržuje, a to i v nekatolických rodinách.

Velký pátek

Velký pátek je dnem smutku. Je připomínkou dne, kdy zemřel Ježíš Kristus. Tento den byl typický tím, že lidé nepracovali, ale pouze se modlili, zpívali pašijové písně a dodržovali nejrůznější půsty a zákazy. Jedním z hlavních zákazů byl přísný půst. Nesmělo se jíst žádné maso a také žádné pochutiny. Mezi další půsty a zákazy patřilo: „nepohneš se zemí, nezatopíš do východu slunce, neupečeš, nevypereš a nevybělíš, nezameteš, nevyneseš z domu, neprodáš, nepůjčíš, nedaruješ a nepřijmeš dar“¹⁶. Porušení některého zákazu většinou sebou neslo smrt. V tento den bylo pro mládež zvykem omývat se v nejbližším potoku. Chlapci z vody dostali sílu a děvčata krásu jara.

Tradice Velkého pátku se dnes dodržují zejména v katolických rodinách. Problémem je dodržování nejrůznějších zákazů vzhledem k dnešnímu způsobu života. Lidé musí chodit do práce a podrobovat se dnešnímu stylu života, což mnohým znemožňuje plně půsty a zákazy respektovat.

Zvyklost omývání se mládeže v potoku již z obcí mikroregionu Jemnicka prakticky vymizela. Jedinou obcí, kde se tento zvyk stále dodržuje je obec Police.

Bílá sobota

Bílá sobota se nese ve znamení oslav. V tento den křesťané oslavují zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Je posledním dnem, kdy probíhalo vrkání. V jednotlivých obcích mikroregionu Jemnicka se dodržovalo a provádělo velké množství zvyků. Pekly se velikonoční mazance a beránci, prováděly se obyčeje za čistotu domova a hojnost, jako bylo například tlučení do prahů, a probíhalo tzv. pálení Jidáše, které probíhalo tak, že se slaměná postava, která měla symbolizovat Jidáše, spálila na poli. Následně mělo být pole a úroda chráněna před živelnými pohromami. Tento den si mládež mohla dovolit určitou kritiku, kterou by si jinak nedovolila vyslovit a taktéž byla Bílá sobota dnem, kdy se veřejně vyznávala láska. V některých obcích se také konal průvod s křížkem, při kterém se lidé oblékali do slavnostních krojů.

¹⁶ ŠULKOVÁ, Dana. Velikonoce – Velikonoce v české kultuře. *Jemnické listy*, č.3/2008, str. 11-15

V současnosti se Bílá sobota dotýká zejména pečení mazance a velikonočního beránka. To je jediný zvyk, který se v tento den na vesnicích udržel. A také je Bílá sobota posledním dnem, kdy ve výše zmíněných obcích probíhá vrkání.

Hod boží velikonoční

Hod boží velikonoční připadal na neděli po Bílé sobotě. Průběh dne je opět spojen se slavením a velikonočním radováním. Nesmělo se pracovat, umývat nádobí ani vynášet hnůj z chlévů. Typické bylo svěcení jídla a polí. Po návratu z kostela, kde se jídlo světilo (většinou vařené vajíčko nebo kousek mazance), se celá rodina sešla a o posvěcený kus jídla se rozdělila. Tím mělo být zaručeno, že se zase za rok ve zdraví sejdou u jednoho stolu.

Tradice rozdělování posvěceného jídla se i dnes dodržuje. Vzhledem k tomu, že počet obyvatel, kteří chodí v tento den do kostela neustále klesá, je četnost udržování tohoto zvyku menší.

Velikonoční pondělí

Posledním významným dnem Velikonoc je velikonoční pondělí. Typickým pro tento den je šlehání dívek a žen. Chlapci a muži si upletli z mladých vrbových proutků pomlázku (žílu, pružinu), následně chodili navštěvovat svá známá děvčata a mrskali je. Tento zvyk byl nutný, protože kdyby dívka či žena nebyla „vyšlehána“, nedostala by krásu jara a do roka by seschla. Muži dostávali jako odměnu malovaná vajíčka, kraslice, cukroví, alkohol a mašle. Původně se chodívalo po pomlázce rovnou z nedělní velikonoční zábavy, takže se mnohokrát stávalo, že dívky byly ještě v posteli. Při šlehání zvláště malí chlapci říkají nejrůznější říkanky. Kromě šlehání bylo v některých obcích zvykem i polévání děvčat vodou. V dnešní době se chodí na pomlázku až ráno. Již nejsou tak časté vlastnoručně upletené pomlázky, ale chlapci například používají i jeden vrbový proutek, vařečku nebo si pomlázku kupují v obchodech. Odměnou pro chlapce a muže jsou stejné věci jako dříve. Velikonoční pomlázka je zvykem, který se dodržuje ve všech obcích mikroregionu Jemnicka. I když v některých místech i o tuto tradici začíná bohužel zájem postupně upadat. Velikonoční pondělí je jedním z mála zvyků, který se dodržuje v určité formě stejně jako na venkově i ve městech.

Filipojakubská noc – pálení čarodějnic (30.4.)

Jedná se o jeden z mála tradičních svátků, které nejsou spojovány s katolickou církví. Filipojakubská noc je spojena s pálení ohňů – čarodějnic. Lidé věřili, že tato noc má magickou moc. V tento den a noc nebylo doporučováno chodit do lesa, protože se zde vyskytovali nejrůznější přízraky a magická stvoření jako hejkalové, víly, bludičky a čarodějnice. Z těchto pověstí a pověrčivosti vyplynul zvyk pálení čarodějnic, kterým se lidé bránili před „temnými silami“. Na nejvyšším kopci nebo nějakém příhodném místě za obcí se po setmění rozdělala velká vatra, do které se umístila slaměná figurína, která představovala čarodějnici. Symbolickým spálením čarodějnice byly špatné síly přemoženy. Pak většinou následovala zábava i s hudebním doprovodem.

Dalším zvykem bylo stavění máje, což byl upravený kmen stromu (většinou smrk nebo borovice), který byl ozdobený nejrůznějšími mašlemi, věnci a květinami. Chlapci si museli svou májku pečlivě hlídat, protože se mohlo stát, že by jim ji přespolní mohli porazit. Poražená májka byla pro celou obec velkou ostudou. Pokud si domácí májku uhlídali, měla stát až do posvícení. Dívky v tuto noc dostávaly od svých ctitelů za komín, za okno či na balkon také malé májky (mladé ozdobené břízky). Jednalo se o projev náklonnosti k dívce.

Mohlo se stát, že po filipojakubské noci měli někteří obyvatelé obcí před domy na silnici různé nápisy. 30.4. byl čas, kdy si mládež vzala vápno a před domy lidí, kteří se něčím provinili proti ostatním nebo neměli dobré chování, psali nejrůznější hanlivé nápisy (např. drbna, lakomec, atd.)

Bez výjimek se dnes tradice pálení čarodějnic v obcích mikroregionu Jemnicka dodržuje. Lidé jsou sice již zbaveni strachu z nadpřirozených sil, ale symbolický oheň stále zapalují. Oheň se však již nezapaluje za účelem odehnání „temných sil“, ale za tím účelem, aby se obyvatelé obce sešli, povykládali si, popili a zabavili se. V některých obcích je vše organizováno i s hudbou. Všechny obce mikroregionu Jemnicka mají většinou průběh pálení čarodějnic stejný. Po setmění se sejdou obyvatelé obce na jednom místě, většinou za obcí nebo na vhodném venkovním prostranství na návsi. Zapálí se velká vatra, ve které je umístěna figurína symbolizující čarodějnici. Kolem vatry jsou přichystány stoly a lavice pro obyvatele obce. Většinou je nachystáno i občerstvení a je zde možnost opékat kabanos či špekáčky.

V obcích Třebětice, Police, Pálovice je pálení čarodějnic bráno jako celonoční zábava, kde se při vstupu musí platit vstupné. Je to dáno i tím, že je zajištěna hudba a prostor pro tanec. V obcích Lomy a Lovčovice se místo figuríny používají stará košťata,

kteřá jsou připravena pro děti, které je pak v ohni pálí. V obci Budířkovice je před zapálením vatry k vidění lampionový průvod, který prochází celou obcí.

Součástí Filipojakubské noci je stavění májky. Ta se ovšem nestaví ve všech obcích tuto noc. V obcích Bačkovice, Kostníky, Lovčovice, Pálovice, Písečné, Radotice (viz Příloha 2 Obr. 10) a Vratěnin se májka staví až na 1.máje odpoledne.

Tradice dávaní ozdobené větvičky břízky za okna dívkám se v dnešní době neuplatňuje. V době mobilních telefonů a internetu je takový způsob vyznání náklonnosti považován mladými lidmi za zastaralý a směšný.

Do dnešní doby přetřval i zvyk psaní hanlivých nápisů na silnici před domy různých lidí. Tento zvyk je zřejmě nejvíce živý v obci Kdousov.

1. Máj

V minulém režimu před rokem 1989 byl označován jako Svátek práce, při kterém se konaly povinné průvody na oslavu výsledků socialistické společnosti. I přesto si tento den zachoval více tvář jako „lásky čas“. Páry v tento den vyhledávají rozkvetlé stromy, nejlépe třešně, aby se pod nimi mohli políbit. Pokud není dívka v tento den políbena pod rozkvetlým stromem, tak do roka uschne a už o ni nebude mít nikdo zájem.

I dnes se tradice políbení pod třešně stále dodrřuje. Také je v obcích Bačkovice, Kostníky, Lovčovice, Pálovice, Písečné, Radotice a Vratěnin zvykem stavět na návsi obecní májku. Májka se staví odpoledne a po jejím postavení se koná občerstvení a posezení. Toto posezení však netrvá dlouho do noci, většinou se všichni zúčastnění po setmění rozejdou do svých domovů.

Novou tradicí se může pyšnit obec Police, ve které se na 1. máje koná školní akademie, kde vystupují jednotlivé školní třídy a předvádějí přichystané scénky a básničky. Dále se v této obci konají u příležitosti 1. máje dětské rybářské závody.

Svatodušní svátky – letnice

Tradice letnic sahá až do 11. století. První informace o letnicích se můžeme dozvědět již od Kosmase. Letnice nastávají 50 dnů po Velikonocích. Ve starých dobách se slavily zábavami a zpěvem. Tradiční bylo vyzdobit si dům lipovými ratolestmi, z toho důvodu, aby si mohl duch svatý, který přiletí v podobě holubice, někam sednout. Tato tradice měla přinést domu a jeho obyvatelům štěstí a boží požehnání.

V dnešní době se letnice v obcích mikroregionu Jemnicka již vůbec neslaví a nenašla jsem ani žádnou zmínku, kdy se v některé z obcí slavily naposledy.

Boží tělo

Boží tělo je opět katolickým svátkem. Je připomínkou okamžiku z Poslední večeře, kdy Ježíš Kristus přeměnil chléb a víno na své tělo a krev. Slaví se 11 dnů po Božím hodu svatodušním, tedy po letnicích. Jeho dodržování je spojeno pouze s kostelem. V obcích, kde byl kostel situovaný, se v tento den po mši vypravilo průvod, který mířil ke čtyřem připraveným oltářům, které byly rozmístěny po obci. Jednotlivé oltáře symbolizovaly čtyři evangelia. U každého oltáře se procesí zastavilo, pomodlilo se stanovené modlitby a kněz přečetl část z daného evangelia. Místa, po kterých kněz chodil byla posypána okvětními lístky.

Vzhledem k tomu, že průvod většinou prošel celou obec, stalo se zvykem, že celá obec byla důkladně zametena a každý si hlídal svůj kousek silnice před svým domem, aby z případného nepořádku neměl ostudu.

V současnosti si svátek Božího těla, až na výjimky, připomínají lidé jenom v kostele. V několika obcích se na počest tohoto svátku vysypává prostranství před jednotlivými domy květinami. Jedná se o obce Menhartice, Pálovice a Radotice. Obec Kdousov se místo kvítí na Boží tělo vyzdobuje mladými větvíčkami břízek. V obci Budkov (viz Příloha 2 Obr. 11) a Třebelovice se koná průvod obcí k počtě sv. Floriána.

Pout'

Poutě se v jednotlivých obcích mikroregionu Jemnicka slaví v období léta a podzimu. Přesné datum závisí a vždy záviselo na dnu, na který připadal svátek patrona místního kostela nebo kaple. Pout' se vyznačovala několika specifiky. Na vsi se většinou konal jarmark, což byl velký trh, na který se sjeli prodejci a výrobci z širokého okolí. Jednotliví obyvatelé sezvali celou svoji rodinu na rodinou hostinu, u které nechybělo několik druhů jídel, cukroví a alkohol. Večer následovala zábava, na které se sešla celá vesnice.

V dnešní době se již poutě v některých obcích neslaví. Důvodem je nedostatek financí a snahy něco organizovat. Někde se pout' omezila právě jenom na zmiňovaný slavnostní oběd, což z poutě dělá příležitost potkat se i s vzdálenějšími příbuznými. V obcích, kde se poutě stále slaví, probíhají prakticky stejně jako v dřívějších dobách, ovšem s tím rozdílem, že k trhům přibyly ještě kolotoče.

V obcích mikroregionu Jemnicka najdeme několik tradic, kterými se obce liší od ostatních. V obci Bačkovice, Oponešice a Police se hraje přátelský fotbalový zápas mezi zástupci ženatých a svobodných. V obci Dešná se při příležitosti poutě konají

koňské dostihy, které jsou vyhlášené do širokého okolí a sjíždí se na ně závodníci ze vzdálenosti až 100 km. A obci Vratěním se koná tzv. vyhrávka po vesnici, kdy po obci chodí průvod v čele s muzikanty, kteří se zastavují u jednotlivých stavení, u nichž hrají a zpívají.

Posvícení

Posvícení se svou povahou přibližuje pouti. Koná se většinou v menších obcích. Liší se svou osobní povahou, kdy se většinou nekonají trhy nebo jarmarky, ale koná se tzv. vyhrávka po vesnici, při které se obyvatelé obce scházejí k průvodu po vesnici.

Dříve se posvícení slavilo v neděli, kdy se celá rodina sjela ke slavnostnímu obědu s minimálně dvěmi chody, koláči a cukrovím. O celé posvícení se starala mládež (chasa), která připravovala i parket pro večerní zábavu a starala se o nerušení chodu posvícení. Kolem druhé hodiny šla chasa s muzikanty za starostou, kterého pozvali. Následně se vrátili a začala posvícenská zábava. Té odpolední se účastnila většinou jenom chasa, ženatí došli až večer. Posvícení pokračovalo v pondělí, kdy odpoledne opět přijela kapela a vyhrávala dům od domu po celé vsi.

Dnes najdeme v mikroregionu Jemnicka hodně obcí, ve kterých se posvícení slaví. V některých obcích se slaví jak pout', tak i posvícení. V tomto případě se posvícení slaví z důvodu ukončení prací na poli a oslavy úrody. Jedná se o obce Budkov, Kdousov, Korolupy, Kostníky, Lomy, Menhartice, Mladoňovice, Pálovice, Radotice, Třebelovice a Vratěním. V ostatních obcích se slaví buď pout' nebo posvícení.

Dřívější tradice posvícení v neděli a pondělí z důvodu pracovních závazků jednotlivých obyvatel již není možné. Proto se posvícení koná v neděli a v sobotu se koná zábava. Vyhrávka po obci se dnes koná v Chotěbudících, Kdousově, Korolupích, Pálovicích a Vratěním. V ostatních obcích se posvícení slaví pouze v rodinném kruhu a formou večerní sobotní zábavy. Zvláštní tradice se koná v Třebeticích, kde se hraje přátelské fotbalové utkání ženatých mužů proti svobodným, přičemž povinným dresem je dámská sukně.

Dožínky

Dožínky se slavily na konci léta. Neměly přesně stanovené datum. Slavily se až v momentě, kdy byla sklizená všechna úroda obilí z pole. Lidé pracující v zemědělství slavili skončení práce na poli a sklizenou úrodu.

Obcí procházel průvod, který si zpíval písně oslavující úrodu a hospodáře. Chasa byla v průvodu oblečena v krojích a v rukou si všichni nesli své zemědělské nástroje, se kterými nejvíce pracovali, ozdobené kvítím a mašlemi (cepín, kosu, atd.). Celý průvod byl zakončen zábavou.

Vzhledem ke skutečnosti, že dožínky byly v minulém režimu vyzdvihovány a stávaly se symbolem tehdejších socialistických úspěchů v zemědělství, nejsou v dnešní době v oblibě a jsou na ústupu. I když se stále najdou vesnice, kde se dožínky slaví. Neslaví se však již v takové masové formě s účastí všech obyvatel obce, nýbrž jsou uskutečňovány pouze v uzavřeném okruhu lidí zabývajících se zemědělstvím. Dožínky se slaví v Mladoňovicích, Jiraticích a Třebelovicích, a to takovým způsobem, že se pro členy zemědělského družstva nachystá posezení v kulturním domě.

Advent

Adventní doba byla dobou půstu, kdy se lidé zřekli na čtyři týdny všech muzik a zábav a věnovali se duševní i tělesné přípravě na narození Ježíše Krista, tedy na Vánoce. Dodržoval se taktéž jídelní půst. Do adventní doby spadají dvě významné události, a to Mikulášská obchůzka a Vánoce.

Mikulášská obchůzka (5.12.)

Mikulášská obchůzka byla dříve výsadnou pouze dospělých lidí. V jednotlivých obcích chodili v předvečer svátku sv. Mikuláše, tj. 5.12., dospělí převlečení za Mikuláše, anděla a většinou dva čerti po vesnici a obdarovávali hodné děti nejrůznějším ovocem a sladkostmi, zatímco zlobivé děti dostávali uhlí a brambory. Počet skupinek závisel na velikosti obce. Rodiče dětí se vždy s představitelem Mikuláše dohodli, kdy a kam mají dojít a co mají dítěti říct, aby vše vypadalo věrohodně.

V dnešní době je mikulášská obchůzka (viz. Příloha 2 Obr. 12) většinou výsadou starších dětí a ne dospělých. Tato tradice se udržuje ve všech obcích mikroregionu Jemnicka. Starší děti ji však již nevykonávají pouze pro radost. Za jeden dům může skupinka dostat od rodičů malých dětí například až 100,- Kč, což z této tradice dělá finančně výhodnou činnost.

Vánoce

Vánoce jsou spolu s Velikonocemi nejvíce dodržovanými svátky s katolickým původem. Na Vánoce si lidé připomínali narození Ježíše Krista v Betlémě. Každá obec

mikroregionu Jemnicka a dokonce i každá rodina může mít vánoční zvyky rozdílné. Vánoce se skládají ze tří dnů – Štědrého dne (24.12.), Božího hodů vánočního (25.12.) a svátku sv.Štěpána (26.12.).

Nejvíce tradic a zvyků se vztahovalo na Štědrý den. Celý tento den se až do večeře nejedlo, aby večer bylo vidět zlaté prasátko. Typickou večeří byla rybí polévka, bramborový salát a kapr. Další jídla, která se byla na připravována na vánoční stůl byla vánočka, kuba s kroupami nebo například slanečci či křížaly. Pokud byl u štědrovečerní večeře lichý počet lidí, hospodyně prostřela ještě pro jednoho, protože lidé věřili, že před štědrovečerní večeří obchází domy smrt a tam, kde je lichý počet prostřených talířů, se do roka pro někoho vrátí. Pokud byl na večeři kapr, hospodyně si schovávala jeho šupiny v naději, že se v domácnosti budou držet peníze. Ještě před večeří rodiče strojili vánoční stromek, který hospodář několik dní předem uřezal v lese. Na stromek se dávaly nejrůznější ozdoby jako zdobené perníčky, sušené jablíčka, skleněné baňky, svíčky či prskavky. Po štědrovečerní večeři se rodina sešla u vánočního stromku a zpívala koledy. Pod stromkem měl každý člen rodiny nějaký dárek. Jednalo se většinou o praktické dárky jako oblečení či boty, různé pochutiny jako rozinky, jablka a ořechy nebo dřevěné hračky pro děti. Tam kde se nestrojil vánoční stromek, si lidé strojili jesličky. Jednalo se o ztvárnění stáje, ve které se narodil Ježíš Kristus. Na štědrý večer byl v jesličkách Ježíšek, okolo Josef, panna Marie a pastýři s ovečkami. 6.1. se pak k jesličkám přidaly figurky tří králů.

Štědrý večer je spojen s mnoha věšteckými tradicemi. Děvčata, která se chtěla dozvědět, zda se do roka vdají, se otočila zády ke dveřím a přes rameno hodila pantofli. Pokud se pantofle otočila špicí směrem ke dveřím, měla se do roku vdát, pokud ne, tak měla celý další rok zůstat doma. Kdo chtěl vědět jak se mu bude v příštím roce dařit, rozkrajoval jablka. Pokud se objevila hvězda, znamenalo to pro tu osobu štěstí a zdraví, kříž pak vážné onemocnění nebo smrt. Dále se také odlévalo olovo. Olovo se roztavilo a člověk, který chtěl vidět něco ze své budoucnosti jej nalil do vody. Tvar, který roztavené olovo udělalo, měl symbolizovat něco, co člověka v blízké budoucnosti potká.

V každé obci se následně konal průvod, kterého se účastnili všichni obyvatelé obce. Při průvodu se prošla celá vesnice, lidé zpívali za doprovodu hudby koledy, poté se zastavili na návsi, povykládali si, popřáli si hezké prožití svátků a rozešli se domů. V každé obci, ve které se nacházel kostel, se konala půlnoční mše. Která byla právě specifická tím, že začínala přesně o půlnoci.

Vánoce jsou v dnešní době jedním z nejtradičnějších svátků v roce. V obcích mikroregionu Jemnicka se dodnes dodržují některé staré tradice. Mezi nejoblíbenější patří krájení jablka, schovávání šupin od kapra a také se celodenní půst, aby se zjevilo zlaté prasátko. Současné Vánoce se ale přeci jen v některých ohledech liší. Na štědrovečerní večeři nebývá vždy kapr, ale může být nahrazen jinými jídly jako například rybími prsty či kuřecím masem. Některé rodiny si v rámci ochrany životního prostředí kupují umělé vánoční stromky, které po Vánocích rozloží a za rok opět složí. Také se změnila povaha dárků, kterými se lidé obdarovávají. Již to nejsou jenom potřebné věci, ale i věci pro zábavu a volný čas. Lidé utrácejí každý rok velké sumy peněz za dárky pro své blízké. V některých obcích mikroregionu Jemnicka se půlnoční mše z organizačních důvodů nekoná přímo o půlnoci, ale dříve, protože jeden kněz musí za večer odsloužit mše ve více vesnicích.

V několika obcích se udržel zvyk štědrovečerního průvodu, který se nazývá průvod ovcí. Průvod se koná v Jiraticích, Kostníkách, Mladoňovicích, Polici a Vratěnině. V Menharticích se koná stejný průvod, ale je zde známý jako Menhartická koleda. V obci Třebelovice se zpívají koledy v předvečer Štědrého dne u obecních jesliček. Při tomto zpívání je pak rozdáváno svažené víno. V obcích Bačkovice a Kdousov se pořádá na Štědrý den adventní koncert, který se koná v místních kostelích. Obec Lhotice a Vratěnin se mohou jako jediné pyšnit celoobecní výzdobou. V každé obci je na návsi ozdoben vánoční strom. Jsou zdobeny jednak stromy živé, pokud se však v obci nenachází dostatečně velký živý strom, je třeba alternativního řešení v podobě stromu umístěného na návsi pouze pro dobu vánoční. Jedinou obcí, ve které se po průvodu ovcí koná ohňostroj, je obec Police.

Boží hod vánoční byl dnem klidu a pohody. Lidé se navzájem navštěvovali a procházeli po vesnici. Na tento den nepřipadala žádná významnější tradice nebo zvyk. Jediným zvykem bylo jít ráno na mši do kostela.

Na sv. Štěpána se konaly v obcích mikroregionu Jemnicka nejružnější kolední průvody. Obyvatelé za doprovodu hudby chodily po vesnici a zpívali koledy. Tento den byl také příležitostí pro chudé děti vykoledovat si nějaké ovoce nebo cukroví. Chodily dům od domu, zpívaly koledy a obyvatelé domů je většinou něčím obdarovali. Večer se pak celá vesnice sešla na štěpánské zábavě.

Dnes se svátek sv. Štěpána slaví již jen v kostele a na štěpánských zábavách. Tyto zábavy však vzhledem k zaměstnání obyvatel musely být přesunuty z 26.12. na

25.12. V současnosti neprobíhají štěpánské kolední průvody a chudé děti již nechodí od šedesátých let koledovat, protože koledování bylo bráno jako žebrota.

Silvestr (31.12.)

Konec roku se v dřívějších dobách prakticky neslavil. Jediným zvykem bylo zajít do kostela na mši a poděkovat Bohu za uplynulý rok. Následně se rodina sešla doma a vzpomínala na uplynulý rok.

Silvestr je jedinou tradicí, která s postupující dobou nabývá na síle. V dnešní době je Silvestr synonymem pro bujaré veselí. Většina lidí slaví konec roku ve společnosti, za přítomnosti alkoholu a nejrůznějších pochutin. V obcích Bačkovice, Budkov, Jiratice, Korolupy, Kostníky, Lubnice, Oponěšice, Pálovice a Vratěšín se jejich obyvatelé schází ke společným obecním oslavám konce roku do Kulturního domu. V obci Třebětice je účast dokonce rozdělena tak, že starší lidé slaví v hospodě a mladší právě v kulturním domě. V obci Radotice se obyvatelé schází k sousedskému posezení, při kterém se podává obecní guláš.

Lidé dávají velké finanční sumy za pyrotechniku. V obcích mikroregionu Jemnicka si většina lidí kupuje svoje vlastní ohňostroje, které pak o půlnoci odpaluje, protože obecní úřady na velký obecní ohňostroj nemají finanční prostředky. Obecní ohňostroje probíhají na Jemnicku pouze v několika málo obcích. Jedná se o obce Kdousov, Mladoňovice a Písečné.

..

5.2. Tradice a zvyklosti spojené s cyklem života

V této kapitole se budu zabývat nejvýrazněji viditelnými a slavenými mezníky v průběhu lidského života. Je jimi křest, svatba a pohřeb.

Narození člověka vždy bylo a bude spojeno s oslavou jeho příchodu na svět. Dítě je přivítáno jednak v rodinném kruhu, kam v prvních týdnech přicházejí přátelé a známí, kteří tzv. „do kouta“ přinášejí drobné pozornosti pro novorozeně. Věřící rodiče nechávají své dítě pokřtít v kostele. Svátost křtu zbavuje dítě dědičného hříchu, který mají lidé od okamžiku, kdy Adam a Eva pojedli ze stromu poznání. Křtu se zúčastní rodina a přátelé. K tomu, aby bylo dítě vedeno správným křesťanským životem pomáhá rodičům kmotr nebo kmotra novorozeněte. Od kmotra dostává novorozeně „do vínku“ dárek. Většinou se jedná o šperk z drahého kovu.

Dítě dostává v katolických rodinách většinou jméno po osobě, která byla prohlášena za svatou. Pokud tomu tak není, dostane dítě při křtu druhé jméno, jméno některého ze světců.

Po křtu bývá pro zúčastněné připraveno malé pohoštění. V obcích mikroregionu Jemnicka býval a je křest velice častou událostí a týká se všech obcí. Pokud se v obci nenachází kostel, musí se novorozeně pokřtít v kostele, pod jehož farnost obec spadá.

V obci Police a Dešná přetrvává tradice tzv. „vítání občánků“ do života starostou obce (viz. Příloha 2 Obr. 13).

Dalším mezníkem v životě člověka je bezpochyby svatba. Svatba může proběhnout jednak v kostele, jednak na obecním úřadě. V mikroregionu Jemnicka jsou častější případy svateb konaných v kostele.

Budoucí novomanželé se vždy týden před svatbou loučí se svobodou.

V mikroregionu Jemnicka se této rozlučce říká „zpívání“. Tradicí, která v mikroregionu Jemnicka přetrvává již dlouho dobu je stavění brány z chvojí zdobené fábory. Tuto bránu chystají, jak je zde zvykem, pouze místní svobodní přátelé a budoucí novomanželé nesmí být u těchto příprav přítomni. Tato brána se pak postaví před vchod ženicha a také před vchod nevěsty, pokud jsou oba místní. Všichni zúčastnění zazpívají známé lidové písně, popijí a jedí cukroví. Večer se pak koná „zpívání“, na které je obvykle zvána celá vesnice. Slaví se většinou až do ranních hodin. Dříve bylo v těchto obcích tradiční, aby snoubenci žádali o udělení požehnání od rodičů. Dnes se

tato tradice dodržuje pouze u silně křesťanských rodin a většinou je nahrazena pouze žádostí o ruku rodičů nevěsty.

Při jízdě svatebčanů k oltáři nebo na úřad se v mnoha obcích „zatahuje brána“. Tento zvyk obstarávají opět přátelé svatebčanů, kteří přes cestu, kudy svatba projíždí, natáhnou lano ozdobené potřebami pro kojence. Svatebčané musí svůj průjezd vykoupit. Dříve se k vykoupení používalo cukroví, dnes se musí svatebčané doslova vyplatit. Za vybrané peníze koupí obec novomanželům svatební dar. Nejprve branou prochází ženich, který má své vykoupení nejdražší, jako poslední jde nevěsta se svým otcem. Tradici „zatahování brány“ můžeme vidět např. v obci Lomy, Mladoňovice, Budíškovice, Vratěnín, Menhartice a Police.

Při východu nevěsty a ženicha z vrat kostela či obecního úřadu je ženich odchycen a uvězněn do chomoutu nebo do železné koule. Ženich se musí opět vykoupit. Klíč od železné koule má nevěsta, která s bičem v ruce dohlíží na svého manžela, kterak se snaží přefezat zámek na kouli tupou pilkou. Při tomto úkolu má pracovní rukavice, ale obě levé. Za peněžní obnos je mu půjčen klíč. Tato tradice se dodržuje v obci Mladoňovice, Police, Vratěnín a Lomy.

Při svatební hostině je tradicí, že novomanželé jedí ze společného talíře jedinou lžící. Při hostině se také rozbíjí talíř, který musí nevěsta zamést. Další tradicí je vybírání na botu, kdy je nevěstě odebrán stěvíc a svatebčané se musí složit na jeho vykoupení. Vybrané peníze dostávají novomanželé tzv. „do začátku“. Takovéto tradice lze spatřit v obci Vratěnín, Mladoňovice a Police.

V některých obcích je ze svatební hostiny unášena nevěsta. Její přátelé ji unesou a ženich má za úkol ji najít. Tato tradice je rozšířena opět v obci Mladoňovice, Vratěnín a Police.

Posledním v životě člověka je smrt a se smrtí je spojen pohřeb. Díky pověrčivosti lidí a jejich strachu ze smrti je vše, co je s ní spojené, opředeno tajemstvím. Zemře-li někdo přímo v domě, je tento dům nazýván domem smutku.

V obcích mikroregionu Jemnicka je z tohoto domu mrtvý vyprovázen občany vesnice na okraj obce, kde zpravidla stojí kříž či socha světce. Zde se se zemřelým rozloučí předem požádaný zástupce obce. Takhle to probíhá v případě, že se pohřeb nekoná v místě bydliště. Příkladem je obec Třebelovice, Menhartice, Radotice, Lhotice a Budíškovice.

Pokud se pohřeb koná v místě bydliště, je zemřelý opět přivezen v den pohřbu do domu smutku a zde probíhá modlení za zemřelého. Poté je zemřelý dopraven do místního kostela, kde proběhne pohřeb. Po pohřbu je zemřelý dopraven na místní hřbitov, kde je pochován. Zemřelého doprovází průvod pozůstalých občanů až ke hřbitovu. Na vesnicích bývá zvykem, aby pohřeb vykonávalo i více než 1 farář.

Tyto tradice najdeme v každé obci mikroregionu Jemnicka, modlení za zemřelého v domě smutku však probíhá pouze u rodin věřících.

Po pohřbu ve většině obcí následuje smuteční hostina, na kterou je pozvána většina obyvatel obce.

Dříve bylo v obci Budíškovice tradicí, že byl-li zemřelý svobodný, byl jeho pohřeb spojen s průvodem družiček a mládenců. Dnes však od této tradice pozůstali upouští.

5.3. Novodobé tradice

Pojem novodobé tradice je relativní. Za novodobé lze považovat vše, co nemá dostatečně dlouhý původ. Tedy nenajdeme o těchto tradicích žádné záznamy ani v místních kronikách a ani ve vyprávění pamětníků obcí. Tyto tradice vznikají většinou za velkého přispění samotné obce.

Událostí, ze kterých se časem stane tradice, můžeme na vsi nalézt hned několik.

Za novodobou tradici jsou považovány trhy a jarmarky konané v obcích mikroregionu především v prostotách návsi. Jelikož se však jedná především o malé obce, navíc se špatnou dopravní polohou, jsou zde trhy a jarmarky rozšířeny minimálně. Trhy se konají pouze u příležitosti poutí a většinu „stánkařů“ představují převážně vietnamští trhovci. Stánky s perníky, cukrovím a cukrovou vatou postupně mizí. V rámci poutě se trhy konají ve všech obcích mikroregionu Jemnicka, mimo obce Dešná, Korolupy, Lubnice, Chotěbudice, Kdousov, Pálovice, Radotice, Třebětice a Županovice. Jarmark jako takový se koná pouze v obci Budkov v době adventu. Je pořádán Dětským domovem Budkov a jsou zde k prodeji výrobky chovanců.

V rámci poutě přijíždějí do obce také tzv. „kolotočáři“. Provozovatelé pouťových atrakcí jsou k vidění ve všech obcích, ve kterých se konají trhy, tedy nenajdeme je v obcích výše zmíněných.

Z dalších událostí konaných na vesnici můžeme mezi novodobé tradice počítat turnaje na vesnicích, konané při různých příležitostech. V obci Dešná, Lhotice a Kdousov se pravidelně konají hasičské závody. Tato soutěž v požárním útoku se pořádá každoročně a pořádá ji obec. Dalším turnajem konaným každoročně je v obci Radotice fotbalový turnaj a vánoční turnaj dětí a dospělých ve stolním tenise.

Novodobé tradice vznikají především pro zabavení obyvatel vesnice, především pak pro děti. Jde o události konané pravidelně pro zpestření každodenního života na vesnici. V obcích Radotice a Kdousov je slaven Den dětí. Při té příležitosti se v obci Radotice koná diskotéka. Dětské diskotéky jsou pořádány i v obci Třebelovice a pořádá je Sdružení dobrovolných hasičů. V obci Radotice je navíc každoročně pořádán Maškarní karneval pro děti a v obci Třebelovice se koná každoroční pouštění draků.

Tradicí se v obci Kdousov a Dešná stalo loučení s letními prázdninami. Poslední srpnový den se v těchto obcích sejde téměř celá vesnice a společně se pak peče prase na rožni. V obci Jiratice je zase zvykem na konci prázdnin opékání buřtů, opět pořádané pro celou vesnici.

Vyhlášenou tradicí se stal v obci Kdousov a Jiratice pochod na Bítov. Lidé z těchto obcí se dobrovolně vydávají v den sv. Cyrila a Metoděje na cestu dlouho zhruba 16 kilometrů, která vede lesem a kolem řeky Bihanky až k hradu Bítov. V obci Budkov se koná pouť k Farářově kapličce.

Ojedinelou tradicí, typickou pouze pro obec Vratěnín je historická slavnost, která se koná vždy po 5 letech. Tato slavnost připomíná první písemnou zmínku o obci. Pro obec Budiškovice je specifickou událostí každoroční koncert „heligonkářů“ a v obci Radotice Josefovská vyhrávka po vsi. Dne 19.3. se všem Josefům v obci hraje k svátku.

Do novodobých tradic jsem zahrнула i tradici znovu obnovenou. Jedná se o masopustní průvod v Jiraticích. Tato staronová tradice se zde dodržuje již 5. rokem. Ke znovuobnovení tradic bohužel jinde v obcích nedochází a mnohdy místo aby vznikaly tradice nové, zanikají i ty staré. Tento fakt je způsoben nedostatkem zájmu a času k dodržování tradic nebo prostě jen neschopností obyvatel obce domluvit se.

Většina novodobých tradic jsou tradice ovlivněné komercializací.

5.4. Vliv komercializace ve venkovském prostoru Jemnicka

Pojem „komercializace“ je výkladový slovníkem definován jako obchodní využití nebo zpeněžení¹⁷

To, do jaké míry ovlivňuje komercializace tradice a zvyklosti je velice diskutabilní téma. Každá tradice i zvyk je vzhledem k rozvoji masmédií a podnikání pod neustálým tlakem komercializace. V mikroregionu Jemnicka jsem zaznamenala pouze několik tradic, které jsou komercializace ušetřeny. Jedná se o dodržování tradic Nového roku, velikonoční vrkání a svátek Božího těla. Komercializace se taktéž nedotkla církevních svátků. Jedná se o svátek Hromnic, Svatodušní svátky a již zmíněné Boží tělo. Tyto svátky jsou oslavovány pouze věřícími v kostele, přičemž udržování tradic s nimi spojených v rámci celé obce je minimální. Důvodem jejich výjimečnosti je jejich nedostatečná atraktivita pro komercializaci, proto je faktem jejich postupný úbytek.

U zbývajících tradic dodržovaných v průběhu kalendářního roku lze vždy pozorovat určitý stupeň komercializace, který je spojen zejména s atraktivností dané tradice.

Příkladem typické komercializaci tradice je svátek Tři králové. Tato tradice je v obcích mikroregionu Jemnicka známa spíše jako Tříkrálová sbírka, kdy je výtěžek sbírky věnován charitě. Původní zvyklost průvodu tří králů zůstal stejný zůstal zachovaný, ale jeho účel je úplně jiný.

Nejvýraznějšími svátky jsou v průběhu roku bezesporu Vánoce a Velikonoce. Tyto dva svátky jsou ve velké míře ovlivněny komercializací. Jejich propagace je viditelná měsíce před jejich průběhem. Masmédia, zejména televize a rádio, jsou hlavními nástroji, které jsou používány při komercializování těchto svátků. Vyjma typických zvyklostí, jako je vánoční stromek či velikonoční pomlázka, se obyvatelé obcí mikroregionu Jemnicka raději zabývají nákupy a relaxováním, než tradičním zvyklostem jako je „házení pantoflem“. Avšak na druhou stranu se o těchto svátcích koná poměrně více kulturní a společenských akcí, které se pořádají pro celou obec.

U svátků jako je Filipojakubská noc a svátek 1. máje je projevem komercializace posezení připravené buď obcí nebo podnikateli. Téměř v každé obci se na počest

¹⁷ Kolektivní autorů a konzultantů Encyklopedického domu. *Slovník cizích slov*. 1.vydání. Praha: Encyklopedický dům, s.r.o., 1998. 366 s. ISBN 80-90-1647-8-1.

těchto svátků kromě tradičních zvyků koná menší zábava, v rámci které je zajištěno občerstvení. Vstup na posezení je většinou bezplatný. Nýbrž i zde se komercializace postupně prosazuje, a to takovým způsobem že v obcích Třebětice, Police a Pálovice se vstupné již platí.

Poutě a posvícení jsou ve většině obcí slaveny v rodinném kruhu, je však časté, že se v obci konají trhy a mnohde jsou k vidění pouťové atrakce. Pro pouťové atrakce jsou lukrativní pouze větší poutě, což je důvodem, proč se v průběhu roku objevují pouze v sedmi obcích vymezeného mikroregionu. Tímto se poutě a posvícení stávají z velké části komercializovanými a jejich účel se z oslav vysvěcení místního kostela mění na záminku pro pořádání zábavy a nákupy nejrůznějšího pouťového zboží.

Účel mikulášské obchůzky se také změnil. Původně po obcích mikroregionu chodily postavy Mikuláše a čertů zejména kvůli pobavení a i zastrašení zlobivých dětí. Dnes ji uskutečňují samy děti, a to za finanční odměnu, kterou dostávají u každého domu za vystrašení malých dětí.

Konec roku je v dnešní době spojen s bujarými oslavami. Je dalším typickým příkladem komercializace. Dříve se prakticky vůbec neslavil, zatímco dnes je v obcích mikroregionu Jemnicka organizováno nespočet kulturních akcí, které jsou organizovány buď obcí či podnikateli.

Dostáváme se k tradicím novodobým, dalo by se téměř říci k tradicím komercializovaným. Tyto novodobé tradice se v jednotlivých obcích každoročně dodržují a jejich komercializace lineární řadou roste. V obcích mikroregionu Jemnicka jsou tyto tradice zastoupeny spíše v menší míře. Z výčtu novodobých tradic můžeme jmenovat kromě již zmíněných trhů a pouťových atrakcí např. turnaje pořádané obcí, různé programy pro děti, grilování pořádané pro obec či historické slavnosti. Na těchto akcích většinou prosperuje obec nebo soukromá osoba. V případě, že taková akce je organizována bez vstupného, je pořádána pod záštitou nějaké konkrétní osoby, většinou místních podnikatelů, a slouží pak k jeho zviditelnění.

Ze všech novodobých akcí, které jsou do této kapitoly zahrnuty, jsem pouze u jediné neshledala vliv komercializace. Jedná se o pochod na Bítov ve výše zmiňovaných obcích. Tento pochod se pořádá na počest putování Cyrila a Metoděje a právě těmto světcům je v den jejich svátku věnován. Tento pochod je dobrovolný, i když je zřejmé, že propagátory tohoto pochodu jsou římskokatoličtí věřící. Možná právě proto je oproštěn od komercializace a nikdo nechce v jeho prospěch zbohatnout. V očích věřících lidí by to totiž mohlo znamenat znesvěcení památky sv. Cyrila a Metoděje.

Jelikož hranici mezi komercializovanou a přetrvávající tradicí nelze přesně určit, budeme pro lepší znázornění používat kategorizaci zvyklostí tradičních a novodobých. Pokud bychom tedy hodnotili zvyklosti z pohledu rozdělení na tradiční a novodobé, ve významu přetrvávání a komercializovaných lze na mapě (viz. Příloha 4 Obr. 72) vidět převahu tradičních zvyklostí nad tradicemi novodobými. Situování většího města, v tomto případě město Jemnice, nemá na dodržování tradic žádný vliv. Vzdálenost od města nehraje v tomto případě roli.

V rámci rozdělení mikroregionu Jemnicka na okresy převažují tradiční zvyklosti nad novodobými nejvíce v okrese Znojmo. V okrese Jindřichův Hradec novodobé tradice částečně zastihují tradiční zvyklosti. Okres Třebíč zahrnuje jak obce, které jsou zaměřeny na tradiční zvyklosti, tak i obce, kde hrají významnou roli tradice novodobé. Poměr tradičních a novodobých zvyklostí v obcích mikroregionu Jemnicka je znázorněn na mapě (viz. Příloha 4 Obr. 73).

Jak již bylo řečeno na začátku této kapitoly, komercializaci se v dnešní době nevyhne téměř žádná tradice. V tomto mikroregionu si však tradice i přes všechny vnější vlivy uchovávají svůj nezaměnitelný ráz a jejich udržování do budoucna bude záviset především na touze obyvatel tyto tradice dochovat pro další generace v co nejpůvodnější podobě.

6. Architektonické prvky v uspořádání venkovského prostoru mikroregionu Jemnicka

6.1. Sídelní uspořádání obcí mikroregionu Jemnicka

Vlivem postupného osídlování i vlivem geografických a historických podmínek vznikly na územní mikroregionu Jemnicka různé typy sídelních útvarů. Zvláště vesnice pohraniční oblasti mikroregionu Jemnicka náleží ke starému typu osídlení, o čemž svědčí urbanistická stavba i jednotlivé usedlosti. V sídelním obraze mikroregionu převládají silnicovky a návesní silnicové vsi. Hojně zastoupeny jsou však i ulicové a nepravidelné lesní lánové vsi. Typický návesní půdorys nalezneme např. v obci Police, Třebelovice a Vratěšín. K širokým ulicovkám náleží např. obec Korolupy kde došlo k rozšíření do žebříkovitého půdorysu. Ukázkou rozvolněného, nepravidelného půdorysu sídla je např. obec Menhartice a Radotice, kde byl vývoj utváření sídla ovlivněn zejména terénem.

V uspořádání sídla se často projevila sociální skladba obyvatelstva. Velké rolnické usedlosti byly zpravidla budovány na návsi a v její blízkosti, zatímco chalupy byly situovány směrem k okrajům vsi. V prostoru návsi bylo obvykle určeno místo ke stavbě kostela, v období baroka vznikaly v těchto místech také kaple, zámky či feudální sídla.

Domy byly v návesních prostorech nebo v ulicích řazeny těsně vedle sebe. Štítová zástavba na hloubku měla v tomto mikroregionu tradici, protože odpovídala tehdejšími potřebám a zvyklostem obyvatel a vyplývala též z charakteru plužiny¹⁸. V návesních silnicovkách zde převažovala plužina traťová, dělené úseky těsně navazovaly na jednotlivé usedlosti. K dálnicovým typům obcí se řadila záhumenicová plužina, která se vyznačovala pravidelností sídelního útvaru. Přes výrazné změny, ke kterých v průběhu let docházelo, se tyto 2 typy plužiny jeví jako nejčastější.

Domy se střechou ležící kolmo ke komunikaci se uchovaly ve velké míře až do počátku 19. století. Domy se štítovou zástavbou v Třebelovicích, Polici, Kdousově, Menharticích, Vratěšíně i v dalších obcích představují usedlosti v nejstarší části urbanistického jádra vesnice. Za obytnou budovou s průčelím obráceným směrem ke

¹⁸ Plužina – název užívaný pro všechny pozemky patřící k vesnici a využívané k zemědělským aktivitám (*Plužina* [online]. Wikipedie [cit. 20.dubna 2008]. Dostupné na <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Plu%C5%BEina>>)

komunikaci nebo na návěs se zpravidla do hloubi dvora řadily stáje, chlévy, kolny, nebo jiné hospodářské budovy. Na protilehlé straně usedlosti byl většinou vystavěn příbytek výměnkáře nebo sýpka. Tato dvoustranná zástavba byla zpravidla uzavírána příčně postavenou kolnou nebo stodolou.

K tradici rozšířené v mikroregionu Jemnicka patří snaha o uzavření dvora usedlosti třístraným obestavěním spojeným průčelní zdí. Tato tradice představovala nejrozšířenější dispoziční formu, která prostupovala z jihočeské oblasti. Významné lokality jsou však k vidění i na Znojemsku. V druhé polovině 19. století se začala prosazovat průčelní, okapová orientace. Srůstáním obou částí usedlostí vznikl zastřešený průjezd, v mikroregionu Jemnicka známý jako „vorhaus“. Hospodářské budovy zůstávaly i nadále navázány na obytnou budovu na hloubku dvora, jiné postavení zaujímá stodola která se posunuje do větší blízkosti dvora. Tato orientace se postupně rozšířila na většinu mikroregionu Jemnicka.

Snahou obyvatel jednotlivých obcí bylo věnovat zvláštní péči úpravě návsi, zvláště pak okolí církevních staveb jako kostela, fary, křížům, sochám svatých a kaplím. Ve vesnicích a jejich okolí vyrostli v 18. a 19. století četné kapličky a boží muka, nesoucí ozvuky slohových období přetavených do tvarů, odpovídajících myšlení a stavební kultuře obyvatel Jemnicka¹⁹.

Každý objekt v obci je součástí veřejného prostoru, součástí obytného prostředí a krajiny a měl by se proto podřídit určité urbanistické koncepci vycházející z respektování znaků typických pro dané území a jeho předchozí zástavbu.

V období socialismu nastal zásadní zlom v rozvoji venkovské struktury a pojetí rodinného domu. V obcích mikroregionu nebyla podporována výstavba rodinných domů, potřeba bydlení měla být řešena prostřednictvím výstavby typizovaných nájemních domů.

Od konce 60. let byly stavěny tzv. „skupinové“ rodinné domy. Právě při jejich výstavbě nebyla respektována stávající zástavba, parcelace, ani zvyklosti a potřeby venkova. Dokonce docházelo i k narušení samých středů obcí, kde se stavělo na volných místech bez ohledu na urbanistickou strukturu a pokud se volné místo nenašlo, mnohde bylo vytvořeno demolicí starší zástavby.

Typizované „bytovky“ bývaly tedy situovány nahodile, ať už přímo na návsi, jak je tomu v obci Chotěbudice a Písečné nebo na okraji vesnice jako např. v obci Kostníky,

¹⁹ NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko – Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997., str. 383

Lomy, Menhartice a Třebelovice. Dalším typem obydlí, který nikdy nebyl pro vesnici typický, jsou řadové domy. Jejich výstavba na vesnicích se rozmohla společně s rozmachem „bytovek“. Řadové domy jsou k vidění např. v obci Dešná a Kdousov a k jejich nové výstavbě dochází např. v obci Županovice. I tento typ obydlí většinou narušuje typický ráz vesnice, neboť svými rozměry zpravidla ovlivňuje jak blízké okolí, tak siluetu obce z dálkových pohledů.

V prostorách návsi jsou zpravidla situovány významné objekty veřejného charakteru tvořící zařízení občanského vybavení. Jedná se o obecní úřady, hostince, prodejny základních potravin a některé provozovny řemesel.

Od druhé poloviny 20. století se výraznými objekty některých obcí stala typizovaná nákupní střediska nebo rozsáhlé kulturní domy. Jde převážně o rušivé stavby, které se zcela vymykají kontextu celkové zástavby. V dnešní době mají tyto objekty buď původní podobu, nedochází zde k opravám ani renovacím a jejich účel se nezměnil, nebo nejsou v současné době v provozu a chátrají. Mezi další objekty občanského vybavení, kterým se ani vesnice nevyhnuly jsou např. čerpací stanice. V mikroregionu Jemnicka se tato stavba týká pouze obce Vratěšín a její vznik je dán její výhodnou polohou přímo na státní hranici.

6.2. Historické památky

V této kapitole se budu zabývat stavebními kulturními památkami obcí mikroregionu Jemnicka, které tvoří hmotné prvky lokální kultury. Stavební kulturní památky tvoří jakousi osu celého venkova. Zahrnují Lidovou architekturu, která bývá většinou nejviditelnějším rysem určité venkovské oblasti. „Avšak i natolik hmotný projev místní kultury jako je lidová architektura, by nevznikl bez tradičních zvyklostí generačně předávaných, bez duchovních vlivů doby a místa.“²⁰. Hmotné prvky lokální kultury tedy silně prolínají s prvky nehmotnými, tedy s lidovými zvyky a tradicemi. O těch jsem se však již zmiňovala v předchozí kapitole.

Lidová architektura je charakterizována typickým vnitřním uspořádáním zemědělských usedlostí, výškou a funkčním členěním domů, tvarem a pokryvem střech apod. Součástí lidové architektury je na mnohých vesnicích chalupaření.

Sakrální neboli církevní stavby, tedy kostely, kláštery, kaple, zvonice, křížky, Boží muka, zastavení křížové cesty aj. patří ke koloritu venkova. Jejich umístění není výsledkem náhody, má svoje zákonitosti. Příkladem může být umístění kostela na vyvýšeném místě obce jako zdůraznění něčeho nad námi. Drobné sakrální stavby, které najdeme většinou podél cest či okrajově v polích jsou místem významné události a dříve představovaly „minisvatyni“ pro poutníky a lid pracující na polích. Na pomyslném pomezí mezi sakrální stavbou a občanskou vybaveností leží hřbitovy.

Feudální architektura je na vesnici zastoupena zámky, letohrádky, panskými dvory a tvrzemi, hrady a zříceninami. Historie těchto objektů je pevně spjata s „domovskou“ vesnicí, ať už leží přímo v této vsi, či mimo intravilán obce.

Ostatní drobné stavby a hmotní světky minulosti jako např. pomníky, pamětní desky, staré patníky, zvoničky apod. jsou také nedílnou součástí vesnice a ve většině obcí bývají hojně zastoupeny

Obce mnou vymezeného mikroregionu se od sebe co se týče historických památek samozřejmě liší. Ve většině obcí nalezneme stavby sakrální, dále pak drobné stavební prvky a také příklady lidové architektury. Ve větších obcích či obcích, které v minulosti patřily mezi bohatší obce jsem zaznamenala příklady feudálních staveb.

Nejčastější sakrální stavbou obcí mikroregionu Jemnicka je kaple nebo kaplička, nejčastěji situovaná uprostřed obce. Ve větších obcích nahrazuje funkci kaple kostel.

²⁰ ZEMÁNEK, Lukáš. *Lokální kultura v životě našeho venkova*. In *Venkov II, sídla a krajina – sborník ze semináře, Jičín 2005*. 1.vydání. Brno: Ústav územního rozvoje, 2006, str.78.

Do tohoto mikroregionu však spadají i obce, ve kterých je k vidění jak kostel, tak i kaple, či dokonce i kaplička. Ve většině obcí stojí alespoň 1 kamenný nebo železný kříž. Další rozšířenou sakrální stavbou v těchto z převážné většiny katolicky založených obcích jsou Boží muka a sochy světců.

Z drobných staveb převažují pomníky padlým z první i druhé světové války a pamětní desky.

Z feudálních staveb to jsou pak více či méně zachovalé zámky, které najdeme v obcích Budkov, Police a Uherčice a Budíškovice.

V obcích jsou také domy, které jsou na katastru obce evidovány jako památky lidové architektury.

Pro větší přehlednost v této kapitole budu nejvýznamnější historické památky načrtnuty vždy v rámci určité obce mikroregionu Jemnicko:

- **Bačkovice**

V obci Bačkovice patří mezi historické památky kaple na návsi, Boží muka, pamětní kámen T.G. Masaryka a pomník padlým z 1. světové války. Za památku lidové architektury je zde považován dům číslo 4, 5 a 7.

(Ukázky historických staveb v obci Bačkovice v Příloze 2 Obr. 14–16)

- **Budíškovice**

Významnou historickou památkou je v Budíškovících barokní zámek z konce 17. století se starším renesančním jádrem, který byl postaven na místě tvrze. Dostavby na zámku jsou datovány na konec 19. století. Uprostřed zámeckého nádvoří je šestiboká kamenná kašna s letopočtem 1697. Kolem zámku byl v 18. století zřízen park a také obora se vzácnými druhy stromů. Dnes slouží zámek jako domov důchodců.

K dalším památkám patřil hrad Krumvald, dnes však již z tohoto hradu nejsou žádné znatelné pozůstatky. Pod Krumvaldem zůstala pouze studánka. V obci je pod zámekem socha sv. Jana Nepomuckého a kaplička v oboře.

(Ukázky historických staveb v obci Budíškovice v Příloze 2 Obr. 17–18)

- **Budkov**

K nejvýraznějším historickým památkám v Budkově patří bezesporu zámek. Tvrz v Budkově se poprvé uvádí v roce 1353. Počátkem 16. století byla tato tvrz přestavěna v pozdně gotickém slohu a znovu důkladně obnovena v letech 1545 – 1555. Tato přestavba proměnila tvrz v renesanční zámek. Výsledkem této přestavby bylo 5 jednopatrových křídel podél nepravidelného nádvoří obklopeného arkádami s toskánským sloupovým v obou podlažích. Následně byl zámek přestavěn v barokním stylu. Barokní úpravy však změnilly pouze interiér zámku, zámek si zachoval vnější renesanční vzhled. Zámek je obklopen nevelkým, přírodně krajinářským parkem o rozloze 3,3 ha, založeným v 1.čtvrtině 19. století.

V obci je postaven farní kostel sv. Martina s hrobkou rodu Berchtoldů. Ve věži kostela je zavěšen zvon od mistra Jana z Velkého Meziříčí pocházející z roku 1849 a zvon od Jakuba Streckfusse z roku 1655.

Další významnou sakrální památkou je barokní kaple sv. Jana a sv. Pavla na hřbitově, která pochází z 20. let 18. století. V Budkově byly v 18. století vytesány sochy 2 svatých, a to socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1714 a socha sv. Jana Sarkandera z roku 1725. Za zmínku stojí litinový kříž z roku 1869, kaplička zasvěcená svatému Floriánovi, Boží muka, barokní sýpka a socha sv. Antonína z Padovy.

Z roku 1934 pochází pomník 14 padlým v 1 světové válce, ke kterému v roce 1946 přibyla deska obětí druhé světové války.

(Ukázky historických památek v obci Budkov v Příloze 2 Obr. 19)

- **Dešná**

V obci Dešná je nejvýraznější historickou památkou pozdně gotický kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli, který pochází z roku 1494. Kostel má renesančně upravenou předsíň a barokní boční kapli. Hlavní loď je uzavřena pětibokým presbytářem. Na hřbitově je barokní kaple sv. Kříže pocházející z roku 1739. Při silnici do Županovic je výklenková kaple z poloviny 18 století a výklenková empírová kaple při silnici do Rancířova z počátku 19. století.

Z roku 1772 pochází socha sv. Jana Nepomuckého, která stojí u křižovatky na Jemnici. Z dalších sakrálních staveb můžeme jmenovat Boží muka při silnici do Županovic z roku 1757, kamenný kříž před kostelem z roku 1802 a také Boží muka v polích za obcí z roku 1600.

Památkově zajímavé domy jsou domy číslo 3 až 8, jedná se o přízemní budovy s pozdně empírovými půlkruhovými bránami. Mezi pozdně barokní domy patří domy č. 16, 46 a 50 a také fara z roku 1376.

(Ukázky historických památek v obci Dešná v Příloze 2 Obr. 20-21)

- **Chotěbudice**

Historické památky jsou zde zastoupeny pouze kaplí na návsi a 3 kříži v intravilánu obce.

(Ukázka historických památek v obci Chotěbudice v Příloze 2 obr. 22)

- **Jiratice**

Historické památky této obce představuje kaple sv. Floriána vystavěná ve středu obce v roce 1865.

(Ukázka historických památek v obci Jiratice v Příloze 2 Obr. 23)

- **Kdousov**

Historickou dominantou je zde kostel sv. Linharta, který pochází z roku 1341 a jenž byl v letech 1743 -1753 barokně přestaven. Ke kostelu přísluší jednopatrová budova fary s mansardovou střechou, která pochází z let 1757 – 1763. Obě tyto stavby jsou dílem stavitele Michaela Kirchmayera.

Památná je v Kdousově sýpka a budova kapitulního statku číslo 12 pocházející z poloviny 18. století.

V obci jsou 2 sochy sv. Jana Nepomuckého z roku 1712 a 1741, jedna na začátku a druhá na konci obce. Dále pak kaplička ve výklenku ohradní zdi fary a poklona pod lipami.

(Ukázka historických památek v obci Kdousov v Příloze 2 Obr. 24-25)

- **Korolupy**

V obci se nachází farní kostel zasvěcený sv. Vavřinci z poloviny 18. století. Fara zde byla zřízena v roce 1859. V obci jsou 2 kapličky z poloviny 19. století a boží muka.

Dále pak pomník padlým občanům v 1. světové válce z roku 1929.

(Ukázka historických památek v obci Korolupy v Příloze 2 Obr. 26)

- **Kostníky**

Nad obcí ční filiální kostel Narození Panny Marie v Hájku z přelomu 17. a 18. století. V blízkosti kostela se nachází starý hřbitov s empírovými náhrobky a kaple z 19. století. V obci jsou dále Boží muka na silnici ke Kdousovu ze 17. a na silnici k Polici z počátku 18. století. K obci náleží kaplička u Rajdmundského mlýna a 4 kříže v obvodu obce.

(Ukázka historických památek v obci Kostníky v Příloze 2 Obr. 27)

- **Lhotice**

Historické památky jsou zde reprezentovány kaplí na návsi, kapličkou a 7 kříži.

- **Lomy**

Kaple sv. Jana a Pavla pochází z roku 1806.

Pomník vystavěný na počest padlým v 1 světové válce je z roku 1920 a pomník padlým odbojářům z roku 1946.

(Ukázka historických památek v obci Lomy v Příloze 2 Obr. 28)

- **Lovčovice**

V Lovčovicích veškeré historické památky představuje pouze kaple z 19. století

(Ukázka historických památek v obci Lovčovice v Příloze 2 Obr. 29)

- **Lubnice**

Významnou památkou je v Lubnici farní kostel sv. Jiří z roku 1718 společně s barokní budovou fary. Již v roce 1372 se připomíná stavba kaple sv. Jiří a sv. Kateřiny, avšak středověká farnost zanikla a byla obnovena až v roce 1726.

V obci se nachází kaplička z počátku 19. století, Boží muka a 4 kříže.

Koncem 15. století se zde uvádí tvrz, která měla stát v místě dnešního farního dvora. Její ostatky zde byly viditelné naposledy v polovině 19 století.

V obci je též pomník padlým z 1. světové války a pamětní deska z roku 1985.

(Ukázka historických památek v obci Lubnice v příloze 2 Obr. 30-31)

- **Menhartice**

K historickým památkám zde patří kaple na návsi a 2 kříže.

U bývalé školy stojí pomník padlým ze světové války.

Za památku lidové architektury je považován dům číslo 4, který je datován do 19. století.

(Ukázka historických památek v obci Menhartice v Příloze 2 Obr. 32)

- **Mladoňovice**

Přímo v Mladoňovicích stojí kaple sv. Floriána z roku 1759. K Mladoňovicím také náleží mariánská poutní kaple u Dobré vody s kapličkou. Z dalších historických památek můžeme jmenovat Boží muka u cesty směrem k Dobré vodě a zvoničku v osadě Tři koroptve.

V obci je pomník padlým v 1. světové válce a pamětní deska místního rodáka Petra Mladoně z roku 1990.

Dům číslo 90 z 19. století je považován za památku lidové architektury.

- **Oponešice**

V Oponešicích stojí kaple sv. Jana Nepomuckého z roku 1774. dále stojí za zmínku socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1716 na návsi, 3 kříže, boží muka a 2 kapličky.

- **Pálovice**

V Pálovicích jsou 2 kapličky zasvěceny svatému Janu Nepomuckému. V obci jsou 4 kříže.

Jako památka lidové architektury slouží dům číslo 3.

(Ukázka historických památek v obci v Příloze 2 Obr. 33-34)

- **Písečné**

Dominantou obce Písečné je zámek a také židovský hřbitov, který je spojen s bohatou židovskou historií v Písečném. V obci se nachází Boží muka a 4 kříže, 2 v intravilánu a 2 mimo intravilán obce.

(Ukázka historických památek v obci Písečné v příloze 2 Obr. 35)

- **Police**

Tvrz v Polici byla poprvé zmíněna již v roce 1371, v 16. století pak byla přestavěna na renesanční zámek. Výsledkem této přestavby byl zámek, který nesl

znaky italské renesance s arkádami a toskánskými sloupy. V současné době se vznikem zámku vznikl kolem také park o dnešní rozloze 2,5 ha. Za vlády rodu Berchtoldů koncem 18. století byl zámek barokizován, především pak vybaven v interiéru štukami. V 19. století vznikl volně řešený park, jehož největší partie se rozprostírá na levé straně budovy zámku a za ní.

Významnou památkou Police je zbytek židovského ghetta v ulici vedoucí ze středu obce k jihu, kde po obou stranách ulice stálo 25 židovských domů. Tamější synagoga byla postavena v roce 1759 v barokním slohu, po roce 1918 však byla adaptována na sokolovnu. V obci je také k vidění židovský hřbitov, jehož nejstarší náhrobek pochází z roku 1681.

V obci také stojí socha sv. Františka Xaverského z poloviny 19. století.

V roce 1920 zde byl postaven pomník padlým v 1. světové válce.

(Ukázka historických památek v obci Police v Příloze 2 Obr. 36-37)

- **Rácovice**

Za památky lidové architektury jsou považovány domy číslo 19, 106 a 109 z konce 19. století.

Na návsi stojí Kaple, dále pak socha sv. Jana Nepomuckého z poloviny 18. století a kaplička.

Na návsi je také umístěna pamětní deska padlým z 1. světové války.

(Ukázka historických památek v obci Rácovice v Příloze 2 Obr. 38)

- **Radotice**

Významnější sakrální stavbou v Radoticích je Kaple sv. Rodiny z roku 1880.

Za památku lidové kultury jsou zde považovány domy číslo 14, 15, 17, 30 a 43 z 19. století.

Také zde byl postaven pomník občanům padlým v 1. světové válce.

(Ukázka historických památek v obci Radotice v příloze 2 Obr. 39)

- **Slavíkovice**

K významným památkám patří filiální kostel sv. Kateřiny z poloviny 18. století. Fara bohužel zanikla během třicetileté války. Na hřbitově ve Slavíkovících stojí 2 kaple a v obci jsou k vidění Boží muka a kříž.

- **Třebelovice**

Za nejvýznamnější památky lidové architektury jsou považovány domy číslo 106 a 109, které pochází z konce 18. století.

Uprostřed návsi stojí kaple sv. Floriána, vedle kaple kříž. U železniční stanice jsou Boží muka a v obci je také pomník věnovaný padlým občanům v 1. světové válce.

(Ukázka historických památek v obci Třebelovice v příloze 2 Obr. 40)

- **Třebětice**

V roce 1854 byl v Třebeticích postaven uprostřed návsi novogotický kostel sv. Václava. V dolní části na rozcestí k Louce a ke hřbitovu se nachází kaplička sv. Jana Nepomuckého. V polích na cestě k Louce je potom k vidění kaplička sv. Anny a u hřbitova kaplička sv. Cyrila a Metoděje. V obci jsou 3 kříže, přičemž ten nejstarší pochází z roku 1863.

Na konci obce je pomník obětem světové války na kterém jsou uvedena jména padlých zdejších občanů z roku 1922.

(Ukázka historických památek v obci Třebětice v Příloze 2 Obr. 41-42)

- **Uherčice**

Nejvýraznější památkou obce Uherčice je zámek, který byl přestavěný z původně gotické tvrze. Nejstarší renesanční část byla vystavěna s vnitřním nádvořím v r. 1554. V následující stavební fázi byl postaven lichoběžníkový dvůr s dvoupatrovými renesančními arkádami a současně vznikl i východní arkádový dvůr, který je přístupný branou s věží. Barokní úpravy probíhaly za Berchtoldů kolem roku 1670 a za Heisslerů byly vybaveny interiéry zámku bohatou štukovou výzdobou. Počátkem 19. století byly ještě provedeny klasicistní interiérové úpravy zámku. Po roce 1945 nastala devastace uherčického zámku především zásluhou armády a státního statku, takže část zámku a vstupní věž se zřítily. Teprve po roce 1990 se započalo s nákladnou rekonstrukcí objektu, po níž byla pouze část zpřístupněna veřejnosti v roce 1996. Po pravé straně příchozí cesty k zámku se rozkládá volně řešený park o současné rozloze 2,8 ha. Kolem roku 1800 zde vznikl na svazích nad potokem anglický park ve kterém jsou patrné romantické prvky. Ve 2. polovině 19. století byla rozšířena zdejší přírodně krajinářská partie na úkor barokní zahrady.

V obci se nachází socha sv. Immaculaty, socha sv. Jana Nepomuckého a socha sv. Markéty z 18. století. K vidění je také kaplička z počátku 19. stol, boží muka a kříže.

Na památku padlým ve světové válce je zde pomník.

(Ukázka historických památek v obci Uherčice v Příloze 2 Obr. 43)

- **Vratěnin**

Celé zastavěné území obce je prohlášeno za vesnickou památkovou zónu, neboť od roku 1824 nedoznalo takřka žádných změn. V zastavěném území obce se nachází několik objektů, které jsou zapsány na seznamu nemovitých kulturních památek a v celém katastru obce se nachází celkem 24 nemovitých kulturních památek.

Významnou historickou památkou ve Vratěnině je farní kostel sv. Jakuba Většího z let 1771 – 1773. Dále jsou zde k vidění socha Panny Marie, sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka Xaverského pocházející z 1 poloviny 18 století. Budova fary pochází z roku 1705. Z významnějších budov například budova bývalého kláštera a budova bývalé poštovní stanice z doby kolem roku 1730. K historickým památkám zde řadíme sochu sv. Donáty, sv. Floriána a sochu rytíře na sloupu z přelomu 16. a 17. století. Ve vsi je kaplička z 19. stol, 3 boží muka a 4 kříže.

V roce 1995 byl Vratěnin vyhlášen památkovou zónou.

Z roku 1946 pochází pomník padlým ve světové válce

(Ukázka historických památek v obci Vratěnin v Příloze 2 Obr. 44-45)

- **Županovice**

Mezi památky lidové architektury je v Županovicích řazen dům číslo 20.

Významnější památkou této obce je kříž na konci obce ve směru na Písečné.

(Ukázka historických památek v obci Županovice v Příloze 2 Obr. 46)

6.3. Novostavby v obcích mikroregionu Jemnicka

Pojem novostavba je relativní. V této diplomové práci definuji novostavbu jako každou veřejnou budovu, která byla postavena po roce 1989.

Podíl novostaveb na vesnici je přímo úměrný dotacím, které tato vesnice dostává. Většina obcí nemá finanční prostředky pro stavbu nových budov či infrastruktury.

V mikroregionu Jemnicka vzniklo od roku 1989 minimum staveb.

V obcích mikroregionu Jemnicka patří mezi nejčastější novostavby budovy obecních úřadů. V posledních letech byla budova obecního úřadu vystavěna v obci Jiratice (viz Příloha 2 Obr. 47), Budíškovice a Lovčovice a to v letech 2002 – 2005. V Budíškovicích byl obecní úřad přistavěn k budově kulturního domu, ve kterém je zahrnuta i knihovna, pošta a ordinace. Mezi další novostavby patří obecní byty. Ty byly vybudovány v obcích Vratěnin a Mladoňovice, kde byl vybudován obytný soubor nad školkou. Ve Vratěnině patří k novostavbám také budova celnice přímo na hranicích a v obci Slavíkovice budova Kulturního domu. V obci Písečné a Budíškovice byla na řece Dyji vybudována čistička odpadních vod.

Do infrastruktury je v obcích mikroregionu Jemnicka investováno poměrně málo finančních prostředků. Nové silnice byly vybudovány pouze v obci Budíškovice. Nejčastějším nově vybudovaným objektem v rámci infrastruktury jsou v obcích mikroregionu Jemnicka autobusové zastávky. Nově byly postaveny v 5 obcích, a to v obci Bačkovice, Jiratice, Korolupy, Kostníky, Slavíkovice a Lovčovice (viz. Příloha 2 Obr. 48). V obci Písečné byl přes Moravskou Dyji vybudován v roce 2006 nový most (viz. Příloha 2 Obr. 49). Původní most byl stržen při povodni v roce 2002. Na opravě mostu se finančně podílela Evropská unie a tato oprava trvala bezmála rok.

Dalším objektem, který byl často budován v obcích Jemnického mikroregionu zejména v posledních 10 letech jsou dětská hřiště. Nově byla hřiště vybudována v obci Bačkovice, Kostníky (viz Příloha 2 Obr. 50), Třebětice a Županovice.

Ve většině obcí však nedošlo od roku 1989 k žádným stavbám veřejných budov či infrastruktury. Obce si tak zachovávají původní ráz a ve většině z nich jsou zastaralé stavby pouze renovovány nebo se mění způsob jejich využití.

Na rozdíl od novostaveb veřejných, kterých je na vesnicích mikroregionu Jemnicka nedostatek, novostavby neveřejné, tedy novostavby obytných domů zažívají na některých vesnicích boom. V posledních deseti letech, kdy nehraje vzdálenost od města díky osobní dopravě tak velikou roli se rozmohl fenomén bydlení na vesnici. Zejména se jedná o rodiny v dobré finanční situaci. Rozdíl oproti dřívějším letům je výrazný zejména z hlediska druhu staveb. Ani vesnice nejsou ušetřeny luxusních moderních vilek, které jsou často velmi nevhodně zakomponovány do sídelní struktury vesnic. Jedná se jak o samostatně postavené obydlí, tak i celé bloky domů.

U některých vesnic mikroregionu Jemnicka je proto k vidění rozrůstající se vilová čtvrť především v periférii obce. Příkladem je například obec Lovčovice, Třebelovice (viz Příloha 2 Obr. 51), Třebětice, Slavíkovice a Županovice. Samostatně stojící novostavby obytných domů jsou např. v Kdousově (viz Příloha 2 Obr. 52), Polici a také v Třebelovicích.

Obecně lze však říci, že malým obcím ležícím v okrajových polohách, jako jsou obce mikroregionu Jemnicka, tedy v pohraničí a mimo městské aglomerace, hrozí spíše zánik. Projevují se v nich problémy, které mají také vliv na zachování hmotného prostředí vesnic a jeho stavební a urbanistickou kulturu. Jsou spojeny s některými společenskými jevy, zejména se stárnutím obyvatelstva a kontinuálním snižováním počtu trvale bydlících obyvatel.

6.4. Renovované a zrekonstruované stavby v obcích mikroregionu Jemnicka

Renovace představuje opravu nebo obnovu historických nebo světských staveb.

V této kapitole budou zahrnuty veřejné budovy a objekty renovované či nově zrekonstruované v letech 2000 – 2008.

Renovace veřejných budov a rekonstrukce některých objektů je v obcích mikroregionu Jemnicka poměrně častá. Především se jedná o renovaci církevních staveb, zejména pak kostelů a kaplí. K renovaci kaplí došlo v poslední době v obcích Chotěbudice, Jiratice, Lomy, Lovčovice, Rácovicích a Třebelovicích. V obci Třebětice došlo k renovaci kapličky. V Budkově byla renovována hrobka na místním hřbitově a v obci Korolupy došlo k renovaci kostela sv. Vavřince. Vesnické kostely a kaple představují v mnoha obcích centrum veškerého dění, proto je pro obyvatele tak důležitý jejich vzhled.

Co se týče světských staveb, nejčastěji dochází na vesnicích mikroregionu Jemnicku k renovacím kulturních domů a základních či mateřských škol. Budova základní školy a mateřské školky se v Budíškovicích dočkala v roce 2006 rozsáhlé rekonstrukce (viz Příloha 2 Obr. 53). V rámci rekonstrukce probíhají práce na určitých částech budovy dodnes. Také opravy na mateřské školce v Korolupech přetrvávají dodnes.

Kulturní dům byl opraven v obcích Kostníky, Lubnice a Radotice. V Kostníkách se spolu s kulturním domem zrenovoval i obecní úřad a v Radoticích je nově opravený kulturní dům využíván zejména místním fotbalovým družstvem a také jako prostory pro ubytování.

V Kdousově bylo v roce 2000 znovu otevřeno koupaliště, na kterém byla provedena rozsáhlá rekonstrukce. Nyní je jakousi formou „lákadla“ pro obyvatelstvo okolních obcí i menších měst. Koupaliště v Kdousově zajišťuje prosperitu obce.

V Menharticích byla obnovena budova číslo 23, která dnes slouží mnoha účelům pro běžně provozované činnosti na vesnici. V Mladoňovicích byl obnoven a upraven park na návsi. V Oponešicích došlo k opravě knihovny. V obci Písečné započala oprava místního hostince.

V obcích mikroregionu Jemnicka jsou renovovány a opravovány i obytné domy. Pro zajímavost bych uvedla obec Lovčovice, ve které byly opraveny všechny domy podél návsi (viz Příloha 2 Obr.54). Pokud občané souhlasili s opravami na svém domě, byla jim obcí přispěna na opravy 1/5 veškerých nákladů. Podobně opravenou téměř kompletní zástavbu návsi lze spatřit v obci Vratěšín.

6.5. Stavby se změnou využití v obcích mikroregionu Jemnicka

Využití starých objektů k novým účelům je pro vesnici velice žádoucí, neboť se tak zabrání chátrání objektů, zlepší a zkvalitní se prostředí a umožní se úspora volných pozemkových ploch, které jsou cenným přírodním bohatstvím venkova.

V této kapitole budou zahrnuty stavby, u kterých se změnilo využití od roku 1989.

Nejčastěji se jedná o změny využití budov kulturního domu. V obci Mladoňovice byla tato budova od 90. let 20. století využívána jako disko klub. V roce 2004 přestala být budova kulturního domu pronajímána místním podnikatelem a disko klub byl uzavřen. V současné době je objekt využíván opět jako kulturní dům.

V obci Dešná došlo k přestavbě budovy kulturního domu v tělocvičnu. Další přestavby v této obci byly způsobeny nedostatkem bytových prostor. 6 bytových jednotek bylo vystavěno z budovy bývalé zvláštní školy, ze školních dílen pak vznikla 1 bytová jednotka. Další 2 bytové jednotky vznikly z části zdravotního střediska.

V obci Vratěšín byla opravena budova bývalé poštovní stanice (viz Příloha 2 Obr. 55). Jedná se o památkový objekt, který je v současné době využíván jako sídlo pro obecní úřad, knihovnu a požární zbrojnici.

K využití historické památky došlo i v obci Budíškovice, kde tamější zámek slouží jako domov důchodců. Část budovy obecního úřadu zde slouží jako místní hostinec.

Obec Police je známa zejména pro svoji židovskou čtvrť. Původní židovská synagoga zde plnila funkci sokolovny. V současné době se pracuje na znovuoživení synagogy.

Ke změnám využití staveb došlo také v obci Kdousov. V prostorách kravína, teletníku a vepřína je od roku 2001 v provozu prosperující dřevařský závod. Místní budova mateřské školky byla pro nedostatek žáků uzavřena a v současné době slouží jako domov mládeže.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zhodnocení vývoje venkovského prostoru Jemnicka, zachycení jednotlivých tradic a zvyklostí a jejich změn v závislosti na pronikání komercializace na venkov a prostorová diferenciaci těchto změn v závislosti na různých parametrech. Předmětem mého zájmu bylo zjištění jednotlivých kulturních, společenských a sportovních událostí, které se v jednotlivých obcích vymezeného mikroregionu Jemnicka uskutečňují. Posledním cílem bylo zhodnocení architektonických prvků, které se ve vymezených obcích nachází a jejich vzájemné porovnání.

Z dotazníkového výzkumu a osobních rozhovorů s obyvateli jednotlivých obcí vymezeného mikroregionu vyplynulo, že většina tradic, které se dodržovaly před sto a více lety se v omezené míře dodržuje dodnes. Původním účelem tradic bylo zažehnání pověr, oslavení svátků a vytržení venkovského obyvatelstva z jednotvárného na zemědělství zaměřeného životního stylu. Forma tradic je však v současnosti vzhledem k celkovému vývoji společnosti ovlivněna městskými prvky a komercializací, což ve většině případů mění jejich původní účel na ryze komerční. Jedinou oblastí, která se úspěšně brání komercializaci, jsou katolické svátky, které nejsou spojeny s žádnou jinou světskou zábavou. Tradice spojené s těmito svátky nejsou pro komerční účely lukrativní, protože se jim v dnešní době věnuje nedostačující počet lidí.

Počet společenských a kulturních akcí se v jednotlivých obcích mikroregionu Jemnicka liší. Stanovení jednoho objektivního kritéria pro tyto rozdíly není možné. Objektivním faktorem, který ovlivňuje počet kulturních a společenských akcí, je velikost území obce, počet obyvatel, složení obyvatelstva a vzdálenost obce od města. Mezi subjektivní faktory patří vedení obce, existence společností organizujících tyto akce a ochota obyvatel obce podílet se na kulturní či společenské aktivitě. Pokud v obci není obsažen žádný subjektivní faktor, tak se i přes všechny kladné objektivní faktory v obci koná minimum společenských událostí. Na druhou stranu, pokud jsou objektivní faktory nepříznivé a subjektivní jsou velmi příznivé, může být v obci uskutečňováno velké množství společenských akcí.

Ve vymezených obcích se ze sportovních celků vyskytují zejména fotbalová družstva, která se zapojují do místních přeborů. V mikroregionu Jemnicka je jich celkem devět. Jsou situována ve větších obcích, která mají dostatek obyvatel a v obcích, které

leží v blízkosti města, ze kterého mohou do malých obcí dojíždět fotbalisté, kteří se neuplatní ve fotbalovém týmu města. Pro jiné sportovní celky ve vymezených obcích nejsou příznivé podmínky, proto se zde hrají pouze rekreačně. Zájmové spolky jsou vzhledem k velikostem vymezených obcí také méně četné. Nejvýrazněji jsou zastoupeny sbory dobrovolných hasičů, jejichž existence vyplývá s dlouhodobé historické tradice.

Počet architektonických prvků v obcích vymezeného mikroregionu je úměrný velikosti obce a jejímu historickému vývoji. V malých obcích se vyskytuje větší množství novostaveb a zrekonstruovaných staveb než historických památek. Se vzrůstající velikostí obce se zvyšuje počet památek a zmíněný poměr se mění.

Zjištěné informace a závěry mohou být použity jako vstupy do dalšího socioekonomického zkoumání, dále pro studijní účely a jako publikace pro laickou veřejnost, zvláště pak pro obyvatele obcí vymezeného mikroregionu Jemnicka.

Summary

The aim of this diploma paper was to evaluate the development of the country area around Jemnice, to render the single traditions and customs and their changes depending on the intrusion of commercialization on the countryside and space differentiation depending on various parameters. The subject of my interest was to make a research on the particular cultural, social and sports activities that take place in the individual villages in the territory around Jemnice. My last objective was to evaluate the architectural elements that are to be found in the restricted villages and their mutual comparison.

From my questionnaire research and personal interviews with the citizens of the single villages emerged that most of the traditions that used to be hold hundred and more years ago are kept in a limited extent to this day. The primary purpose of these traditions was to ward off superstitions, to celebrate holidays and to break the monotonous life style concentrated on agriculture. Today however considering the global development of the society, the form of traditions is influenced by town elements and commercialization which change their original purpose to a purely commercial one in most cases. The only sphere that defends against the commercialization successfully is catholic holidays that are not connected with any other secular entertainment. The traditions associated with these holidays are not lucrative for the commercial purposes because an insufficient number of people follows them nowadays.

The number of social and cultural activities differs in the single villages around Jemnice. It is impossible to determine an objective criterion for these divergences. The objective factors that influence the number of cultural and social activities are size of the municipal territory, number of the population, population composition and distance of the village from the town. Leading of a village, existence of companies that organise these activities and willingness of the population to participate in a cultural or social activity belong to the subjective factors. If no subjective factor is included in the village, only a minimum of social activities can be realized there in spite of all positive objective factors. On the other hand, if the objective factors are unfavourable and the subjective ones are very favourable, a large number of social activities can take place in the village.

Out of all sport activities especially football teams occur in the restricted villages that engage in local competitions. There are nine of them in the neighbourhood of

Jemnice overall. They are situated in bigger villages that have a sufficient number of population and in villages that lay not far from town from which football players, which are not of use in the town football team, can commute into small villages. There are unfavourable conditions for other sport teams in the restricted villages; that is why other sports are done only for fun. Regarding the size of the restricted villages hobby groups are also not so plentiful. The most frequent groups are volunteer fire companies whose existence results from a long-term historical tradition.

The number of architectural elements in the villages inside the territory is proportional to the size of village and its historical development. There are more new and reconstructed houses than historical monuments in small villages. The number of historical monuments increases with the growing size of village and the stated proportion changes.

The recognized information and conclusions can be used as an entry to further sociological research, for study purposes and as a publication for lay public, especially for the population of the restricted area around Jemnice.

Použitá literatura a zdroje

a) Monografie

BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Georgtown, 2007. 140 s. ISBN 80-251-19-5.

MAJEROVÁ, Věra. a kol. *Sociologie venkova a zemědělství*. 4.vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2003. 254 s. ISBN 80-213-0651-3.

NEKUDA, Vladimír. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. 1.vydání. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. 864 s. ISBN 80-85048-75-2.

b) Sborníky

FILIPOVÁ, Martina. *Agroenvironmentální programy EU – šance pro krajinu i pro zemědělce*. In *Venkovská krajina 2004 – sborník příspěvků konference*. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2004, str.32-34.

KEYZLAROVÁ, Sandra. *Objekty individuální rekreace v urbánní a rurální krajině*. In *Venkovská krajina 2005 – sborník příspěvků konference*. Brno: ZO ŠSOP Veronica, 2005, str.98-102.

MAJEROVÁ, Věra. *Venkov očima sociologa*. In *Venkov – sborník ze semináře, Telč 2005*. 1.vydání. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005, str.2-3. Dostupné na < http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2005/2005-05/30_sbornik.pdf >

MÜLLER, Jan. *Venkov očima geografa*. In *Venkov – sborník ze semináře, Telč 2005*. 1.vydání. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005, str.4-11. Dostupné na < http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2005/2005-05/30_sbornik.pdf >

TŮMA, Miroslav. *Venkov – jeho proměny a územní plánování*. In *Venkov – sborník ze semináře, Telč 2005*. 1.vydání. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005, str.1. Dostupné na < http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2005/2005-05/30_sbornik.pdf >

ZEMÁNEK, Lukáš. *Lokální kultura v životě našeho venkova*. In *Venkov II, sídla a krajina – sborník ze semináře, Jičín 2005*. 1.vydání. Brno: Ústav územního rozvoje, 2006, str.77-90.

c) Periodika

JETMAR, Marek. *Politika rozvoje venkova a rybářství v programovém období 2007-2013 v České republice*. *Urbanismus a územní rozvoj*, roč.10, č. 4/2007, str.20-28. Dostupné na < http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2007/2007-04/04_politika.pdf>

ŠULKOVÁ, Dana. *Velikonoce – Velikonoce v české kultuře*. *Jemnické listy*, č.3/2008, str. 11-15.

TREMP, Václav. Integrovaný rozvoj venkova. *Urbanismus a územní rozvoj*, roč.8, č. 2/2005. Dostupné na <http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2005/2005-02/09_venkov.pdf>

d) Internetové zdroje

ČÚZK. *Podkladová mapa*. [online]. T-MapServer [cit. 2.dubna 2008]. Dostupné na <http://tms.iriscrr.cz/tms/isr/html/isr/index.php?BBOX=3535107%2C5424444%2C3553358%2C5439637&client_lang=cz_win&subproject=admin&MAP=isr_html&client_type=map_html&WIDTH=770&HEIGHT=641&m_next_time=1&m_search_box_type=2&m_in_extent_info=true&m_search_box_type=2&m_next_time=1&m_map_size=large_map&m_ortofoto=false&m_ortofoto2005=false&m_zm10=false&m_ceu_b_ortorgb1m_sde=false&m_ceu_dmu25=false&m_zoombar=1>

KAŠPAROVÁ, Eva. ROZEHNALOVÁ, Ludmila. *Nové stavby pro venkov*. 1.vydání. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005. 114 s. Dostupné na <<http://www.uur.cz/images/publikace/metodickeprirucky/plnezneni/vesnice-8-nove-stavby/Vesnice-8-nove-stavby.pdf>>

PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, 20 s. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/odbor/reforma/perlin.pdf>>

Plužina [online]. Wikipedie [cit. 20.dubna 2008]. Dostupné na <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Plu%C5%BEina>>

BESTAJOVSKÝ, Martin. *2.2. Hromnice – tradice a zvyky* [online]. České tradice, 10. října 2006 [cit. 23.březen 2008]. Dostupné na <<http://www.ceske-tradice.cz/cz/k2,34,184-hromnice/c301-2-2-hromnice-tradice-a-zvyky/>>

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Letnice* [online]. České tradice, 30. dubna 2006 [cit. 23.března 2008]. Dostupné na <<http://www.ceske-tradice.cz/cz/k2,31,52-letnice/c157-letnice/>>

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Štědrovečerní věštění* [online]. České tradice, 18. listopadu 2006 [cit. 21.března 2008]. Dostupné na <<http://www.ceske-tradice.cz/cz/k2,34,89,92-zvyky-a-obyceje/c38-stedrovecerni-vesteni>>

KAPINUS, Lukáš. *Fotogalerie* [online]. Obec Budkov, 2006 [cit. 16.února 2008]. Dostupné na <<http://www.budkov.cz/>>

Vítání občáneků 4.11.2006. [online]. Obec Police, 2008 [cit. 20.února 2008]. Dostupné na <http://www.obec-police.cz/vismo/galerie2.asp?id_org=12528&id_galerie=7608&p1=19498>

e) Ostatní

Data Českého statistického úřadu

FIALOVÁ, Ludmila. a kol. *Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850-1970*. Praha 1978.

Kolektivní autorů a konzultantů Encyklopedického domu. *Slovník cizích slov*. 1.vydání. Praha: Encyklopedický dům, s.r.o., 1998. 366 s. ISBN 80-90-1647-8-1.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1

- dotazník

Příloha 2

- obr. 8: Tříkrálová sbírka v Budkově
- obr. 9: Vrkání v Kdousově
- obr. 10: Stavění májky v Radoticích
- obr. 11: Svátek Božího těla v Budkově
- obr. 12: Mikulášská obchůzka v Budkově
- obr. 13: Vítání občánků do života v Polici
- obr. 14. Pamětní kámen T.G.Masaryka – pomník padlým z 1. sv. války v Bačkovicích
- obr. 15: Kaple na návsi v Bačkovicích
- obr. 16: Boží muka na cestě k Lubnici v Bačkovicích
- obr. 17: Zámek v Budíškovicích
- obr. 18: Socha sv. Jana Nepomudského v Budíškovicích
- obr. 19: Zámek v Budkově
- obr. 20: Kostel sv. Jana Křtitele v Dešné
- obr. 21: Kaple sv. Kříže na hřbitově v Dešné
- obr. 22: Kaple na návsi v Chotěbudicích
- obr. 23: Kaple sv. Floriána v Jiraticích
- obr. 24: Kostel sv.Linharta v Kdousově
- obr. 25: Fara a sýpka v Kdousově
- obr. 26: Kostel sv. Vavřince v Korolupech
- obr. 27: Kostel Narození panny Marie v Kostníkách
- obr. 28: Kaple sv. Jana a Pavla v Lomech
- obr. 29: Kaple v Lovčovicích
- obr. 30: Kostel sv. Jiří v Lubnici
- obr. 31: Barokní fara v Lubnici
- obr. 32: Kaple v Menharticích
- obr. 33: Statek č.p. 3 v Pálovicích
- obr. 34: Kaple sv. Jana Nepomudského v Pálovicích
- obr. 35: Zámek v Písečném
- obr. 36: Zámek v Polici
- obr. 37: Pomník padlým v 1. sv. válce v Polici
- obr. 38: Kaple v Rácovicích
- obr. 39: Kaple sv. Rodiny v Radoticích
- obr. 40: Kaple sv. Floriána v Třebelovicích
- obr. 41: Kostel sv. Václava v Třebeticích
- obr. 42: Kaplička sv. Jana Nepomudského v Třebeticích
- obr. 43: Zámek v Uherčicích
- obr. 44: Socha sv. Donáty ve Vratěnině
- obr. 45: Kostel sv. Jakuba Většího ve Vratěnině
- obr. 46: Kříž na konci obce Županovice
- obr. 47: Novostavba Kulturního domu v Jiraticích

- obr. 48: Autobusová zastávka v Lobčovicích
- obr. 49: Nový most přes řeku Dyji v Písečném
- obr. 50: Dětské hřiště v Kostnících
- obr. 51: Novostavby v Třebelovicích
- obr. 52: Novostavba v Kdousově
- obr. 53: Zrekonstruovaná budova mateřské a základní školy v Budiškovcích
- obr. 54: Opravená usedlost v Lovčovicích
- obr. 55: Budova bývalé pošty ve Vratěnině

Příloha 3

- Tab. 1: Zařazení obcí mikroregionu Jemnicka do polohových kategorií
- Tab. 10: Společenské a kulturní akce v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 56: Společenské a kulturní akce v mikroregionu Jemnicka (1.část)
- Obr. 57: Společenské a kulturní akce v mikroregionu Jemnicka (2.část)
- Obr. 58: Poměr společenských a kulturních akcí v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 59: Poměr komerčních a charitativních akcí v mikroregionu Jemnicka
- Tab. 11: Sportovní družstva v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 60: Počet sportovních družstev v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 61: Poměr počtu sportovních družstev v mikroregionu Jemnicka
- Tab. 12: Zájmové spolky v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 62: Počet zájmových spolků v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 63: Poměr zájmových spolků v mikroregionu Jemnicka
- Tab. 13: Tradice a zvyklosti v mikroregionu Jemnicka (1.část)
- Tab. 14: Tradice a zvyklosti v mikroregionu Jemnicka (2.část)
- Obr. 64: Tradice a zvyklosti dodržované v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 65: Četnost udržování tradic a zvyklostí v mikroregionu Jemnicka
- Tab. 15: Novodobé tradice v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 66: Novodobé tradice dodržované v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 67: Poměr novodobých tradic dodržovaných v mikroregionu Jemnicka
- Tab. 16: Architektonické prvky v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 68: Architektonické prvky v mikroregionu Jemnicka
- Obr. 69: Poměr počtu architektonických prvků v mikroregionu Jemnicka

Příloha 4

- Obr. 70: Obce mikroregionu Jemnicka
- Obr. 71: Obce mikroregionu Jemnicka členěné dle okresů
- Obr. 72: Tradice a zvyklosti dodržované v mikroregionu Jemnicka v r. 2008
- Obr. 73: Poměr tradičních a novodobých zvyklostí v mikroregionu Jemnicka v r. 2008
- Obr. 74: Architektonické prvky obcí mikroregionu Jemnicka

Příloha 1

Dotazník

Dobrý den, v rámci vypracování diplomové práce na téma „Tradice versus komercializace venkovského prostoru Jemnicka“ jsem vymezila region, do kterého spadá i Vaše obec. Ráda bych Vás požádala o zodpovězení několika otázek týkajících se tradic, společenských, kulturních a sportovních akcí a architektury ve Vaší obci.

Název obce

1. Kulturní a společenské akce

Druh akce	Počet ročně	Pořadatelé	Účel*
Ples			
Koncert			
Muzika/zábava			
Divadelní představení			

* Uveďte buď komerční (K) nebo charitativní (CH) účel.

2. Sportovní akce a spolky

Ve Vaší obci se nachází (ANO / NE)

Fotbalové družstvo	
Basketbalové družstvo	
Volejbalové družstvo	
Házenkářské družstvo	
Jiné:	

Sbor dobrovolných hasičů	
Spolek chovatelů	
Zahrádkářský spolek	
Jiné:	

Který z uvedených sportů se ve Vaší obci hraje pravidelně a na jaké úrovni (např. krajský přebor, atd.)?

3. Tradice a zvyklosti

V další části tohoto dotazníku se Vás chci zeptat na tradice, které se **dodržují** ve Vaší obci. K níže uvedeným svátkům a zvykům uveďte dle svého uvážení co nejvíce informací (za jakým účelem jsou slaveny, pověry, zvyklosti, pokrmy, taneční zábavy, průvody, atd.).

Příklad: Velikonoční pondělí – pomlázka, polévání vodou, rozdělení posvěceného mazance mezi členy rodiny, aby se všichni za rok sešli, atd.

Svátky a tradice spojené s kalendářním rokem		Popis
Nový Rok (1.1.)		
Tři králové (6.1.)		
Hromnice (2.2.)		
Velikonoce	Květná neděle	
	Zelený čtvrtek	
	Svátek vzkříšení	
	Velikonoční pondělí	
Filipojakubská noc – pálení čarodějnic (30.4.)		
1.máj (1.5.)		
Svatodušní svátky (letnice)		
Boží Tělo		
Pouť		
Posvícení		
Dožínky		
Advent	Mikulášská obchůzka	
	Vánoce	
Silvestr		

Tradice spojené cyklem života člověka	Popis
Křest	
Svatba	
Pohřeb	

Novodobé tradice	Popis
Trhy a jarmarky	
Jiné	

4. Stavby a architektura

V poslední části dotazníku Vás chci požádat o vyplnění následující tabulky, která se týká historických památek (např. památník, kostel, kaple, kašna, atd.), novostaveb (pouze **veřejné** budovy postavené po r.1989, nikoli rodinné stavby), renovovaných staveb a staveb, u kterých se změnilo využití (např. z bývalé hospodářské budovy se vystavěla posilovna, atd.).

Druh stavby	Výčet
Historická památka	
Novostavba	
Renovovaná stavba	
Stavba se změnou využití	

Za vyplnění tohoto dotazníku Vám velice děkuji.

Příloha 2

Obr. 8: Tříkrálová sbírka v obci Budkov

Zdroj: KAPINUS, Lukáš. *Fotogalerie* [online]. Obec Budkov, 2006 [cit. 16. února 2008]. Dostupné na <<http://www.budkov.cz/>>

Obr. 11: Svátek Božího těla v obci Budkov

Obr. 9: Vrkání v obci Kdousov

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 12: Mikulášská obchůzka v obci Budkov

Zdroj: KAPINUS, Lukáš. *Fotogalerie* [online]. Obec Budkov, 2006 [cit. 16. února 2008]. Dostupné na <<http://www.budkov.cz/>>

Obr. 10: Stavění májky v obci Radotice

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 13: Vítání občánků do života v obci Police

Zdroj: *Vítání občánků 4.11.2006*. [online]. Obec Police, 2008 [cit. 20. února 2008]. Dostupné na <http://www.obecpolice.cz/vismo/galerie2.asp?id_org=12528&id_galerie=7608&p1=19498>

**Obr. 14: Pamětní kámen T.G.Masaryka,
pomník padlým z I. sv. války v Bačkovicích**

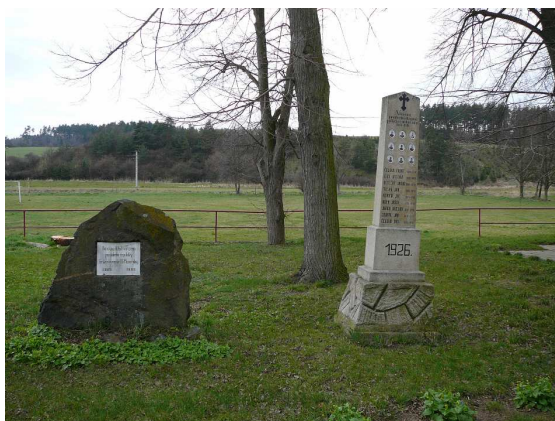

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 15: Kaple na návsi v Bačkovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

**Obr. 16: Boží muka na cestě k Lubnici
v Bačkovicích**

Foto:
Dagmar
Findová
(2008)

Obr. 17: Zámek v Budíškovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

**Obr. 18. Socha sv. Jana Nepomuckého v
Budíškovicích**

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 19: Zámek v Budkově

Obr. 20: Kostel sv. Jana Křtitele v Dešné

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 23: Kaple sv. Floriána v Jiraticích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 21: Kaple sv. Kříže na hřbitově v Dešné

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 24: Kostel sv. Linharta v Kdousově

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 22: Kaple na návsi v Chotěbudicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 25: Fara a sýpka v Kdousově

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 26: Kostel sv. Vavřince v Korolupech

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 29: Kaple v Lovčovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 27: Kostel Narození panny Marie v Kostníkách

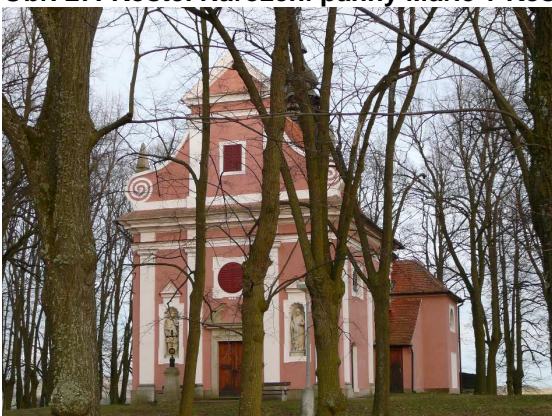

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 30: Kostel sv. Jiří v Lubnici

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 28: Kaple sv. Jana a Pavla v Lomech

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 31: Barokní fara v Lubnici

Obr. 32: Kaple v Menharticích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr.33: Statek čp. 3. v Pálovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 34: Kaple sv. Jana Nepomuckého v Pálovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 35: Zámek v Písečném

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 36: Zámek v Polici

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 37: Pomník padlým v I. sv. válce v Polici

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 38: Kaple v Rácovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 39: Kaple sv. Rodiny v Radoticích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 40: Kaple sv. Floriána v Třebelovicích

Foto:
Dagmar
Findová
(2008)

Obr. 41: Kostel sv. Václava v Třebeticích

Obr. 42: Kaplička sv. Jana Nepomuckého v Třebeticích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 43: Zámek v Uherčicích

Obr.44: Socha sv. Donáty ve Vratěnině

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 45: Kostel sv. Jakuba Většího ve Vratěnině

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 46: Kříž na konci obce Županovice

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 47: Novostavba Kulturního domu v Jiraticích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 48: Autobusová zastávka v Lovčovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 49: Nový most přes řeku Dyji v Písečném

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 50: Dětské hřiště v Kostnících

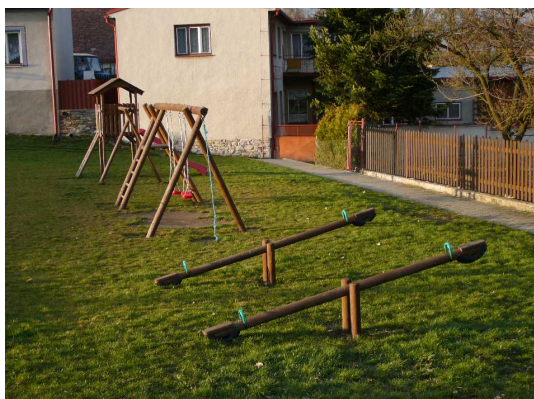

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr.51: Novostavby v Třebelovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 52. Novostavba v Kdousově

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 53: Zrekonstruovaná budova mateřské a základní školy v Budíškovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 54: Opravená usedlost v Lovčovicích

Foto: Dagmar Findová (2008)

Obr. 55: Budova bývalé Pošty ve Vratěnině

Foto: Dagmar Findová (2008)

Příloha 3

Tab. 1: Zařazení obcí mikroregionu Jemnicka do polohových kategorií

Obec	Počet bodů	Polohová kategorie
Bačkovice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Budíškovice	1	obec se špatnou dopravní polohou
Budkov	0	obec se špatnou dopravní polohou
Dešná	1	obec se špatnou dopravní polohou
Chotěbudice	1	obec se špatnou dopravní polohou
Jiratice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Kdousov	0	obec se špatnou dopravní polohou
Korolupy	1	obec se špatnou dopravní polohou
Kostníky	0	obec se špatnou dopravní polohou
Lhotice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Lomy	0	obec se špatnou dopravní polohou
Lovčovice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Lubnice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Menhartice	1	obec se špatnou dopravní polohou
Mladoňovice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Oponešice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Pálovice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Písečné	1	obec se špatnou dopravní polohou
Police	0	obec se špatnou dopravní polohou
Rácovice	2	obec se špatnou dopravní polohou
Radotice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Slavíkovice	1	obec se špatnou dopravní polohou
Třebelovice	2	obec se špatnou dopravní polohou
Třebětice	0	obec se špatnou dopravní polohou
Uherčice	2	obec se špatnou dopravní polohou
Vratěšín	1	obec se špatnou dopravní polohou
Županovice	0	obec se špatnou dopravní polohou

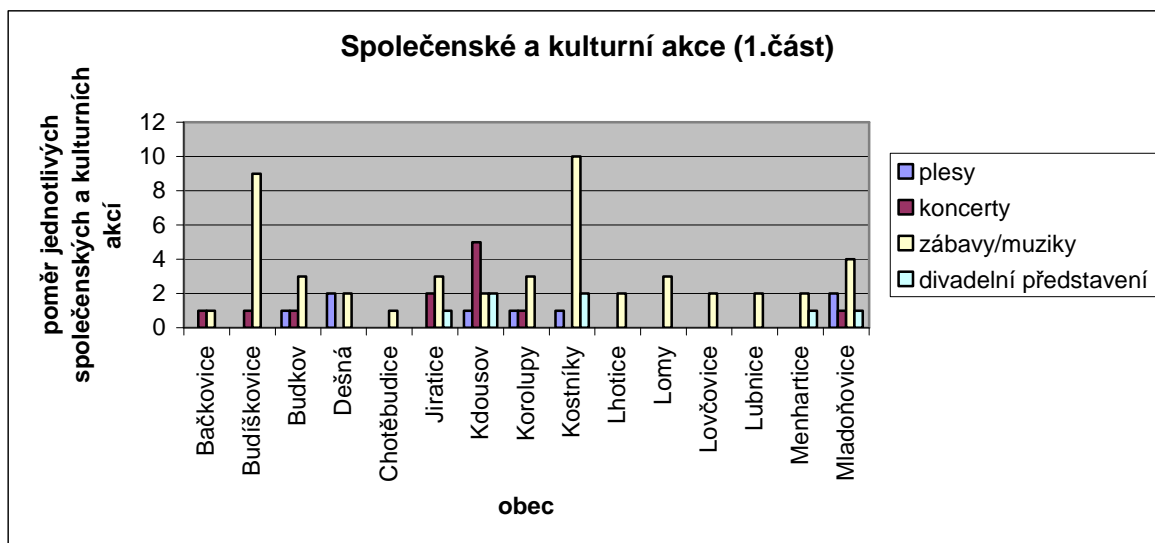
Pramen: BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1.vydání. Brno: Georgtown, 2007., vlastní výpočty

Tab. 10: Společenské a kulturní akce v mikroregionu Jemnicka

	ples	koncert	zábava/muzika	divadelní představení	celkem	komerční účel	charitativní účel
Bačkovice	0	1	1	0	2	1	1
Budíškovice	0	1	9	0	10	10	0
Budkov	1	1	3	0	5	4	1
Dešná	2	0	2	0	4	4	0
Chotěbudice	0	0	1	0	1	1	0
Jiratice	0	2	3	1	6	4	2
Kdousov	1	5	2	2	10	3	7
Korolupy	1	1	3	0	5	4	1
Kostníky	1	0	10	2	13	13	0
Lhotice	0	0	2	0	2	2	0
Lomy	0	0	3	0	3	3	0
Lovčovice	0	0	2	0	2	2	0
Lubnice	0	0	2	0	2	2	0
Menhartice	0	0	2	1	3	2	1
Mladoňovice	2	1	4	1	8	7	1
Oponešice	0	0	3	0	3	3	0
Pálovice	1	0	3	0	4	4	0
Písečné	2	1	5	1	9	8	1
Police	2	1	10	2	15	15	0
Rácovice	1	0	2	0	3	3	0
Radotice	2	1	2	1	6	5	1
Slavíkovice	0	0	3	0	3	3	0
Třebelovice	4	1	4	2	11	11	0
Třebětice	1	0	3	1	5	5	0
Uherčice	2	2	2	0	6	6	0
Vratěšín	1	1	3	0	5	4	1
Županovice	0	0	2	0	2	2	0
Celkem	24	19	91	14	148	131	17

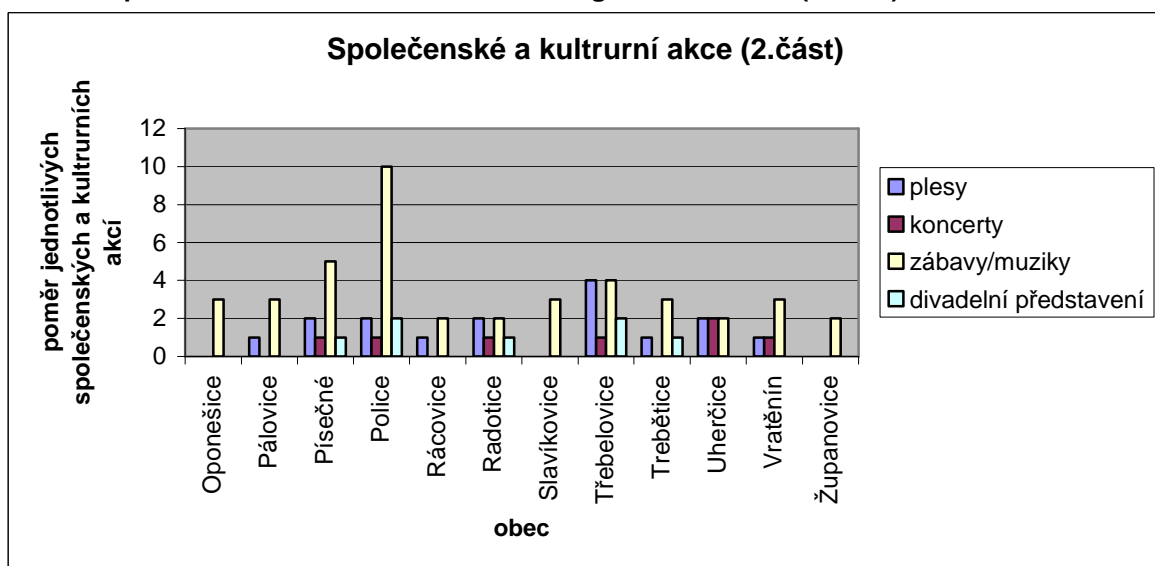
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 56: Společenské a kulturní akce v mikroregionu Jemnicka (1. část)

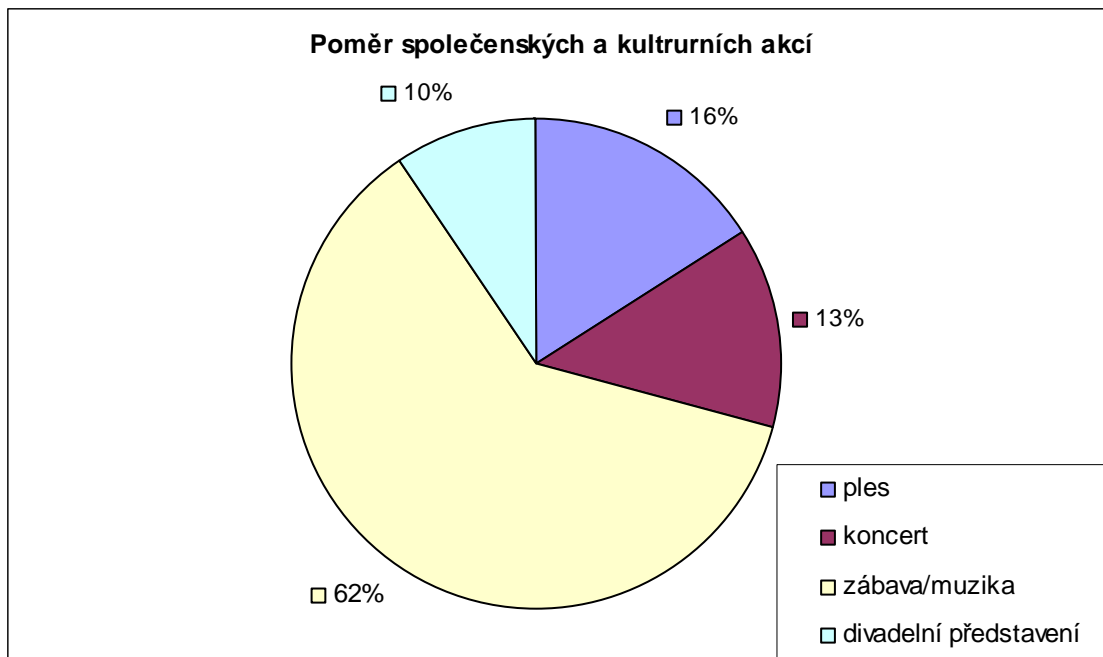
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 57: Společenské a kulturní akce v mikroregionu Jemnicka (2. část)

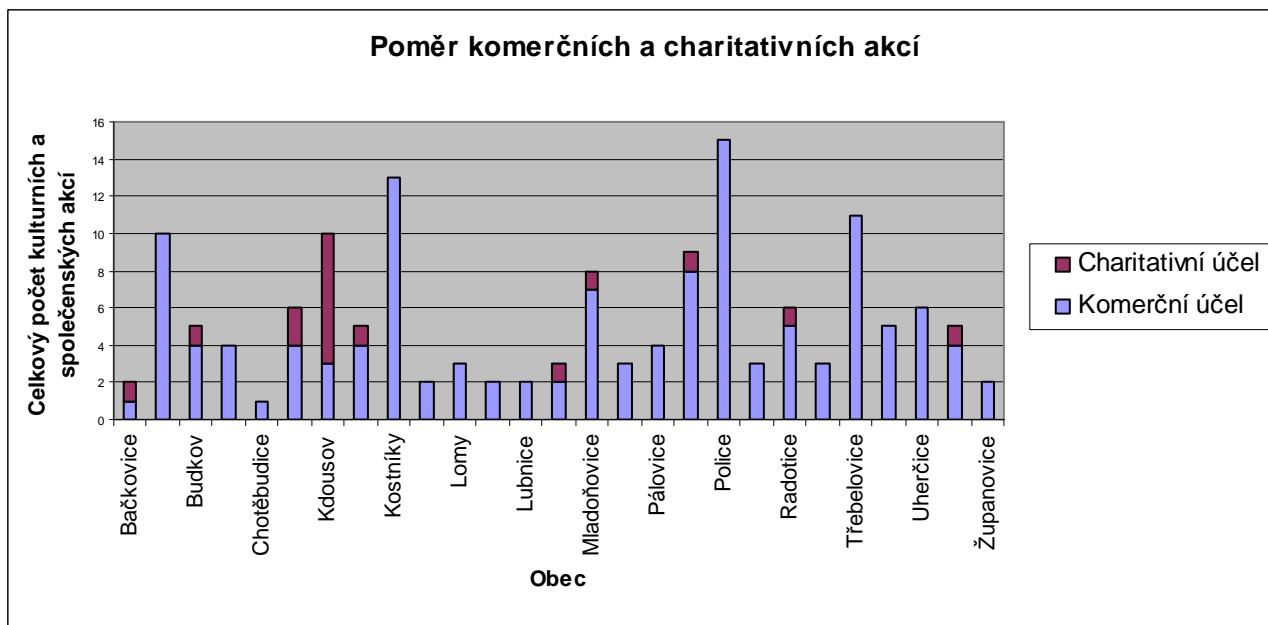
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 58: Poměr společenských a kulturních akcí v mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 59: Poměr komerčních a charitativních akcí v mikroregionu Jemnicka

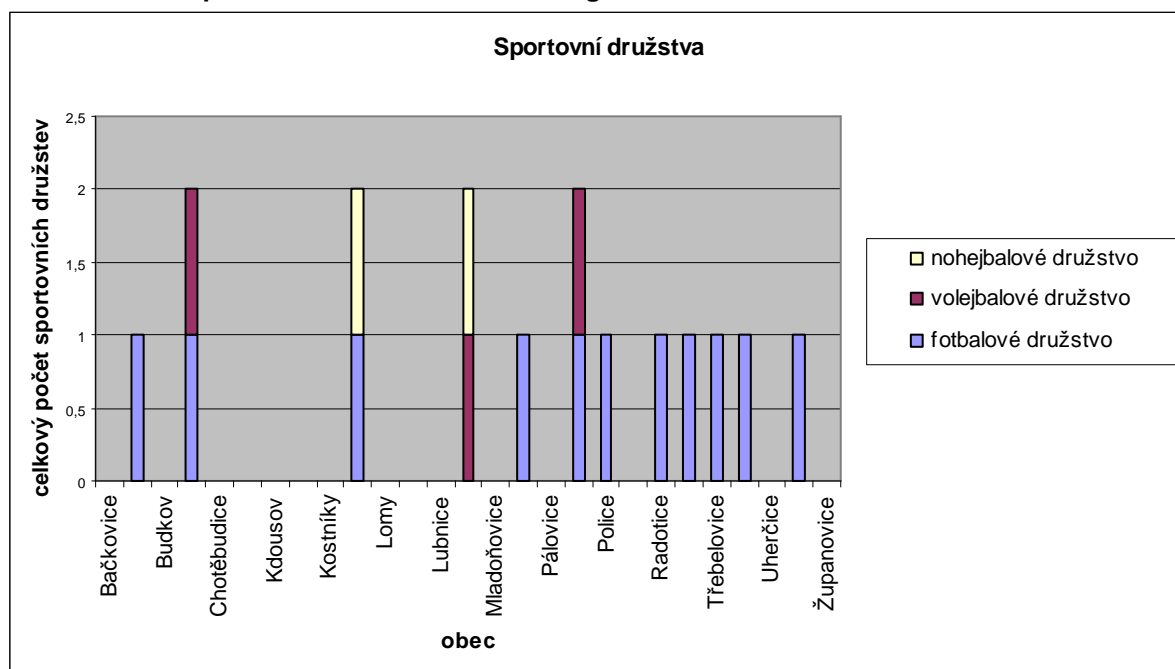
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Tab. 11: Sportovní družstva v mikroregionu Jemnicka

	fotbalové družstvo	volejbalové družstvo	nohejbalové družstvo	celkem
Bačkovice	0	0	0	0
Budíškovice	1	0	0	1
Budkov	0	0	0	0
Dešná	1	1	0	2
Chotěbudice	0	0	0	0
Jiratice	0	0	0	0
Kdousov	0	0	0	0
Korolupy	0	0	0	0
Kostníky	0	0	0	0
Lhotice	1	0	1	2
Lomy	0	0	0	0
Lovčovice	0	0	0	0
Lubnice	0	0	0	0
Menhartice	0	1	1	2
Mladoňovice	0	0	0	0
Oponešice	1	0	0	1
Pálovice	0	0	0	0
Písečné	1	1	0	2
Police	1	0	0	1
Rácovice	0	0	0	0
Radotice	1	0	0	1
Slavíkovice	1	0	0	1
Třebelovice	1	0	0	1
Třebětice	1	0	0	1
Uherčice	0	0	0	0
Vratěnin	1	0	0	1
Županovice	0	0	0	0
Celkem	11	3	2	16

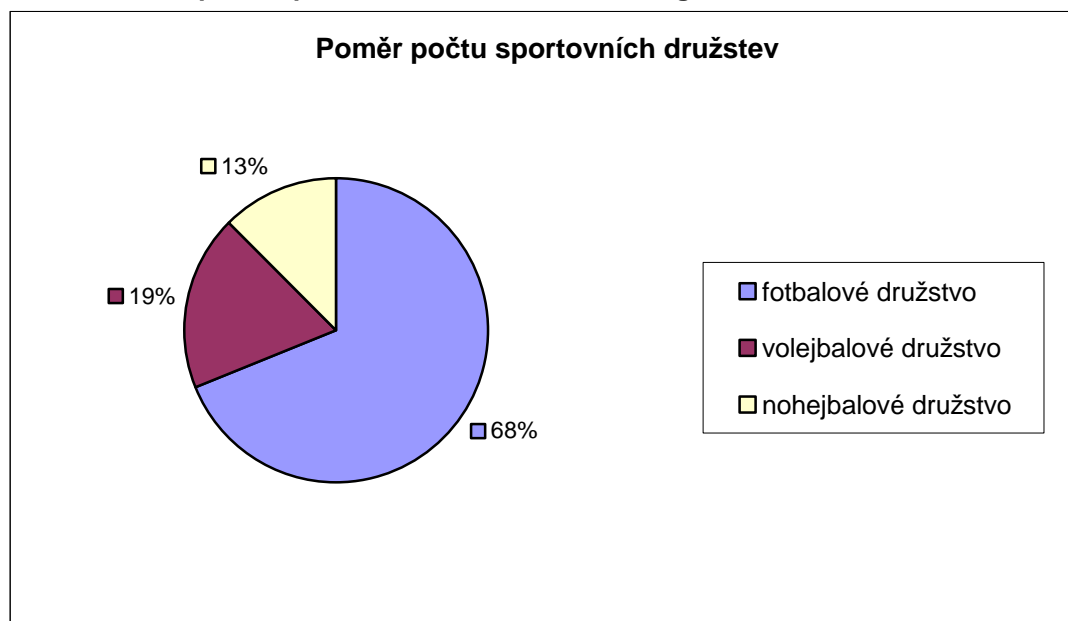
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 60: Počet sportovních družstev v mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 61: Poměr počtu sportovních družstev v mikroregionu Jemnicka

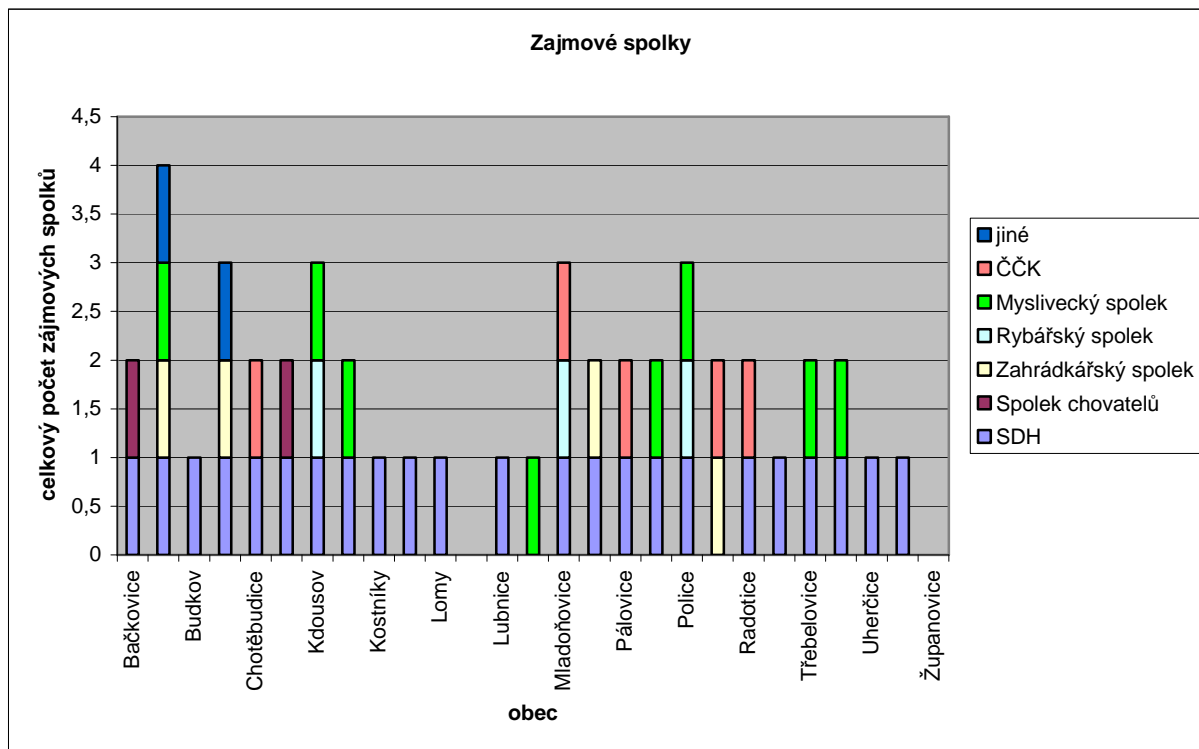
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Tab. 12: Zájmové spolky v mikroregionu Jemnicka

	SDH	Spolek chovatelů	Zahrádkářský spolek	Rybářský spolek	Myslivecký spolek	ČČK	jiné	celkem
Bačkovice	1	1	0	0	0	0	0	2
Budíškovice	1	0	1	0	1	0	1	4
Budkov	1	0	0	0	0	0	0	1
Dešná	1	0	1	0	0	0	1	3
Chotěbudice	1	0	0	0	0	1	0	2
Jiratice	1	1	0	0	0	0	0	2
Kdousov	1	0	0	1	1	0	0	3
Korolupy	1	0	0	0	1	0	0	2
Kostníky	1	0	0	0	0	0	0	1
Lhotice	1	0	0	0	0	0	0	1
Lomy	1	0	0	0	0	0	0	1
Lovčovice	0	0	0	0	0	0	0	0
Lubnice	1	0	0	0	0	0	0	1
Menhartice	0	0	0	0	1	0	0	1
Mladoňovice	1	0	0	1	0	1	0	3
Oponešice	1	0	1	0	0	0	0	2
Pálovice	1	0	0	0	0	1	0	2
Písečné	1	0	0	0	1	0	0	2
Police	1	0	0	1	1	0	0	3
Rácovice	0	0	1	0	0	1	0	2
Radotice	1	0	0	0	0	1	0	2
Slavíkovice	1	0	0	0	0	0	0	1
Třebelovice	1	0	0	0	1	0	0	2
Třebětice	1	0	0	0	1	0	0	2
Uherčice	1	0	0	0	0	0	0	1
Vratěnin	1	0	0	0	0	0	0	1
Županovice	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	23	2	4	3	8	5	2	47

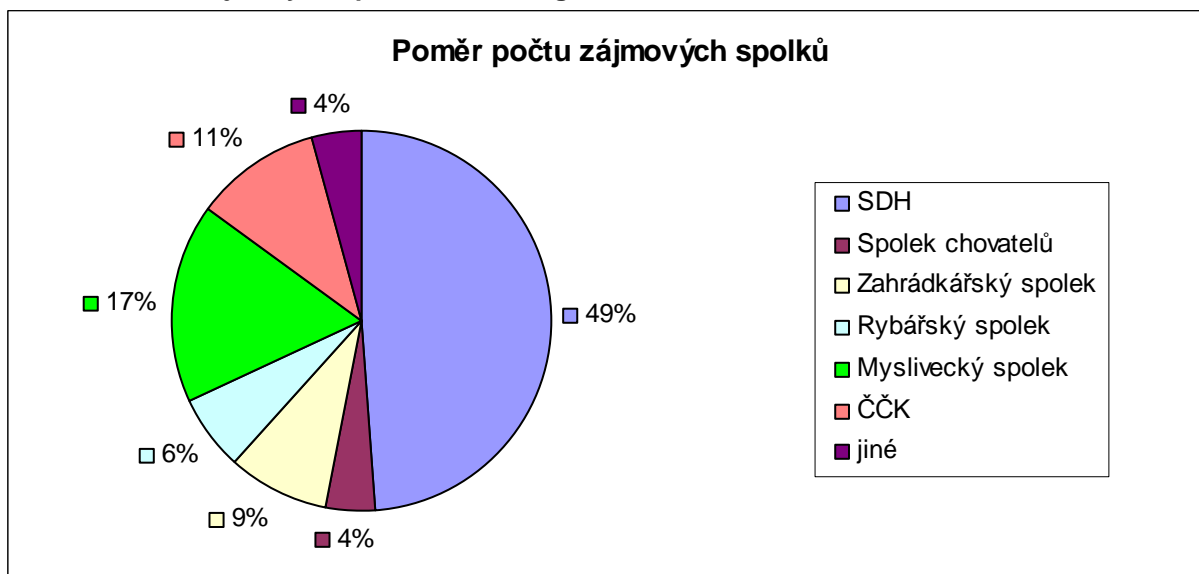
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 62: Počet zájmových spolků v obcích mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 63: Poměr zájmových spolků v mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Tab. 13: Tradice a Zvyklosti v mikroregionu Jemnicka (1.část)

	Nový rok 1.1.	Tři králové 6.1.	Hromnice 2.2.	Květná neděle	Zelený čtvrtek	Svátek vzkříšení	Velikonoční pondělí	Filipoja kub. noc 30.4.	1.máj
Bačkovice	0	1	0	0	1	0	1	1	1
Budíškovice	0	1	0	0	0	0	1	1	0
Budkov	0	1	0	0	1	1	1	1	0
Dešná	1	0	0	0	1	0	1	1	0
Chotěbudice	0	1	0	0	1	0	1	1	0
Jiratice	0	1	0	0	1	1	1	1	0
Kdousov	1	1	0	1	1	0	1	1	0
Korolupy	0	1	0	0	1	1	1	1	0
Kostníky	0	0	0	1	1	0	1	1	1
Lhotice	0	0	0	0	1	0	1	1	0
Lomy	0	1	0	0	1	0	1	1	0
Lovčovice	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Lubnice	0	1	0	0	1	0	1	1	0
Menhartice	0	0	0	0	1	1	1	1	0
Mladoňovice	0	0	0	0	1	0	1	1	0
Oponešice	0	1	0	0	1	0	1	1	0
Pálovice	0	1	0	0	1	1	1	1	1
Písečné	0	1	0	0	1	1	1	1	1
Police	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Rákovice	0	1	0	0	1	0	1	1	0
Radotice	0	1	0	0	1	0	1	1	1
Slavíkovice	0	1	0	0	0	0	1	1	0
Třebelovice	0	1	0	0	1	1	1	1	0
Třebětice	0	1	0	0	1	1	1	1	0
Uherčice	0	1	0	0	0	0	1	1	0
Vratětnín	1	1	0	0	1	1	1	1	1
Županovice	0	1	0	0	1	0	1	1	0
Celkem	3	20	0	2	24	11	27	27	8

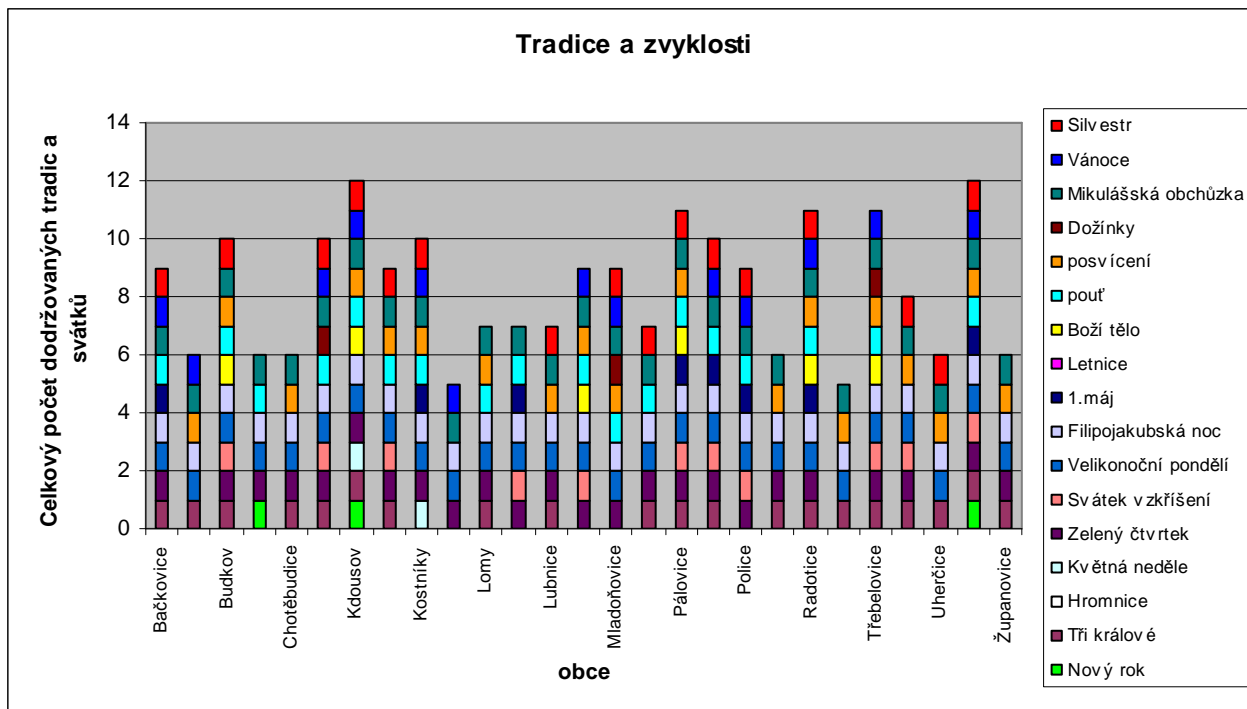
Zdroj: Dotazníkový výzkum

Tab. 14: Tradice a zvyklosti v mikroregionu Jemnicka (2.část)

	Letnice	Boží tělo	Pout'	Posvícení	Dožínky	Mikuláš. obchůzka	Vánoce	Silvestr	celkem
Bačkovice	0	0	1	0	0	1	1	1	9
Budíškovice	0	0	0	1	0	1	1	0	6
Budkov	0	1	1	1	0	1	0	1	10
Dešná	0	0	1	0	0	1	0	0	6
Chotěbudice	0	0	0	1	0	1	0	0	6
Jiratice	0	0	1	0	1	1	1	1	10
Kdousov	0	1	1	1	0	1	1	1	12
Korolupy	0	0	1	1	0	1	0	1	9
Kostníky	0	0	1	1	0	1	1	1	10
Lhotice	0	0	0	0	0	1	1	0	5
Lomy	0	0	1	1	0	1	0	0	7
Lovčovice	0	0	1	0	0	1	0	0	7
Lubnice	0	0	0	1	0	1	0	1	7
Menhartice	0	1	1	1	0	1	1	0	9
Mladoňovice	0	0	1	1	1	1	1	1	9
Oponešice	0	0	1	0	0	1	0	1	7
Pálovice	0	1	1	1	0	1	0	1	11
Přísečné	0	0	1	0	0	1	1	1	10
Police	0	0	1	0	0	1	1	1	9
Rácovice	0	0	0	1	0	1	0	0	6
Radotice	0	1	1	1	0	1	1	1	11
Slavíkovice	0	0	0	1	0	1	0	0	5
Třebelovice	0	1	1	1	1	1	1	0	11
Třebětice	0	0	0	1	0	1	0	1	8
Uherčice	0	0	0	1	0	1	0	1	6
Vratětnín	0	0	1	1	0	1	1	1	12
Županovice	0	0	0	1	0	1	0	0	6
Celkem	0	6	18	19	3	27	13	16	224

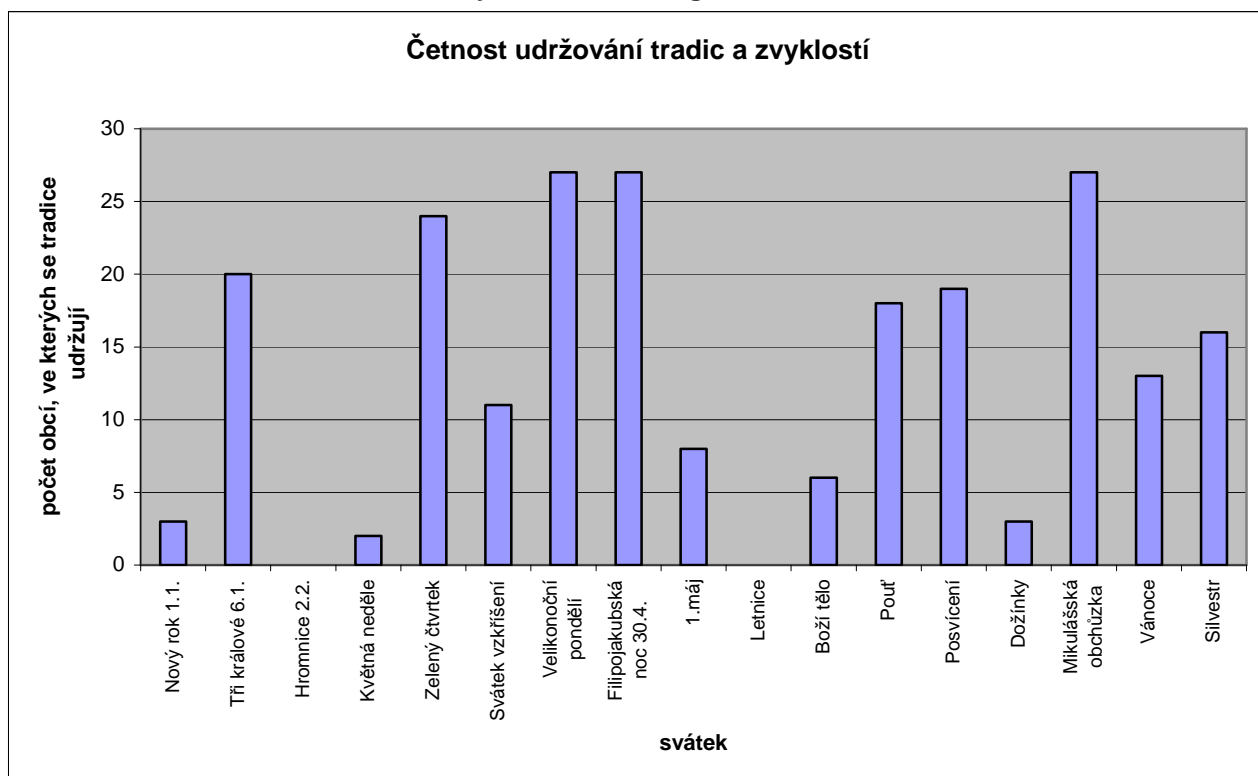
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 64: Tradice a zvyklosti dodržované v mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 65: Četnost udržování tradic a zvyklostí v mikroregionu Jemnicka

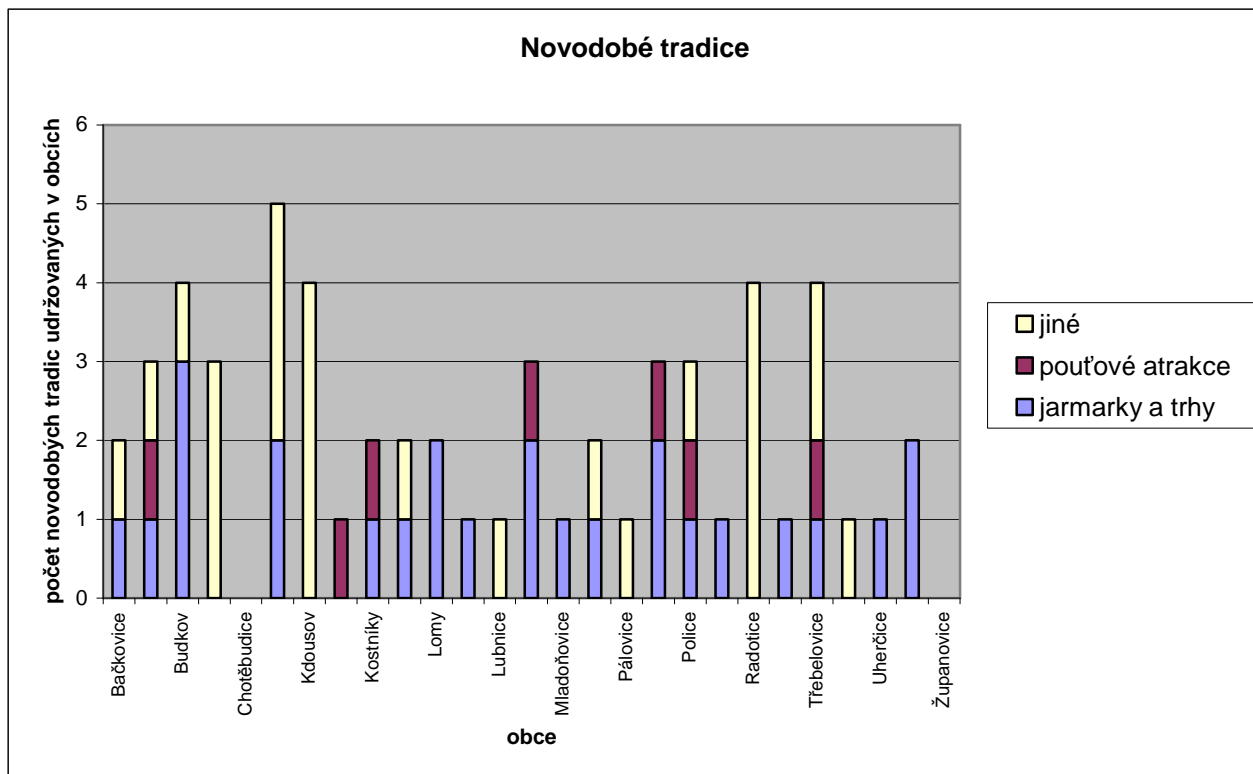
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Tab. 15: Novodobé tradice v mikroregionu Jemnicko

	jarmarky a trhy	pouťové atrakce	jiné	celkem
Bačkovice	1	0	1	2
Budíškovice	1	1	1	3
Budkov	3	0	1	4
Dešná	0	0	3	3
Chotěbudice	0	0	0	0
Jiratice	2	0	3	5
Kdousov	0	0	4	4
Korolupy	0	1	0	1
Kostníky	1	1	0	2
Lhotice	1	0	1	2
Lomy	2	0	0	2
Lovčovice	1	0	0	1
Lubnice	0	0	1	1
Menhartice	2	1	0	3
Mladoňovice	1	0	0	1
Oponešice	1	0	1	2
Pálovice	0	0	1	1
Písečné	2	1	0	3
Police	1	1	1	3
Rácovice	1	0	0	1
Radotice	0	0	4	4
Slavíkovice	1	0	0	1
Třebelovice	1	1	2	4
Třebětice	0	0	1	1
Uherčice	1	0	0	1
Vratěšín	2	0	0	2
Županovice	0	0	0	0
Celkem	25	7	25	57

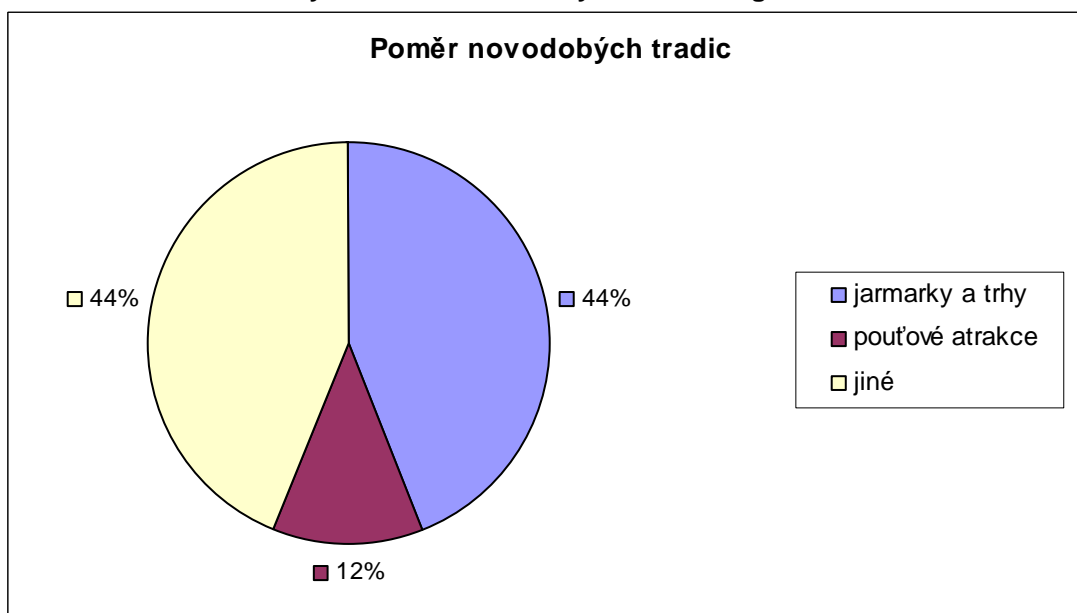
Zdroj: Dotazníkový výzkum

Obr. 66: Novodobé tradice dodržované v mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 67: Poměr novodobých tradic dodržovaných v mikroregionu Jemnicka

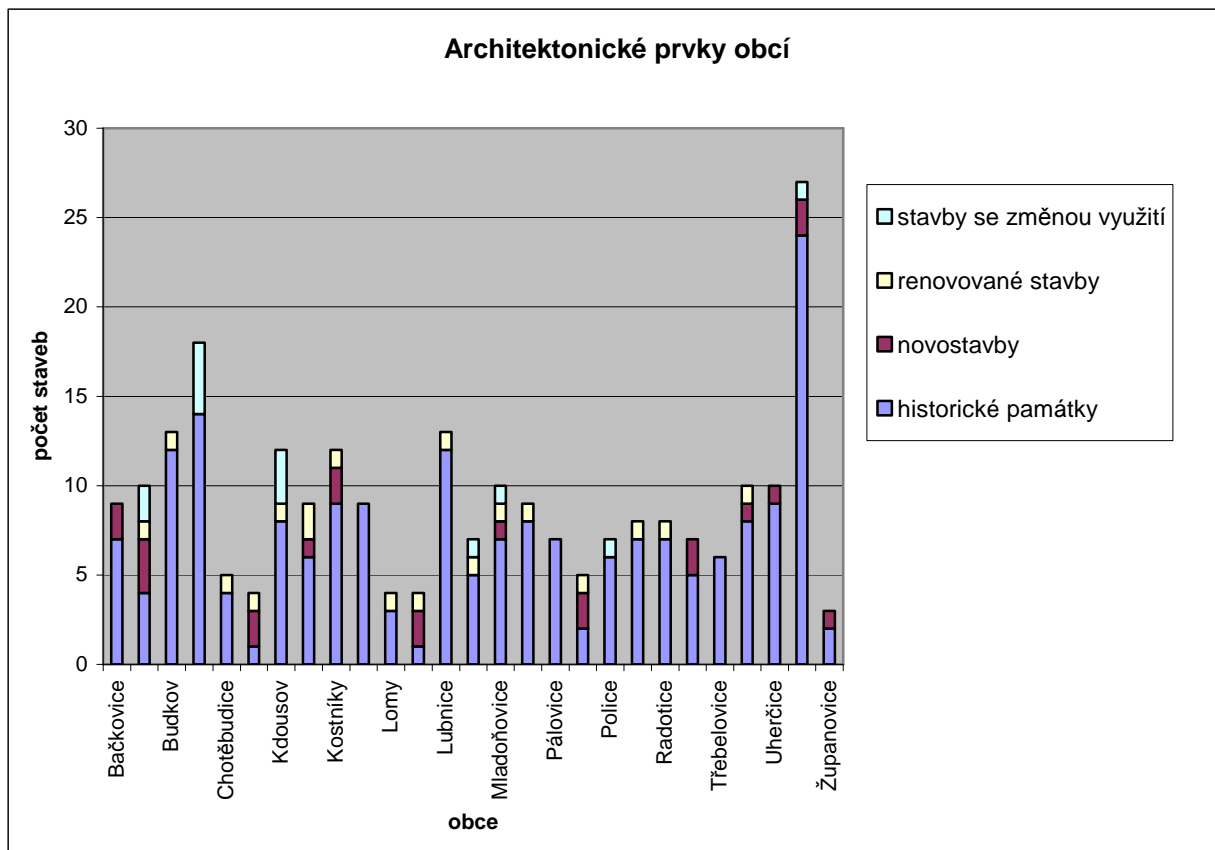
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Tab. 16: Architektonické prvky v mikroregionu Jemnicka

	Historická památky	Novostavba	Renovovaná stavba	Stavba se změnou využití	celkem
Bačkovice	7	2	0	0	9
Budíškovice	4	3	1	2	10
Budkov	12	0	1	0	13
Dešná	14	0	0	4	18
Chotěbudice	4	0	1	0	5
Jiratice	1	2	1	0	4
Kdousov	8	0	1	3	12
Korolupy	6	1	2	0	9
Kostníky	9	2	1	0	12
Lhotice	9	0	0	0	9
Lomy	3	0	1	0	4
Lovčovice	1	2	1	0	4
Lubnice	12	0	1	0	13
Menhartice	5	0	1	1	7
Mladoňovice	7	1	1	1	10
Oponešice	8	0	1	0	9
Pálovice	7	0	0	0	7
Písečné	2	2	1	0	5
Police	6	0	0	1	7
Rácovice	7	0	1	0	8
Radotice	7	0	1	0	8
Slavíkovice	5	2	0	0	7
Třebelovice	6	0	0	0	6
Třebětice	8	1	1	0	10
Uherčice	9	1	0	0	10
Vratětnín	24	2	0	1	27
Županovice	2	1	0	0	3
Celkem	193	22	18	13	246

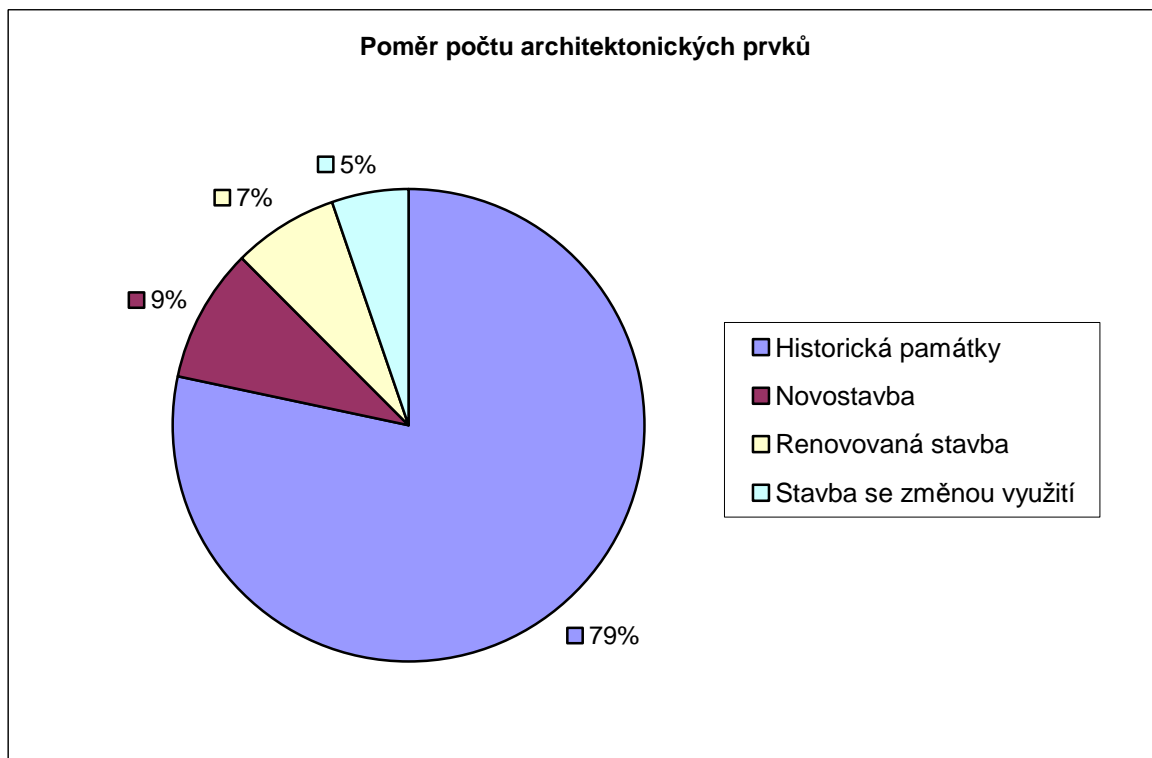
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 68: Architektonické prvky v mikroregionu Jemnicka

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Obr. 69: Poměr počtu architektonických prvků v mikroregionu Jemnicka

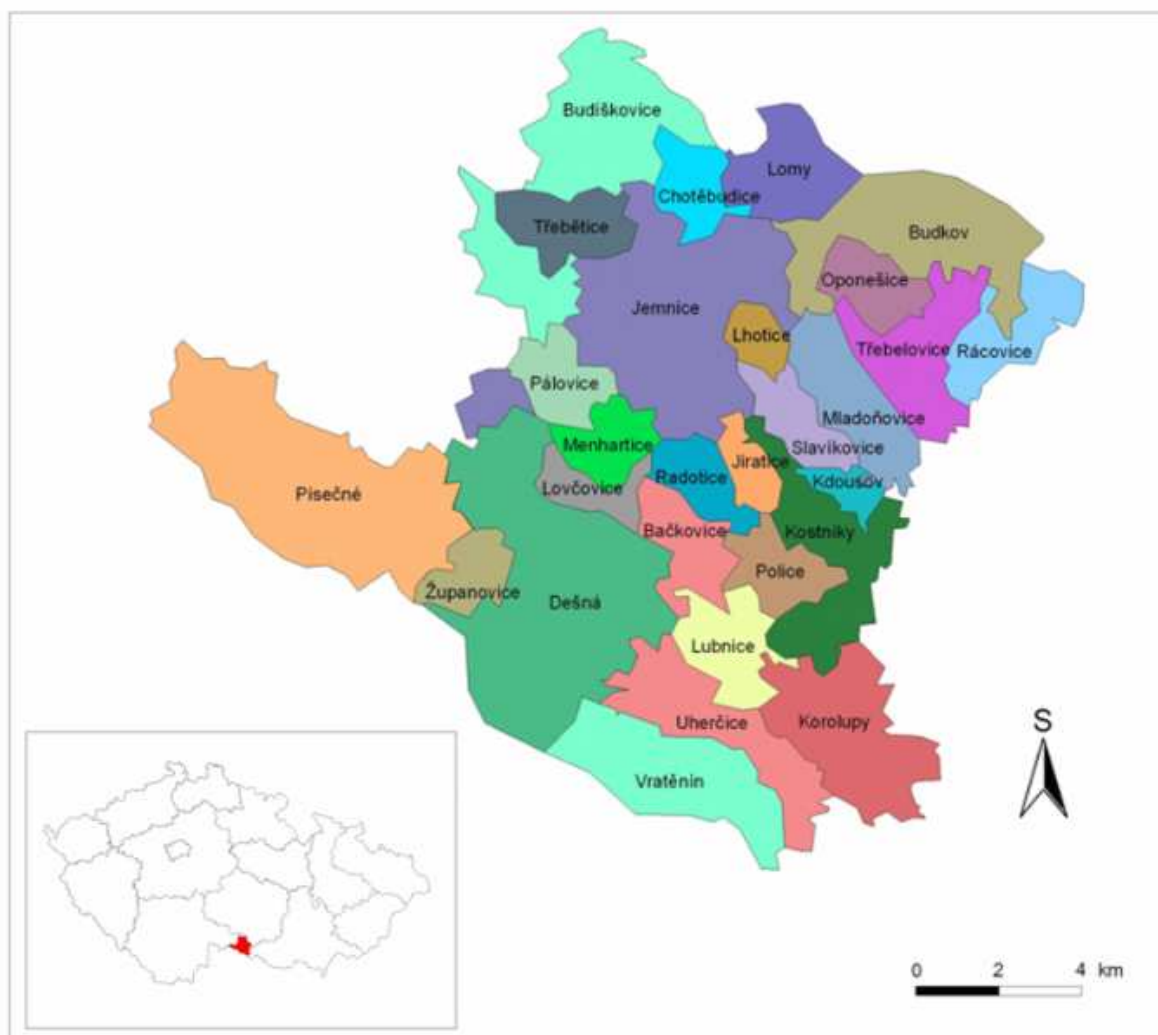

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008)

Příloha 4

Obr. 70: Obce mikroregionu Jemnicka

Obce mikroregionu Jemnicko

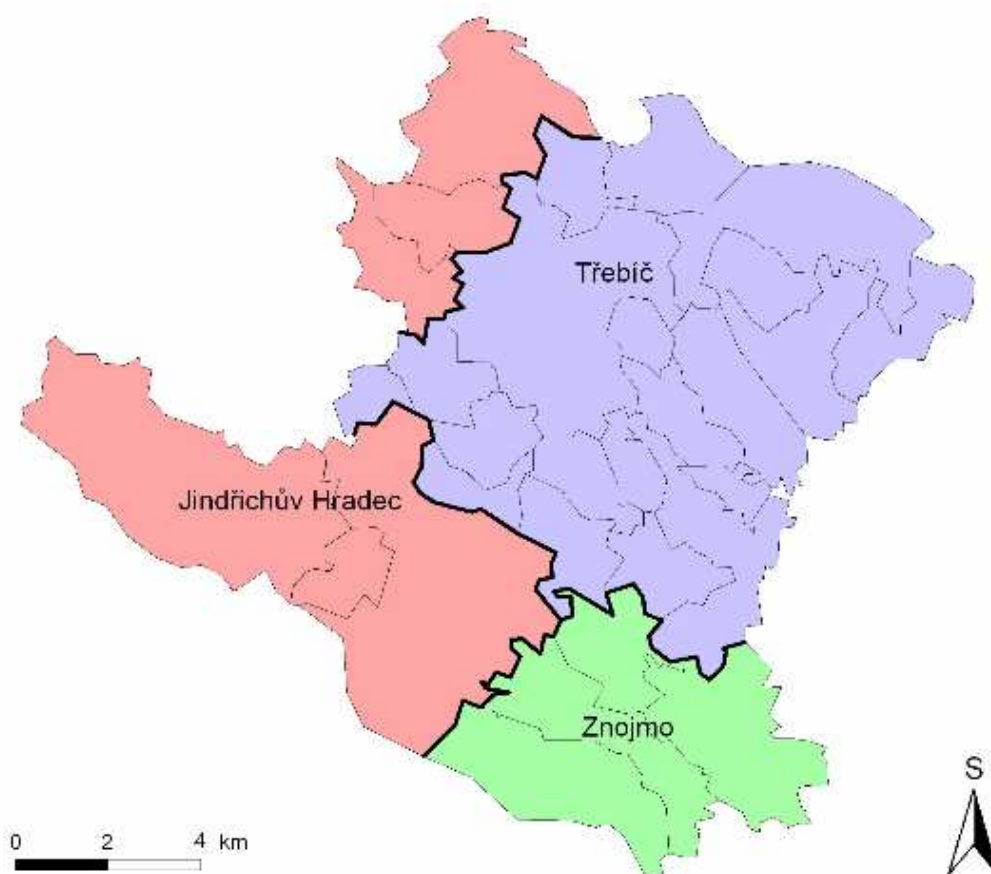

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008), vlastní zpracování

Obr. 71: Obce mikroregionu Jemnicka členěné dle okresů

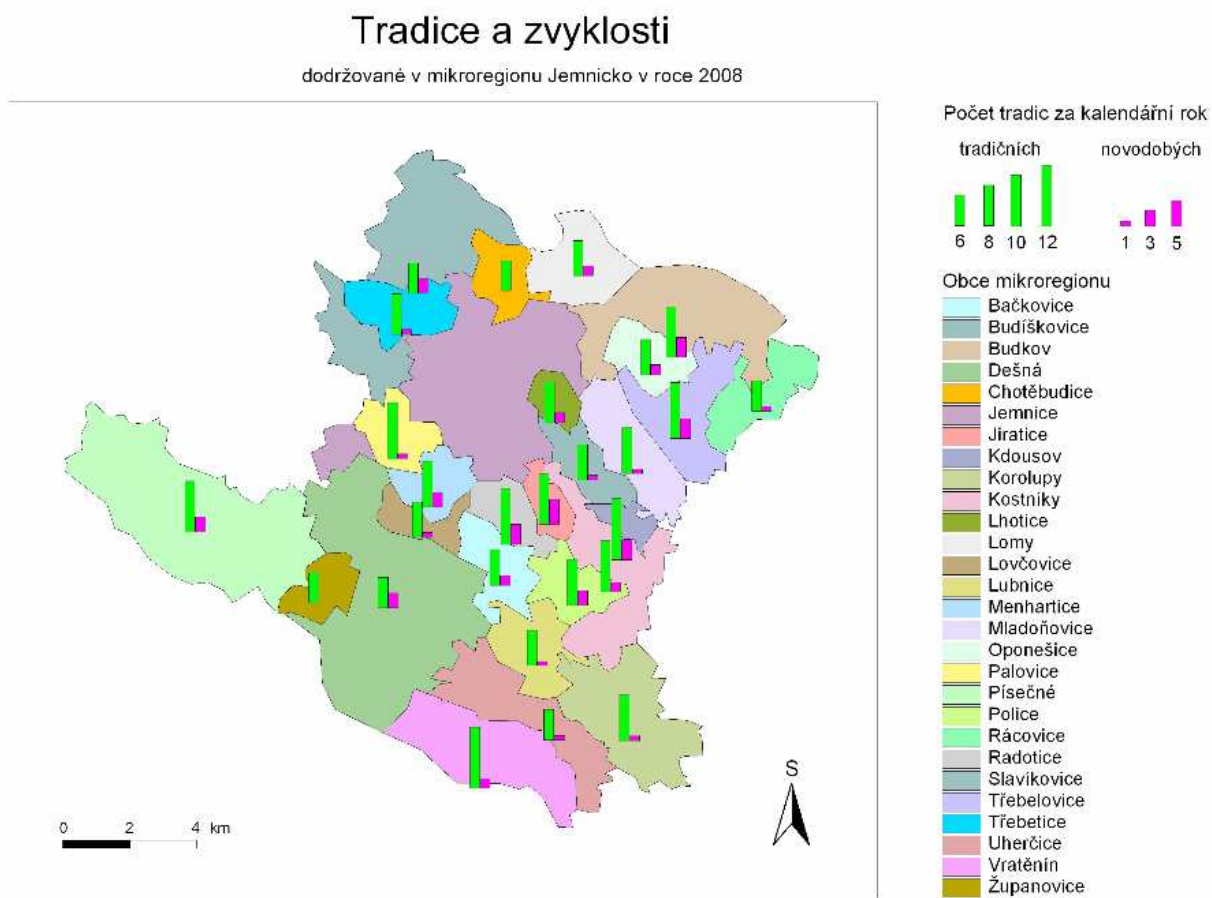
Obce mikroregionu Jemnicko

členění dle okresů

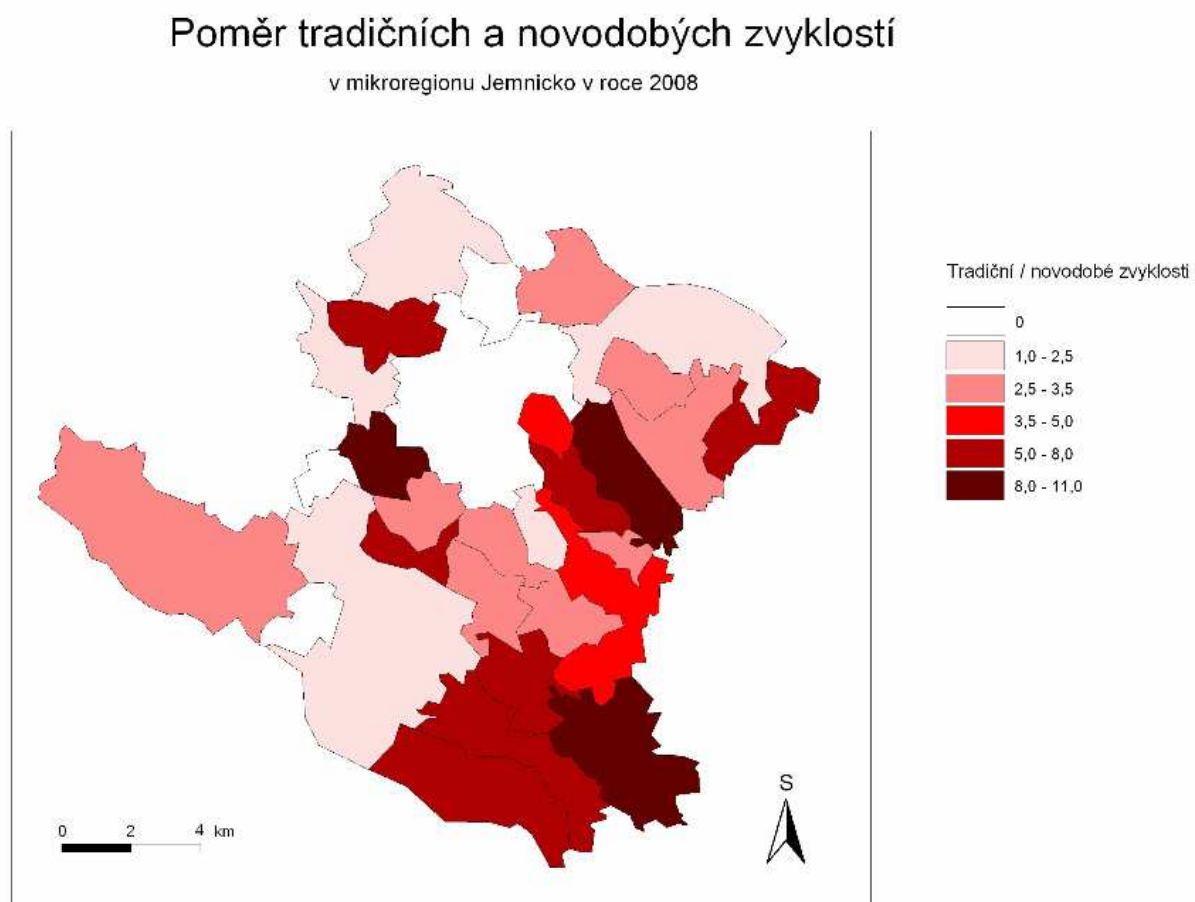
Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008), vlastní zpracování

Obr. 72: Tradice a zvyklosti dodržované v mikroregionu Jemnicko v roce 2008

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008), vlastní zpracování

Obr. 73: Poměr tradičních a novodobých zvyklostí v mikroregionu Jemnicka v roce 2008

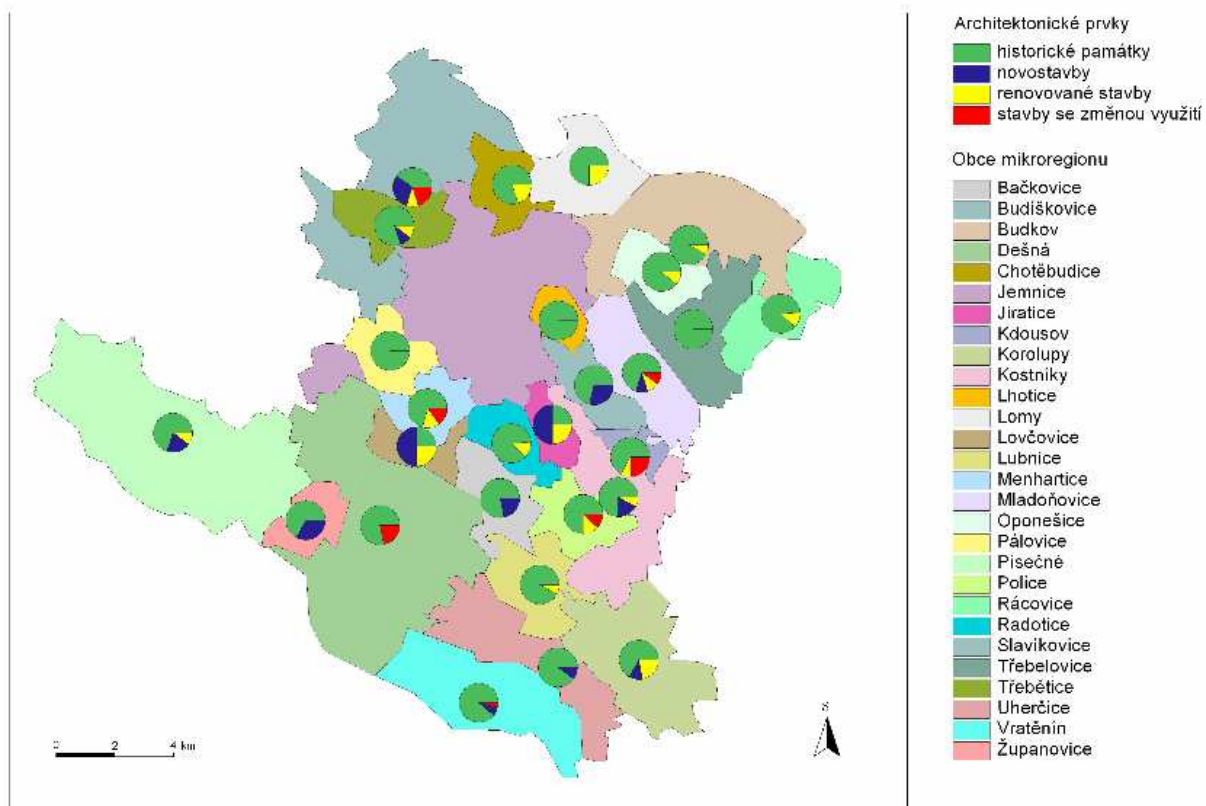

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008), vlastní zpracování

Obr. 74: Architektonické prvky obcí v mikroregionu Jemnicka

Architektonické prvky obcí

v mikroregionu Jemnicko v roce 2008

Zdroj: Dotazníkový výzkum (2008), vlastní zpracování